

MİMAR SİNAN

4. En Muh. Büyük Üstad Mesajı Can ARPAÇ
7. Message of the M.W. Grand Master Can ARPAÇ
11. Cevat Memduh ALTAR K.'i KaybettikCumhur FERMAN
13. Bilgi Çağı'na Doğru Bir Masonik ProfilTamer AYAN
27. Bizim Landmark'larımız Faruk ERENGÜL
33. Bir Hariciye Açık MektupSahir ERMAN
39. Lâzım ve Kâfi Kuralı Raşid TEMEL
43. Beşinci Boyut Özkan ARAS
49. Bilim ve DinYusuf KÖKDAMAR
64. ErdemEnis Nihat EÇER
70. Kavram Olarak Hoşgörü Güngör ÖCAL
75. İzlanda - Efsaneler Adası - ve MasonluğuDimitri ATANASOF
79. Localardan Haberler Mimar SİNAN
88. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.

İnancınız sağlamsa, mutlaka başaracaksınız.

Şâni Yüce Kur'an, S.III.139

Kapak Kompozisyonu : ŐINASI BARUTÇU
Y E N İ L İ K B A S I M E V İ
Tel. 243 55 72 - 245 32 48 ☆ İSTANBUL - 1995

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
tarihî, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına

İmtiyaz sahibi : Cavit YENİCIOĞLU

Yazı İşlerini fiilen idare eden : Reşad UMUR

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR. PARA İLE SATILMAZ

SAYI : 96 Nuruziya Sokağı 25, 80050 – Beyoğlu Tel : 249 24 51 HAZİRAN 1995

4. En Muh. Büyük Üstad Mesajı Can ARPAÇ
7. Message of the M.W. Grand Master Can ARPAÇ
11. Cevat Memduh ALTAR K.'i Kaybettik Cumhuriyet FERMAN
13. Bilgi Çağı'na Doğru Bir Masonik Profil Tamer AYAN
27. Bizim Landmark'larımız Faruk ERENGÜL
33. Bir Hariciye Açık Mektup Sahir ERMAN
39. Lâzım ve Kâfi Kuralı Raşid TEMEL
43. Beşinci Boyut Özkan ARAS
49. Bilim ve Din Yusuf KÖKDAMAR
64. Erdem Enis Nihat ECER
70. Kavram Olarak Hoşgörü Güngör ÖCAL
75. İzlanda - Efsaneler Adası - ve Masonluğu Dimitri ATANASOF
79. Localardan Haberler Mimar SİNAN
88. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

EN MUH.. BÜYÜK ÜSTAD MESAJI

Sevgili Kardeşlerim,

Çırak Kardeşlerimizin çalışma tablosunda hiç bir duvarın olmayışı, hepinizin bildiği gibi Masonluğa gönül verenlerin ayırım gözetmeksizin bütün insanları sevgiyle kucaklayacaklarının bir sembolüdür. Türk Masonluğu 1995 yılında da bu sembolün adeta elle tutulur, gözle görülür hale gelmesinin mutluluğunu bir kez daha paylaşıyor.

Netekim 22 Nisandaki Konvanımızda İngiltere, Almanya, Amerikan-Kanada, İspanya ve Portekiz Büyük Localarından gelen sevgi elçileriyle beraberdik. Bu Kardeşlerimiz, Yakacık'taki semt Lokalimizin tahsisıyla, Granit Locamızın açılışı törenlerinde de bizi yalnız bırakmadılar.

24 Nisan'da Avusturya Büyük Locasından 9 Kardeşimiz, BÜ. ÜS. Kaymakamlarının başkanlığında ziyaretime gelerek, Türkiyemize ülkelerindeki düzenli Masonların Kardeş Sevgilerini getirdiler. Bu Kardeşlerimizden ikisi, Avusturya da yerleşmiş Türk Kardeşlerimizdi.

Öte yandan Fransa Milli Büyük Locasının Büyük Sekreteri Pek Muh. Yves TRESTOURNAL Kardeşimiz, Pariste Türkçe çalışacak bir Locanın açılmasını gerçekleştirmek için bana söz vermişti. Yeterli sayıda Kardeşimizin bir araya gelmesi sağlanır sağlanmaz HALİÇ Locası Fransada açılacak.

Mayıs ayında Frankfurt'ta Türkçe çalışan Türkay Locasının kuruluş yıldönümü bir kez daha, Türkiye'den giden bir gurup Kardeşimizin de katılımıyla kutlandı.

Bu arada Almanya'daki Kardeşlerimiz, Berlin'de Türkçe çalışan bir Locanın yılbaşına kadar açılması için elele verdiler.

İki Kardeşimiz, İngiltere'de Üstadı - Muhterem seçildiler. 24 ve 26 Mayıs tarihlerinde is'at törenlerine katıldık. Kutlama konuşmamda Türkiye'de Ulu Yaradan'a inancımızın sembolü olan üç kutsal kitabın ve aklın aydınlattığı Localarda, Büyük Locamıza bağlı Kardeşlerimizin İngilizce, Fransızca, Almanca ve Yunanca çalışmalar yaptıklarını hatırlatarak İngiltere'de de Türkçe çalışan bir Locanın açılması dileğinde bulundum. Son olarak Haziran ayının ilk haftasında, yurt dışında Türk ritüelleri ile, Türkçe çalışan ilk loca olan NUR Muhterem Locası, Tel-Aviv'de onuncu yıl dönümünü kutladı. Çok sayıda Kardeş ve Hemşirenin, beni ve eşimi yalnız bırakmadıkları bu güzel ve anlamlı yıldönümünde, İsrail Büyük Locası Büyük Üstadı Ephraim FUCHS ve diğer Büyük Kurul üyeleri de hazır bulundular.

Masonluğa gönül verenler için Kardeş sevgisinin sınırı tanımadığını hepimiz el ele vererek bir kez daha vurguladık.

Bir kez daha Masonluğun; Ulu Yaradan'a inanan, karşılık beklemeden ve ayırım yapmadan birbirlerini sevmesini bilen erdemli insanların buldukları geometrik nokta olduğunu gösterdik. Ve ben, peşpeşe gelen bu Masonik güzelliklerle, Çırak derecesindeki Çalışma tablosundan esinlenerek Nur Locasında şu konuşmayı yaptım:

Sevgili Kardeşlerim,

NUR Muhterem Locasının 10.cu yıldönümünde, sihirli bir değneğim olsaydı; bir dokunuşta bütün insanları uzaya çıkartıp mavi gezegenimizi gösterirdim.

"Bakın" derdim Onlara, Ulu Yaradanın armağanı olan bu güzellik hepimizin; sizin çizdiğiniz sınırlar buradan görünmüyor. İnsanları renklerine göre ayırmanız olanaksız. Neler konuştuklarını duyamayacağımıza göre, onları dillerine göre de ayıramazsınız.

İnançlarına gelince;

Kalplerde ne vardır hiç kimse bilmez, Kalplerden ve Allaktan başka.... O halde insanları inançlarına göre de ayıramazsınız.

Ne yazık ki, bu insanların büyük çoğunluğu bana gülerler. Yüz yılı bile dolduramayan bir ömrü birbirleriyle didişerek ziyan etmeye ve o güzelim mavi gezegenimizi cehenneme çevirmeye, kaldıkları yerden devam ederler. Ama aralarında, sayıları çok az da olsa, mavi gezegenimize aklın ışığında ve gönül gözüyle bakabilenler de bulunur.

Bunlar, bütün insanları uzaya çıkartmak mümkün olamayacağı için, hiç olmazsa kendi ülkelerinde olsun, hiç bir duvarın insanları ayırmadığı mavi Localarda kardeşçe el ele vererek; sevgi ve dostluğu paylaşmak için sadece insan olmanın kâfi geldiğini göstermeye çalışırlar. Ve kendi ülkelerinde başlattıkları bu çalışmalar sınırları aşarak, farklılıkları yok ederek mavi Locaları birbirine bağlamaya başlar.

Bu çalışmanın en güzel örneklerinden biri de On yıl önce İsrail Büyük Locasının; çatısı altında kurulmasına ve çalışmalarını Türkçe yapmasına izin verdiği NUR Muhterem Locasıdır.

NUR Muhterem Locası on yıldır, bütün insanları Kardeşlik anlayışına bir adım daha yaklaştırmak için başarıyla çalışmaktadır.

Bu nedenle, NUR'lu Kardeşlerimizi şahsen ve Türk Masonları adına kutluyor; mavi Localamızda ki barış, sevgi ve dostluk havasının mavi gezegenimizi de kaplamasını Evrenin Ulu Mimarından diliyorum.

Bu dileğime hepimizin gönülden katılacağınızı biliyorum. Ve sadece gönülden katılmakla kalmayıp, Masonik ilkeleri günlük yaşantınızın her anında da uygulamaya çalışacağınızı ümit ediyorum.

Kardeş Sevgilerimle,

**Can ARPAÇ
Büyük Üstad**

MESSAGE OF THE M.W. GRAND MASTER

Dear Brethren,

Non-existence of any confining walls on the tracing board of the Entered Apprentice degree is the symbol of those who set their hearts in Masonry. Embracing all men with love without any distinction. Turkish Masonry is once more sharing this happiness in 1995, which derived from this symbol and became a reality.

During our annual convention on April 22 we were together with the representatives of the Grand Lodges of England, Germany, American-Canadian, Spain and Portugal. These brethren did not leave us alone during the consecration and dedication of our Lodge Granit and opening ceremony of our locale at Yakacık.

On April 24 a delegation of nine brethren from the Grand Lodge of Austria, led by their Depute Grand Master, visited me and brought with them the fraternal greetings of the regular masons of their country. Two of these brethren were Turks who settled in Austria.

On the other hand, Grand Secretary of the National Grand Lodge of France, Bro. Yves Trestournal, had promised me to open a lodge in Paris to work in Turkish. As soon as the necessary number of brethren is obtained, Haliç Lodge will be opened in France.

In the month of May Turkey Lodge, working in Turkish in Frankfurt, celebrated its anniversary once more with a group of brethren from Turkey.

Meanwhile, brethren in Germany joined hands to open a Turkish speaking lodge in Berlin before the end of this year.

Two of our brethren in England were elected as the R.W. Masters of their respective lodges. We attended their installation ceremonies on May 24 and 26. During my speech of congratulations I reminded all present that in Turkey, in the lodges illuminated by the presence of the three volumes of the Sacred Law, which are the symbols of our beliefs in the Great Creator.

Brethren belonging to our Grand Lodge work in English, French, German and Greek and wished that a Turkish speaking lodge can be opened in England. Last but not least. W. Lodge Nur in Tel Aviv, first lodge outside of Turkey working in Turkish with Turkish rituals, celebrated its tenth anniversary. During this meaningful and beautiful anniversary where a great number of brethren and sisters kept me and my wife company, M.W. Brother Ephraim Fuchs, M.W. Grand Master of the Grand Lodge of Israel, and other Grand Officers were present.

We once more, hand in hand, reconfirmed that for those who set their hearts in Masonry there is no limit of love.

We once more showed that Masonry is a geometric point where virtuous people who believe in the Great Creator, know how to love one another without distinction and expecting any reciprocation meet. And I, with all these beautiful Masonic events one after the other and being inspired by the tracing board of the Entered Apprentice degree made the following speech in Lodge Nur:

*"My dear brethren,
If I had a magic wand during the tenth anniversary of Lodge Nur I would take all men into the space and show them our blue planet.*

"Look, I would tell them", this beauty is God's gift to us. Your boundaries frontiers cannot be seen from here. You cannot separate men according to their colours. You cannot separate them according to their languages either since you cannot hear them from hear.

As for their beliefs: what is in the hearts of the people no one knows, except the hearts themselves and God. So you cannot separate people according to their beliefs either;

Unfortunately, the majority of these people would laugh at me. They would continue to turn our blue planet into a hell and waste their lifetime, which would not even reach hundred years, by fighting with each other. But, even their numbers would be small there would be people who can look at our blue planet with the eyes of their hearts under the light of wisdom.

These people, in their blue lodges in their own countries where no walls separate people, join their hands and try to prove that it is sufficient to be a human being the share love and friendship.

One of the best examples of such a labour is the W. Lodge Nur, for which ten years ago M.W. Grand Lodge of Israel gave its consent to be established in its jurisdiction and work in Turkish.

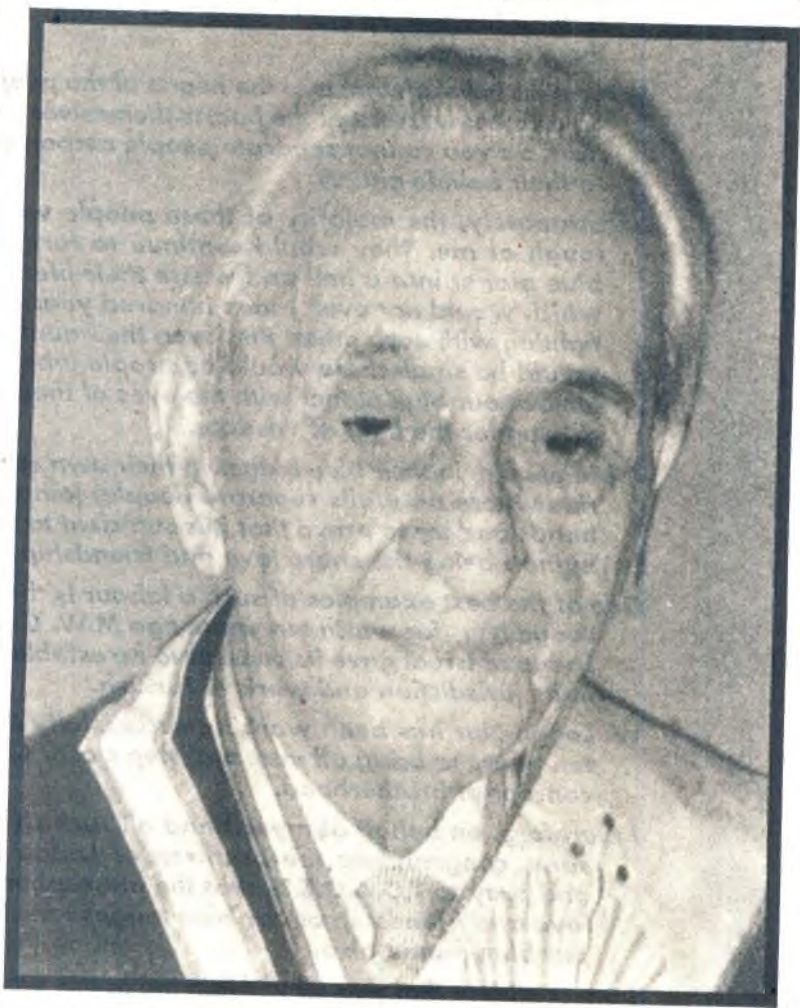
W. Lodge Nur has been working successfully since ten years to bring all men one step closer to the concept of brotherhood.

I therefore, on behalf of myself and all Turkish Masons, congratulate the brethren of Lodge Nur and pray to T.G.A.O.T.U. that the atmosphere of love and friendship of our blue lodges envelope our blue planet also.

I am confident that you all will join me in this wish of mine with all your hearts and hope that you also continue to practice the tenets of Masonry in year everyday lives."

With fraternal greetings.

**Can ARPAÇ
Grand Master**

Cevat Memduh ALTAR K.:

MİMAR SİNAN Muh.: L.: 'SİNİN KURUCU ÜYESİ CEVAT MEMDUH ALTAR K.: 'İ KAYBETTİK...

Cumhur FERMAN

Mimar Sinan Locası Kurucu Üyesi Cevat Memduh ALTAR K., 19 Eylül 1902 tarihinde İstanbul'da doğmuştur.

İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da yapan Cevat Memduh ALTAR K.imiz, bilâhare Leipzig Eyalet Devlet Konservatuarı (Landes konservatorium Leipzig)nda müzik ve müzik bilimi; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde de Sanat Tarihi alanlarında yüksek öğrenimini tamamlamıştır. 1927 yılından bu yana Türk müzik ve kültür yaşamının içinde çeşitli kurumlarda değerli öğretim ve yönetim hizmetleri veren Cevat Memduh ALTAR K., sırasile Ankara'da Musiki Muallim Mektebi'nde, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nda, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde, Ankara Devlet Konservatuarı'nda ve Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Devlet Konservatuarı'nda öğretim üyeliği görevlerinde bulunmuştur.

ALTAR K.imiz, bu öğretim görevlerinin yanısıra, Milli Eğitim Bakanlığı, Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara Devlet Tiyatrosu ile TRT Genel Müdürlüğü'nde üst düzey yöneticilik görevlerini de yürütmüştür.

Unesco Türkiye Milli Komisyonu'nun kurucu üyesi olan ALTAR K. çeşitli ülkelerin nişan ve madalyaları ile ödüllendirilmiş; 1988 yılında kendisine Mimar Sinan Üniversitesi Senatosu tarafından "Fahri Profesörlük" Ünvanı da tevcih edilmiştir. Ayrıca, kendisine 1989 yılında Sevda-Cenap AND Müzik Vakfı tarafından "1989 Altın Onur Madalyası" verilmiştir.

Cevat Memduh ALTAR K. miz, İstanbul'da 24 Mart 1995 tarihinde, 93 yaşında iken Ebedi Meşrika intikal etmiştir. Cevat Memduh Altar, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından itibaren üstlendiği her görevde, evrensel çok sesli müziğin yılmaz bir savunucusu olmuş ve ulusal özümüzle evrensel müzik tekniklerinin yoğunlaşmasından doğan, Çağdaş "Türk Sanat Müziği"nin, ülkemizde köklenip filizlenmesi yolunda yorulmak bilmez bir uğraş vermiştir. O günlerin genç müzikçi kuşaklarına müzik tekniklerini öğreten çeviri ders kitapları, ya da dört ciltlik "Opera Tarihi", bugün bile müzik kitaplıklarımızın en değerli kaynak eserleri arasında yer almaktadır. Cumhuriyet dönemi müzik kültürümüzü yurt dışında tanıtan sayısız bildiri, konferans ve makaleleriyle de Altar, çağdaş müziğimizin tanıtılmasında çok önemli bir görev üstlenmiştir.

Nihayet müzik yaşamının kurumlaşmasında ve kurulan kurumların yaşıtılmasında da C. Memduh Altar K.'in emeği unutulmayacak kadar büyüktür.

Sanat tarihçisi, müzik bilimci, müzik yazarı ve yönetici Cevat Memduh Altar K., 68 yıllık meslek yaşamı ile ismini Cumhuriyet müzik tarihimize altın harflerle yazdırmıştır.

1929 yılında Ziya-ı Şark Muhterem Locası'nda Nura kavuşan Cevat Memduh ALTAR Kardeşimiz, 66 yıllık Masonik yaşamı boyunca gerek muhtelif derecelerde almış olduğu Masonik görevleri gerekse kurucu üyesi olduğu Mimar Sinan Muh. Loc. daki değerli çalışmalarını, büyük bir başarı ve liyakatle yürütmüştür. Bu süre içerisinde yapmış olduğu çok değerli Masonik çalışmalar, verdiği konferanslar ve yönettiği seminerler ile Kardeşlerini sürekli şekilde aydınlatmış; onlara, hakikatın araştırılmasında öncülük ederek daima yardımcı olmuştur.

Sevgili Kardeşimiz Cevat Memduh ALTAR'ın Aziz Hatırası önünde hürmetle eğilir, Evrenin Ulu Mimarından kendisine sonsuz rahmet ve mağfiret niyaz ederiz.

BİLGİ ÇAĞI'NA DOĞRU BİR MASONİK PROFİL

(A Masonic Profile Towards The Knowledge Age)

Tamer AYAN

Bu denemede, *Sanayi Çağı*'ndan *Sanayi Sonrası Çağı*'na veya diğer bir ifadeyle *Bilgi Çağı*'na geçiş sürecinde, masonluktan, ütopyasından, tarihsel kökenlerinden, gelişiminden, karizmasından, masonluğun pratikleri olarak tanımlanabilecek toplumsal dinamiklerinden ve fütürist bakışla *sosyo-masonik* karşılıklı beklentilerden anlaşılabilirler veya özetle masonluğun ne olduğuna ve nasıl olacağına ilişkin görüşler, spotlar hâlinde açıklanmaya çalışılmıştır. Görüşler ve öneriler, bir *Homo Masonicus* olarak özgün kişisel tezlerdir. Elbette, farklı düşünceler de çıkacaktır. Tezler paylaşıldığı gibi kısmen veya tamamen antitezleri de olacaktır. Hattâ olması gereklidir. Tezlerin ve antitezlerin mutlaka sentezi, masonluğun doğası gereği şart değildir. Masonluğun *Evrensel Düalite Yasası* nedeniyle düşünceler arasında *uzlaşma* veya *tolerans* da yeterlidir. Hattâ fikrin sürekli stabilite kazanarak statikleşmesi, masonluğun dinamizmine aykırıdır. Sentez de olsa *consensus* de sağlansa daima yeni tezler ve antitezler ortaya çıkmalıdır. Bu suretle, *Hakikat*'in aranması yönünde gerçekler platformunda atılan masonik adımlar sürgit devam etmelidir. Bu anlayışla, Bilgi Çağı'na doğru çizilen bir masonik strüktürel profil, aşağıda tersim edilmiştir.

Masonluk, Avrupa'da Rönesans sonrası *Aydınlanma Çağı* son-ürünü niteliğinde ahlâkî yaşam tarzı aşılamanın, erkeklere mahsus, bir üst-yapı kültür modelidir. Kendine özgü kapalı; ama üyelerinin tanışma modlarının dışında gizliliği olmayan bir kurumdur. Amacı, seçtiği akıllı erkekleri iyi ve ahlâklı insan olmaya yönlendirerek *Ülkü Mabe-di* adını verdiği ütopya ile mutlu ve huzurlu insanların kardeşlik duygularıyla bağlı olarak barış içinde yaşayabilecekleri bir dünya kurmaktır. Masonluk öğretisel olarak bireysel, hedef olarak toplumsal, bakış olarak evrensel. Masonluğun inisiyasyon ve ezoterizm özellikli spekülâtif niteliği, sembolik ve allegorik yorumu temel alan öğretim yöntemi ve *Hakikat* olarak belirlenen *Ezoterik Realite* nihâî hedefi, *Eski Misterler*'in özgün mistik özelliğinden ve dereceler dizisi ile aktarılan öğretim tarzından esinlenmiştir. Masonluk, çağları aşan dinsel inançlar ve felsefî düşünceler üstü aşkın niteliğini, akıl ölçüğüyle sınırlanan, bu ortak saf kaynağa borçludur.

Masonluktaki Eski Misterler, kimine göre Mısır kimine -ve bana- göre Mezopotamya-Sümer-Assur-Babil ve Anadolu-Hitit-Lidya-Dionysos ilk kaynaklı; ama, Samî-Aramî-İbranî-Esseniyen-Kabbalistik; İran-Zerdüşti-Manî-Mazdeik; Hint-Budist-Brahmanist ve Çin-Taoist-Konfüyüsist gibi Uzak Doğu; Yunan-Eluistik-Orfeist; Roma-Mithraist; Avrupa-Kelt-Druidis yerel merkezî yayımlı tüm akımların ortak ve bir ölçüde eklektik temel ilkeleri, yaklaşımları ve adeta evrenselleşmiş yaşam tarzlarıdır. Eski Mister mirası; saf operatif veya saf spekülâtif veya karma nitelikte: Hermetik, Pisagorcu, Alşimist, Rozikrusiyen, Benedikten ve Cizvit türü Manastır tarikatları; Aziz Yahya, Tampliye, Hospitaliye ve benzeri şövalyelik tarikatları; Illumine, Kolej, Comacine; hatta, Steinmetzen, Kompanyonaj, Gild; Orta Asya-Avrasya Şamanist; Horasan-Anadolu kökenli Melamî-Kalenderî kaynaklı Bektaşî-Mevlevî-Ahî; Haricî ve Şif eğilimli Karmatî-İsmailî-Dürzî ve benzeri kurumlarla değişik oran ve ara kaynak modellerde bile olsa, masonluğun hamurunda *maya* olarak kabul edilmelidir.

Masonluğun Eski Mister özünü, masonluğun inanç yapısına Hıristiyanî veya daha iyimser olarak Samî Dinleri monoteist gözlüğü ile yaklaşarak, gözden kaçırmamak gerekir. Hattâ, operatif masonluktaki Katolik geleneği indirgemek veya kaldırmak amacıyla İngiltere'nin resmî Anglo-Protestan inancıyla spekülâtif masonluğa aşılamanın Müjdeci Aziz Yahya Sembolcülüğü dahil diğer monoteist dinlerin ve öteki evrensel inançların temelinde Eski Misterlerden köklü aktarımlar ve esinlenmeler olduğu özellikle belirtilmelidir. Aşılama ve şartlamanın belirgin Semitik odağını *Sir Francis Bacon*'un *Paradise Lost*'unda görmek; çok daha sonra 1717 İngiliz spekülâtifliğinde ana kaynak niteliği taşıyan *Royal Academy*'nin nüvesi *Invisible*

College'ı yukarıda adı geçen Paradise Lost teması ve hedefi üzerine Aydınlanma felsefesinde siyaseten işlenmiş ilk masonik pratikmiş gibi değerlendirmek mümkündür. İngiliz spekülâtifliğinin babası *Teophile Desaguliers*'nin yanında Skoç Masonluğu tarzı spekülâtifliğin önderi *Şövalye Adrew Ramsay*'in Royal Academy üyeliklerini ve spekülâtif masonluğun kuruluşundaki deistik olmakla suçlanacak kadar Anti-Katolik inançsal background ve *Tabii Felsefe* akımı alınmaları bakımından gözardı etmemek gerekir. Buna karşılık, karşıt *Cizvit* inancının Kıta Avrupası masonluğundaki özellikle yüksek dereceler yönündeki kontra etkileri de azımsanamaz.

Masonluğun spekülâtif tarzının İngiliz kökenli kuruluş tarihi olarak 1717 yılı; yeri. Londra şehrinin özellikle Westminster bölgesi; toplanma nedeni, Kabul Edilmiş masonların kontrolündeki dört spekülâtif locanın yıllık masonik genel toplantılar için birlik sağlaması olarak kabul edilirse de; asıl amaç, Londra'daki localarda operatif masonların ve Stuartçı masonların etkinliğini kırmak ve Hanover hanedanı yanlılarını egemen kılmaktır. Aynı şekilde, ilk mason yasasının 1723'de Hanover hanedanı egemenliğindeki Büyük Loca tarafından *James Anderson*'a hazırlanması, masonluk tarihinde bir dönüm noktası olarak gösterilir. Yasada, inanç açısından Katolik görüştten ilk defa uzaklaşıldığı ısrarla ileri sürülür. Halbuki, bu anlamda ilk masonik yasa, 1694 yılında Orange hanedanından III. William'ın başkanlığında hazırlanan ünlü *Hampton Court Yasası*'dır. Anderson'un 1723'deki yasasından tam 30 yıl önce İngiliz masonluğunda başlayan Katolik ve Anglo-Protestan çekişmesi, Protestan Kral William'ın başarısı ile sonuçlanmış ve mevcut mason yasasındaki "*masonların Kutsal kiliseye bağlı olması*" şartı Protestanî bir yaklaşımla "*İlk göreviniz Tanrı'ya sadık olmak ve O'nu tanımayan bütün sapıklıklardan kaçınmaktır*" şeklinde değiştirilmiştir. Böylece masonik inanç, Katolik temelden ilk defa uzaklaşmıştır. Otuz yıl sonra, yine Protestan Hanover hanedanı kontrolündeki Büyük Loca'nın Anderson'a yaptırdığı, bu kuralın daha geniş ve daha yumuşak biçimde açıklanmasıdır. Bu nedenle, İngiltere'deki 1717 sonrası üç dereceli spekülâtif masonluk ve Skoç Masonluğu arasındaki ayırım ve çekişmenin sebepleri; Kralcı ve Parlemantocu (Cromwell'ci) gibi rejimle ilgili; Troy'cu ve Whig'ci gibi siyasî; Loca, Guild ve Company çekişmesi gibi meslekî ve ekonomik; Stuart ve karşıtları önce Orange sonra Hanover gibi hanedanî; Katolik ve Protestan (veya Anglikan) gibi mezhepsel hattâ dinî; İskoç ve İrlandalı ile karşıtları İngiliz gibi ulusal; Fransız ve İngiliz kralıkları çekişmesi gibi uluslararası çekişmelere ve savaşımara dayanan çok yönlü sosyo-politik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlerdir.

Masonluk, Eski Misterlerin evrensel boyuttaki ortak yanlarının ve meslekî-genellikle- operatif kurumlara yansımalarının dönemin bir-

birini izleyen moda felsefî akımları *rasyonalizm* ve *pozitivizm* eleklerinden geçmiş yarı-mistik ve yarı-akılcı alaşımının, çağın siyasal ve kültürel ihtiyaçlarıyla uyumlu bir zorunlu uyarlaması olarak kabul edilebilir. Operatif evreye özgü bir Orta Çağ imtiyazı olan "*Hür*" sıfatının spekülâtif düzeyde "*liberal düşünce*" ve "*Tolerans*" kavramlarıyla eşanlamlı konuma dönüşmesi, tesadüfî sosyal üstyapı yakıştırmâsından ziyade; masonluğun yeni elitist doğası gereğidir. Masonluğun eklektik felsefesi, çok yönlü ve geniş tabanlı fikrî tekâmüle bağlıdır. Eklektik felsefe uygulamaları için uygun ortamlar sağlanması sürecinde masonluğun etkinliği ve sosyal çekiciliği sadece üç dereceli sembolik masonlukla değil; özellikle, başta EKSR ve diğer Ritlerin yanında *Mark Masonluğu*, *Royal Arch Masonluğu* vb. gibi yan ve müteferrik masonik çeşitlemeler ve yan kuruluşlarla zenginleştirilmiştir. Ama öğretisel temalarda mistik yaklaşımlı allegorilerin ağırlığına özel önem verilmiş; ancak, sembolizmaların yorumunda akılcı yöntemlere başvurulmuştur. Böylece, masonluk aslında inançsal yönden *teistik* olmasına karşın çağın gereklerine uyumla *hümanistik* savunuculuğa girilmiş; hattâ, Hıristiyanî anlayışa ters düşse bile *Ünitarizme* hattâ *panteizme* yönelinmiştir. Bu yaklaşım, Triniter (Teslisci) inanca aykırı bütün dinler ve inançlar; özellikle tasavvufî *Vahdet* düşüncesinin yaygınlığı nedeniyle İslâmiyette de masonluğun kabul görmesini sağlamıştır.

Masonluğun cazip ve özendirmeci "*Kabul Edilmiş*" güdümlü spekülatif üyelik statüsünden kaynaklanan *elitist* strüktürü, özgün bir sosyal karakter sağladığı gibi dolaylı olarak toplum için yönlendirici olmuştur. Masonluğun *eşitlik* ilkesi, elitler yani seçkinler içindeki eşitlik anlamındadır. Masonluğun toplumsal ölçekte yönetici olmadığı; ama yönlendirici özelliğinin etkinliği önemle vurgulanabilir. Bundan dolayı, saf masonluk, başka sosyal kuruluşların aksine, toplumu yönetmeye doğrudan tâlip olmamış ve siyasete pasif yaklaşmıştır. Bu yöntemi, doğrudan somut birey, dolaylı soyut toplum hedefiyle açıklanır. Hattâ, ılımlı dengeli yapısının pratiğidir. Ama, siyasetçi haricî kimliği ile toplumda başarılı olmuş masonların, karizmaları ve önderlik nosyonları ve devlet adamı olmalarının zengin örnekleri, masonluğun özgün siyasal pratiği ve liderlik jargonudur. Kaldı ki, *insan hakları ve hürriyetler* açısından toplumsal bilinçlenmede; örneğin, Fransız İhtilâli'nin ünlü döviz *Hürriyet-Eşitlik-Kardeşlik* gibi sloganlarla pionerlik görevi üstlenen masonların, bağımsızlık ve özgürlük mücadelelerindeki katkılarını, memleketimizdeki örnekleri de dikkate alarak, kadirbilirlikle hatırlamak gerekir.

Masonluğun inanç ilkesi, insanın vicdanını saflaştırmaya ve safiyeti ni korumaya yönelik *hümanizmacı etik* monoteist imandır. Monoteist olmayan inançlar da, *Allah, Ruhun Ölümsüzlüğü* ve *Ki-*

tap'lı inanç olmak kriterleri ile asgarî müşterek şartları karşılamak üzere indirgenmiş ve her mason dinsel inancında serbest bırakılmıştır. Masonluğun yaygın tabandaki inançsal kabulü, dinsel kriter şartlarının yalnlığına ve geniş laik sosyal profilde kabul edilebilirliğine bağlıdır. Bundan dolayı, masonik tekstürün radikalist inanç cephe-leri dışında toplumda doku reddine uğramadığı görülür. Bu gelişimde, 1723 oluşumu ile ötelenen koyu Katolik operatif görüşe karşı, 1738 ve sonraki Hıristiyanıslastırma döneminde Eski Ahid ve Eski Mister öğretileriyle zenginleştirilen Protestanî Biblik anlayışın rolü olmalıdır. **Noaşit**'lik ötesi İslâmî girdiler, İsmailî-Dürzî gibi heretik katkıların boyutuyla oranlıdır. Masonlukta, Hermetik, Simyacı, Rozikrusiyen ve İlluminist katkılar daha baskındır.

Masonluğun operatif ve spekülâtif tarzları kalın çizgiyle birbirinden ayrılır. Çünkü oluşum ve gelişimleri farklı sebeplere bağlıdır. Operatifleri yerel birer meslekî altyapı kuruluşları olarak; spekülâtifliği evrensel masonik ilkeler çerçevesinde örgütlenmiş federatif bir düşünsel üstyapı kurumu olarak görmek gerekir. Spekülâtiflerin kaynağı ayırdır; operatiflerin sadece imkânından, tabiri caizse maddî mekânından, yararlanmıştır. Spekülâtiflerin, operatiflerden sembolik ve allegorik miras devraldıkları pek söylenemez. Çünkü, operatiflerde sembolizma ve meslekî destanımsı dinsel öyküler dışında allegori olmadığı gibi; meslekî avadanlıklar da sembol değil, aktif üretim âletleridir. Avrupa'da kullanılan Hürmason terimi, operatif kökenli masonları Gild masonlarından ayırmak için gerekli eski bir alışkanlıktır. Ama, Türkiye için böyle bir ayırım olmadığından sadece **Mason** denilmesi kavram kargaşası yaratmaması amacıyla yeterlidir. Kaldı ki, "**Hür**" ve "**Kabul Edilmiş**" sıfatları üzerinde günümüz Avrupasında bile uzlaşma sağlanamamış olduğundan, bir Masona özel olarak Hürmason denilmesi, ayrıcalık kazandıracak güncel bir sıfat sayılmaz.

Masonluğun Skoç tarzı, sembolik masonluğun genel anlamda operatif masonluğa dayandırıldığı gibi, şövalyelik geleneklerine yaslanan özel bir tarzdır. Sembolik masonluğun İngiltere kökenli olmasına karşın, Skoç Masonluğu Avrupalıdır. Spekülâtif masonların, operatif gelenekleri York Riti tarzında sembolleştirerek masonik öğretilere dönüştürmeleriyle, Skoç Masonluğunun eski şövalyelik ahlâkiyatını ve faziletlerini toplumsal pratiklere yönelik öğretilere dönüştürmesi, bu iki üslûp arasındaki temel farklılıktır. Tarihsel yönden Skoç Masonluğu, İskoçya'da tohumlanmış ama Britanya'daki ortam siyasal bakımdan uygun olmadığından, Fransa'da dünyaya gelmiş ve Almanya'da bulûğa ermiştir. Bu nedenle, yapısındaki etkili terbiye ve görgüyü Kıta Avrupası felsefesinden almıştır. Ancak, oluşun karakteri, yeni bir

kültür anlayışı ve sosyal yaklaşımla Yeni Dünya'da yani ABD'de tekrar şekillenmiştir. Skoç Riti, çağdaşlığını, farklı kültürlerle ve anlayışlara uyumlu fleksibilitesini, bu çok yönlü terbiyesine ve melez güzelliğine borçludur.

Masonluk tam mânâsıyla Avrupa kökenlidir. Dünyanın başka yerinde ortaya çıkmaması, *Rönesans* ve *Aydınlanma* merkezinin Avrupa olmasındandır. Masonluğun oluşumunda, operatif ve spekülâtif yönlerden İngiltere'ye özel önem verilirken, Kıta Avrupasının ve özellikle İtalya'nın göz ardı edilmesi haksızlıktır. Bu bağlamda, Rönesans endeksli spekülâtif masonluk için, kız evinin İtalya'da, Doğu ezoterizmiyle spekülâtif düşüncenin tohumlanarak masonluğa fikrî gebe kalışının İskoçya'da, hâmilelik döneminin akılcı düşünce akımlarının yanında yüksek dereceler olgusunu yansıtan cazip fantazist görüşlerin çok etkili olduğu Almanya ve özellikle Fransa'da, nihayet spekülâtif mânâda masonik doğumun, operatif mirasa imkânları kadar, olumlu siyasal atmosfer nedeniyle, İngiltere'de olduğu belirtilebilir. Masonlukta, Doğu ve Anadolu kökenli İslâmi katkılarının var olduğu ve bunların özellikle Haçlı Seferleri ile Doğu'dan Batı'ya taşındığı savı kabul edilir bir vakıadır. Ancak, bu katkıların hiçbiri, İslâmiyetin veya Anadolu'daki Türk-İslam kurumlarının öz malı değildir. Hepsisi de, başta Mısır ve Mezopotamya olmak üzere, Hint ve Fars etkileri yanında Şaman gelenekleriyle karışmış ve ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden biçimlenmiş eklektik inançsal düşünceler, pratikler ve kurumlardır. Beşiği Avrupa olan masonluk bebeğinin emdiği sütte bu katkıların olması, diğer uygarlık ve kültür benzeşimi ve aktarımı örnekleri gibi, doğaldır. Bu itibarla, masonluk Doğu'lu değil; özgün bir Avrupa kuru mudur.

Masonluğun İngiltere'de doğan üç dereceli spekülâtif tarzı, aslında, Stuart ve önce Orange sonra Hanover gibi hanedanî; kralcı ve parlamentocu gibi siyasal; Katolik ve Anglo-Protestan gibi dinsel; İngiliz ve İrlandalı-İskoç gibi uluscu; İngiltere ve İskoçya-Fransa ortaklığı rekabeti gibi kapsamlı çekişme ve mücadelelerin ortak bir sonucudur. Yarı-dinsel yarı-operatif York Masonluğunun özgün yapısıyla İngiltere'de gelişemeyip ABD'ne göçmesi ve Amerikan Riti olarak yeniden yapılanması, İngiltere'deki Eskiler-Modernler meselesi ve *1813 Re-Union*'u, şövalye tarikatlarından esinlenen Skoç Masonluğunun İngiltere'ye masonik bir tepki olarak Avrupa ve ABD'de gelişmesi masonluğa yansıyan siyasal ve dinsel çekişmelere bağlıdır. Hatta, Fransa heretizmi olan Grand Orient Masonluğu'nun da kökünde geleneksel Fransız-İngiliz rekabetinden kaynaklanan masonik egemenlik çekişmesinde yattığı ve aslında yapay olarak teizm-deizm ve mistik teizm-laisizm çatışmasına dönüştüğü belirtilebilir. Ama artık, tarihsel süreçte kemikleşmiş "*intizam*" kuralları ve landmark listelerinde or-

tak paydaya dönüşmüş ilkeler, korunması gereken masonik anayasal sınırlardır.

Masonluk, çocukluğunu ve gençliğini cehalet ve taassup ve hürriyet mücadelesi içinde geçen bir yaşamla İngiltere ve Kıta Avrupası'nda sürdürdükten sonra; olgunluk döneminde, nitelik ve nicelik olarak sanki müreffeh bir erişkin gibi, ABD'de *Shrine* doruğunun sarayında ikâmet etmektedir. ABD Masonlarının gönlünde Shriner hedefinin yattığı, amasonik olan bu örgütün üyelerini sadece iki büyük masonik ritin (EKSR ve York) doruğundan seçmesiyle öne sürülebilir. Bu bakımdan ABD'deki masonluğun, erişkinlik döneminde ulaştığı rahatlıkla temel amaçlarından fikirsel olarak kısmen şekilsel olarak büyük ölçüde saparak talî amaçlar doğrultusunda haricileşmeye kaydığı gözlenmektedir. Bu, bir bakıma, hedeflerinin çoğunu gerçekleştirmiş bir idealistin, ilkelerinden ayrılmasa bile, gevşemesi ve rahatlama gibi telakkî edilebilir. Belki, bir bakıma da, toplumsal bütünleşmenin ABD markalı reklâmı sayılabilir. Bazı ülkelerin, hakları olmadığı hâlde, Amerikanvarî "*klüpçü*" masonluğu benimsedikleri görülmektedir. Halbuki, masonik başarı için taklitçi değil; yerel ihtiyaçlara göre tahkikçi ve öze dönük masonluk şarttır. ABD dışında da dünya üzerindeki etkin bağımsız merkezler masonluğun uluslararası yayılımının kanıtlarıdır. İngiltere, İskoçya ve Fransa, ürettikleri masonik tarzlar ve ritler açısından, bu merkezlerin en önemlileri ve ciddiyetini koruyan saygın kaynakları olarak nitelenmek gerekir. Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın dışında, İtalyan Birliği ve Fransız İhtilâli gibi hürriyetçi ve laik toplumsal sıçramalarda, özellikle *İnsan Hak ve Hürriyetleri* kapsamında özetlenen masonik ilkeler ve fikirlerin yansımaları ve evrensel filantropisi göze çarpmaktadır.

Masonluğun memleketimize girişinin gecikmesinin sebebi *Aydınlanma Çağı*'nı yaşamamış olmamızdır. Lâle Devri'nde ilk masonik girişimlerin henüz filizken budanması, Aydınlanma'ya karşı direniş taassubuna ve kültürel altyapının hazırlıksız olmasına dayanır. Tanzimat sonrası ve özellikle Meşrutiyet döneminin asıl masonik oluşum eylemleri, rasyonalist ve pozitivist Avrupa ile kurulan siyasal ilişkilerin önlenemez şekilde beraberinde gelen ithal bir kültürel ihtiyaç olarak görmek gerekir. İstibdata karşı verilen hürriyet mücadelesinde, halkın aydınlatılmasında ve siyasal olarak örgütlenmesinde masonların, istiklâl ve özellikle hürriyet ilkelerinde, öncülük derecesindeki misyonlarını ve liderliklerini gururla idrak etmek ve şükranla karşılamak günümüz masonları için bir borçtur. Memleketimizdeki ilk masonik odakların ve önderlerin yabancı sayılması anlamsızdır. Çünkü, odaklar zaten Osmanlı toprağında olduğu gibi, önderlerin çoğu Avrupa görmüş Türk aydınları veya gayrimüslim de olsalar Osmanlı teba-

sıdır. Oluşumda etkili yabancılarsa, zaten yıllar boyu siyasal ve ekonomik olarak devletle içli dışlı olmuş kişilerdir.

Masonik bakışla *Atatürk İnkılâbı*, *Avrupa Aydınlanması*'nın Anadolu'ya yansımaları ve ulusal ihtiyaçlara uygun modelidir. Ayrıca, masonluğun gelişme platformunun güvenilir temelidir. Cumhuriyet'in ilk döneminde demokratik haklar ve hürriyetlerdeki kısmî kısıtlamaları, masonik ilkelerin veya mason pionerlerin bilinçsizliği değil; *Kurtuluş Savaşı*'ndan çıkmış ve *Bağımsızlığını* yeni kazanmış bir ülkedeki yarı militarist-yarı totaliter cumhuriyet rejiminin, marazlı toplumu tedavi için vermek mecburiyetinde kaldığı pehriz ve acı ilâç olarak görmek gerekir. Çünkü, inkılâbın temelinde masonik ilkeler olduğu gibi genç Cumhuriyet'in kadrolarında misyoner masonlar aktif olarak yer almıştır. Memleketimizde laiklik ve hürriyetler sivil toplum mücadelesiyle değil, içinde masonların da, bizzat fiilen veya masonik ilkeler şeklinde dolaylı, yer aldığı *Kurtuluş Savaşı*'na özgü asker-aydın endeksli bağışlar olarak *ipso di facto* kazanılmıştır. Bu sav, haklar ve hürriyetlerin toplumda ve hattâ masonik çevrede bile kıymetinin yeterince takdir edilmemesiyle kanıtlanır.

Masonluğun Türkiye'ye girişi geç olmakla birlikte; gelişme süreci, elverişsiz siyasal, kültürel ve sosyo ekonomik ortam göz önüne alındığında, yeterince çabuk sayılabilir. Ülkemizde masonluğun giriş döneminde, masonluğun çekirdeği olan, şehirli elit burjuva sınıfı sayısal olarak yetersiz ve bilinçsizdir. *Çağdaş Batı Uygarlığı* hedefine ulaşmak amacıyla Atatürk İnkılâbı kapsamındaki reformlar ve özellikle elli yıllık demokratik ortamın yararını özellikle vurgulamak gerekir. Masonluğun Türkiye'de mevcudiyetini güçlenerek sürdürmesi toplumun dinsel inançlarının ve pratiklerinin laiklik ve İslâmiyet dengesi ile kurulmasına ve Batı standartlarına uygun, kesikli de olsa, laik-demokratik rejime bağlıdır. İslâmi inancın Anadolu'ya özgün dinsel hoşgörüsü ve yorumu, kuramsal olarak teistik ama pratik olarak tasavvufî inanç görüşlü masonluk için sağ ve sol radikal fundamentalist zihniyete karşı şanslı bir güvence olarak tanımlanmalıdır. Bu bakımdan Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlar açısından masonluğun sayısal gelişiminden çok adetâ efsanevî denilebilecek kadar ünlü karizmatik gustosunun, belirleyici faktör olarak değerlendirilmesi doğru olur. Memleketimizin sayısal masonik düzeyi, masonluğun beşiği ülkelerdeki mason sayısı ile kıyaslanmamalıdır. Konuya bu yönüyle bakıldığında, Türkiye'deki masonluğun niteliksel gelişimi hiç de azımsanamaz. Türkiye'deki masonluğun sorunlarını, *şaheser* olarak devleşecek bir bebeğin büyüme dönemindeki, sanki kabakulak gibi, zamanında geçirilmesi yararlı gecikmesi zararlı, çocukluk hastalıklarına benzetmek mümkündür.

Masonluğun, Cumhuriyet'in ilk döneminde, olumsuz dış ve iç şartların gerektirdiği kısıtlı hürriyetler nedeniyle, onüç yıllık zorunlu *uyuması* büyük zaman kaybı sayılmamalıdır. Aksine, barışçı ve demokratik ortamda daha sağlıklı bir yeniden doğuş için, nadas, dinlenme veya kozaya girmek olarak tanımlanmalıdır. Kimilerince, 1948 doğum operasyonunun aynı 1909'da olduğu gibi yine yanlış yapıldığı varsayılabilir, nezdin gürbüz ve sağlıklı doğduğu elli yaşına sağlıklı yaklaşmasından anlaşılmalıdır. Muhafazakâr babasıyla fikrî anlaşmazlığa düşen monden yeni yetmenin evini vakitsiz terketmesi gibi masonluğun birden bölünmesi, aslında ikiyüz yıldır dünyayı ilgilendiren masonik temel anlayış farklarından kaynaklandığı için, normal hattâ gecikmiş bir eylem olarak görülebilir. Ama, bu ayrılığın, memleketimize yansıma biçimi ülkemizin inanç anlayışına ve şartlarına göre yapay ve anlamsız olduğu gibi, bir iç politika meselesiyle ilişkilendirilmesi yersizdir. Türkiye Büyük Locası'nın "*Muntazam*" masonluk camiası tarafından "*Tanınma*" olgusu ve konsekrasyon eyleminin gerekliliği, evrensellik boyutu nedeniyle gönülden onaylanır. Bunun için gösterilen çaba ve alınan olumlu sonuç, sadece masonik açıdan değil, zihinsel boyutta Avrupa Uygarlığı ile entegrasyonun sağlanması yolunda atılan bir adım anlamındadır; aynı, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği için olduğu gibi... Karşı çıkmak, içine kapanmakla eş anlamlıdır. Dünya ölçeğinde masonik temel anlayış farkları giderilmedikçe, ülkemizde de yeniden birleşmenin söz konusu olmadığı anlaşılır. Bu nedenle, sunî birleşmeye gerek yoktur. Hattâ, masonik kategorizasyonun, global anlamda cephe genişletilmesi yönünden yararsız olduğu da pek söylenemez. Kaldı ki, muntazam masonik kitlenin bile heterojen yapıda olduğu ve benzer masonik ilkelere dayansa bile, inanç ve pratik yönünden fraksiyonların olduğu, bilinen örnekleriyle bir gerçektir.

Masonluk değil, masonik ilkeler evrenselidir. Dünya masonluğu evrensel masonik ilkeleri, yerel ihtiyaç ve alışkanlıklarına göre uyarlanmış ulusal masonik kurumlardan ya da aynı coğrafi sınırlar içinde bağımsız obediyanlardan oluşur. Bağımsız obediyanların yurisdiksiyonları bölgesel ya da ülkesel sınırlarla kısıtlıdır. Bu kapsamda masonik yurisdiksiyonları ve etiket, eski landmarklar ve ilkeler doğrultusunda özerkçe belirlenir. Büyük Localar için bağımsızlık tanımı altında tam masonik özgürlük şartının var olduğu masonluğun jargonudur. Uluslararası masonik tanışma, belirli temel ilkeler ve kabuller çerçevesinde diplomatik biçimde gerçekleşir ve hiçbir bağımlılık söz konusu değildir. Bu anlamda uluslararası boyutta merkezî masonik birliğin asla var olmadığını; aynı evrensel masonik ilkeleri benimsemiş masonların tüm dünyayı saran manevî bir *Kardeşlik Zinciri*'nin halkaları olmak "*İmtiyaz*"ına sahip olduklarını önemle vurgulamak gerekir.

İlkelerde birlik ve zihniyette ortaklık, Bilgi Çağı'nın yükselen değerlerine ve globalleşme anlayışına da uygundur.

Masonluğun gelişmesinde, ülkelerin siyasal ve kültürel ihtiyaçlarının yanında, ekonomik ve teknolojik talepler ve kıstaslar önde gelen faktörlerdir. Dolayısı ile ülkelerin masonluk düzeyi, tarihsel eskilik mirası kadar, siyasal, kültürel ve ekonomik kalkınma seviyesiyle oranlıdır. Totaliter ve teokratik siyasi rejimler yanında, fıkara ve kalkınmamış ülkelerde masonluğun gelişmediği; oysa, masonik mirası olmasa da kalkınmış ülkelerde masonluğun çok ilerlediği açıkça görülür. Bu bakımdan masonluğun gelişimi, toplumsal barışla ve refahla özdeşleşir. Refah seviyesinin yüksek oluşu, elit mason adayı potansiyelinin varlığı için bereketli bir ortamdır. Masonluğun gelişmişlik düzeyi, ülkenin çağdaş kriterlere göre gelişmişlik göstergesiyle orantılıdır.

Masonluk sosyal bir kurum niteliğinde olduğundan, içinde bulunduğu toplumun temel ihtiyaç ve şartlarından ayrı düşünülüp soyutlanamaz. Bunun için, ortalama ikibinikiyüz dolar kadar olan gelir düzeyimiz, memleketimizde masonluğun daha hızlı gelişmesinin önünde ciddi bir maddî engeldir. Yıllık kazancı sekiz onbin dolarlık yüzde yirmilik gelir grubunun üst katmanı, maddî kıstaslara göre, kültürel elverişliliği oranında, mecburen potansiyel mason aday alanı olarak nitelendirilebilir. Oniki milyonluk bu kitlenin, yarısı kadın, kalanın üçte ikisi çocuk ve yaşlı olarak düşünüldüğünde, geriye iki milyon kaldığı; bunun da, yarısı masonluk karşıtı, kalanın yarısı şehirleşmemiş köylü veya ilgisiz olarak sayıldığında geriye; sadece şehirli kültürüne sahip bir milyondan az yeterli gelirli potansiyel mason adayı kaldığı görülür. *Masonik Şâheser*, bilinçlenmesi ve kültürel yeterliliği oranında bu kitlenin niceliğiyle sınırlıdır. Ancak, bu sayı masonik ilkelelerin topluma yayılması ve uygulanması için yeterlidir.

Masonluk, mistik *Düalite*'yi ahenkle dengelemesi ve sentezci yerine uzlaşmacı tarzı nedeniyle gerçek bir *kralî sanat* olarak adlandırılır. Akıl ve iman gibi çelişme eğilimi taşıyan iki zıt öğenin masonun tabiatını oluşturacak şekilde maharetle dengelenmesi, masonluğun en belirgin üstün özelliğidir. Ayrıca, eğitim yönteminin doktriner olmaması, masonların bireysel yorum yeteneğini esas alması, bir dereceler dizisine dayanan aktarım ve yüceltme modeli, farklı kültür ve alışkanlıklara uyum sağlaması yönünden olumlu faktörler olarak sayılır. Bu üstün niteliklerinden dolayı masonluk şâheser olarak tanımlanır.

Masonluğun, hergün biraz daha yıpranın, rasyonalist ve pozitivist felsefe akımlarının son kalelerinden biri olmasına rağmen sarsılmadan hâlâ ayakta kalması, dokusunda bulunan Eski Misterlerdeki öğretilerin evrensel ölçekte genel geçerliliğine bağlıdır. Zaten bunun için masonluğa şâheser denir. Bu öğretileri insandaki gizemli içgüçlerin var-

lığı hakkında bilinçlendirici ve dışgüçlerle kombinasyonunu sağlama-ya yönelik olarak tanımlamak ve *hamtaşın yontulması*'ni *gönül gözünün açılması* ile özdeşleştirmek doğru olur. Akılcı tartışmalarla su üstüne çıkan dinsel inanç farklılıkların, Eski Misterlerin ortak yapıştırıcılığı ile, asgarî müşterekte ortadan kalktığı anlaşılır. Masonlukta aranan *Hakikat, Kaybolan Kelime*'yle simgelendiği gibi, tüm inanç ve misterlerin ortak türevidir. Ancak gerçek temelinden hareketle erişilebilen hakikat türevinin, toplumsal platformda masonik stabiliteyi sağlayan en önemli öge olduğu sanılır.

Masonluk, *Sanayi Çağı* sınavını başarıyla geçtiği gibi; ılımlı, dengeli ve yorumcu yapısının verdiği güvence ile, Bilgi Çağı'nda da üstlenmesi gereken görevleri başaracaktır. Feodal dönemde ezoterik kurumlar ve şövalyelik tarikatlarının gizemli yapısının çekiciliği ile aralarına aldıkları aristokratlar ve aydınlar vasıtasıyla Sanayi Çağı'na şâheser uyum sağlayan operatif mason esnafının yapı değiştirmesinden oluşan burjuva nitelikli spekülâtif mason erbabının, Sanayi Çağı kozmopolitliği ile zenginleşmiş felsefi yatkınlığından dolayı, aynı yöntemlerle, Bilgi Çağı teknokratik elitliğine ve aydınlığına mutlaka adapte olması beklenir. Masonluğun özellikle işlemeye öncelik vermek zorunda olduğu *İnsanlık-Evrensellik-Yaratıcılık* ilkeleri, Bilgi Çağı felsefesine uyum sağlamak için gereklidir.

Masonluk, eli nasırlı operatif masondan, Sanayi Çağı'nın mavi gömleklili spekülâtif masonuna; mavi gömlekliden de, Bilgi Çağı'nın beyaz yakalı teknokrat anlayışlı sembolik masonuna geçiş sürecinin ilk aşamasını başarı ile atlattığı gibi ikinci aşamaya uyumda fazla bir zorluk çekmeyecektir. Çünkü, masonluk köylü kültürüne değil, şehirli kültürüne yani burjuvaya bağlı bir üstyapı elitler topluluğudur. Spekülâtif masonluğa, aydının dışında, köylüden çok, aydınlanmış esnaf ve işçi yatkındır. Ancak, şehir/köy oranı düşük toplumlarda masonik gelişme trendinde ciddi depresyon ve sorunlar beklenir. İnsan hakları ve rekabete açık serbest pazar ekonomisi ile ulus-devlet arasında tam yapılaşmamış liberal zihniyet ve eksik demokratik haklar nedeniyle uyuşum zorlukları ve hazımsızlıklar olabilir. Gerçek laikler ve hürriyet mücadelelerinin masonluğun rekonstrüksiyonuna neden olabilecek etkin sosyal gelişmeler yaratması muhtemeldir. Bu nedenle, evrensel demokratik hakların ve hürriyetlerin tam ve en geniş anlamıyla sağlanması yanında; düşünce, düşüncesini serbestçe söyleme ve düşüncesi yönünde örgütlenme şartlarının sağlanacağı sivil platformun oluşturulmasında masonluğa düşen görevlerin Bilgi Çağı düzeyindeki erdemi, Süleyman Mâbedi'nin allegorik inşasından daha üstündür.

Masonluğun, gelişmiş ülkelerde, hâiz olduğu dinamikler sayesinde Bilgi Çağı'nda toplumun ihtiyacı olan aktif aydınlatma görevinin de

üstesinden geleceği ümit edilir. Bu dinamikler, hür düşüncenin karşıtı olan, dogma, doktrin ve "*izm*"lerin reddidir. Bundan dolayı, henüz Sanayi Çağı'nı aşamamış toplumlarda gelişen ekonomik ve siyasal konjonktürle birlikte masonluğun da gelişeceği umulur. Sanayi Çağı'na girememiş toplumlarda da feodallikten kurtuluş süreci oranında ümit verici masonik yeşermeler beklenir. Masonluğa yatkın liberal aydınların Batı ile entegrasyon yolunda yapacakları manipülasyonların etkili olacağı sanılır. Marjinal entelden, entelektüele geçişin hızlanmasının masonluğa ivme kazandırması beklenir. Sağ ve sol radikal fundamentallerin marjinal çizgilerini korumaları, masonluğun her dönemi için kaçınılmazdır. Amaç, liberal entelejansiyanın ve tarafsız aydınların masonik ilkeler ve hedefler yönünde tam ve doğru olarak bilinçlendirilmesidir. Masonik bilinçlendirme, Bilgi Çağı'nda masonluğun yükselen değerleri olması gereken, *yeniden canlılık* (revitalisation), *kendini yenileme* (self-renewal) ve *azim-sebat-kararlılık* ilkelerinin toplamı determinasyon şeklinde ve kapsamında olmalıdır.

Masonluk, Bilgi Çağı'nın eğileceği kurumlar arasında alternatifsizdir. Toplumda masonluğun alternatifi masonluktur. Masonluğun yerine ikâme edilebilecek başka alternatif düşünülemez. Çünkü, masonluğun Eski Misterler mirası ile oluşmuş inisiyatik-ezoterik dengeli yapısı özgündür. Masonik zihniyet, içerdiği temel ahlâk ilkeleri, erdemler ve dinamikler nedeniyle Bilgi Çağı'nda da geçerli olacaktır. Masonluk, artık modası geçmiş, statik ve ölü bir kurum değildir. Bu nedenle, geçerliliğini yitirmiş ve işe yaramaz olduğu gibi marjinal entel savına; hattâ, bizzat masonluğu tam olarak anlamamış bazı masonların revizyonist veya novatorist yaklaşımlarına katılamaz. Bu önermelere aldanıp da masonluğu kalkınmış ülkelerde yoğunlaşan *hizmet klüpleri* ve *sosyal dernekler* gibi harici yapıya dönüştürme veya dopingli ivme kazandırma girişimleri, heveslenen yozlaştırıcı makyaj samimi de olsa, desteklenemez. Böylesi sosyal ihtiyaçların bir ölçüde giderilmesi için masonluğun kullanılmasının masonluğun *çürümesine*; modernleşme adı altında yapılan biçimsel değişikliklerin bile gitgide masonluğun özünde telâfi edilemez kayıplara sebep olmasından ciddi olarak endişe edilir. Kaldı ki, kulüpçü yönetim tarzı ve alışkanlıkları, masonik prezidansiyel meritokrasi sistemine, hiyerarşik otorite anlayışına ve Kardeşlik Zinciri ilkesine uyum sağlamadığından, ciddi boyutta erozyoner ve metamorfozik olabilir.

Masonluğun, evrensel masonik ilkelerin topluma yeterince yansıyabilmesi için Bilgi Çağı'nın globalizasyon, enformasyon ve yüksek teknoloji gereklerine uygun bir biçimde masonluğun kurumsal olarak yeniden güçlendirilmesi; gençlik ve kadın örgütleri gibi *masonik yan kuruluşlar*'ın yanında sosyal etkinlik ve entegrasyon sağlayacak kulüpler ve derneklerin kurulmasına ve desteklenmesine ağırlık ve-

rilmesi mutlaka gereklidir. Ama bunların masonluğun geleneksel yapısına ve fonksiyonuna hâlel getirmeyecek biçimde bizzat **Masonik Otorite** tarafından gerçekleştirilmesi ve masonlukla masonik yan kuruluşların birbirine karıştırılmaması zorunludur. Bu gibi modifikasyonların münferit loca bazında yapılması hâlinde meydana gelecek **Kaos** ve oluşacak yabancı dokunun, masonluğun geleneksel tabiatına **metastaz** yaparak zarar vermesi mümkündür. Kaldı ki, bu gibi **amasonik** veya **yarı-masonik** hemşire veya haricî katılımlı toplantıların yoğunlaştırılması; zaten çok kısıtlı veya haricî ritüelik çalışmaları zaafa uğratacağından **demasonizasyon** niteliğindedir. Ritüelik çalışmaların, masonik öğretinin temeli ve esası olduğu ilkesi gözden uzak tutulmamalıdır.

Masonik eğitim ve bilgilendirme, Bilgi Çağı gereklerine uygun olarak, sadece statik konferanslar şeklinde değil; ama aynı zamanda, fiilî katılımı teşvik eden, Lektür, Panel ve Seminer tarzında düzenlenmelidir. Masonik fikrî çalışmaların sadece Çırak Derecesi ile kısıtlanmaması; diğer derecelerin öğretilerinden de yararlanılacak düzeyde genişletilmesi gerekir. Kaldı ki, Bilgi Çağı ortamının özellikle Kalfa Derecesi'nin hayata ilişkin bilimsel ve sosyal yaklaşımlarına çok ihtiyacı olacaktır. Masonların ritüelleri dışında yararlanacakları, yabancı ülkelerdeki benzerleri gibi, referans ve el kitapları, monitörler ve ansiklopediler mutlaka olmalıdır. Masonik bilgilendirme ve eğitimde bilgisayar yöntemlerine uyum sağlanması gerekir. Gelişmiş ülkelerin bazı üniversitelerinde kurulan masonik araştırma enstitülerinin çalışmaları ve mason olmayan yazarların masonlukla ilgili bilimsel incelemeleri masonluğun ciddiye alınmasının ve inkâr edilmez görülmesinin kanıtları sayılır. Bu nedenle, programlanan çalışmaların masonluğa odaklanması, **mason locasında sadece masonluk konuşulması** gereklidir. Genel kültür amaçlı ve içerikli amasonik ve haricî konuların yoğunluğu oranında masonluktan uzaklaştırma tehlikesi vardır. Haricî konuların işlenmesi ancak masonluğa katkısı oranında onaylanır. Hattâ, mason ve çevresi arasındaki ilişkiyi ortaya koyması bakımından masonik pratikler kapsamında teşvik edilebilir. Özellikle memleketimiz masonlarının asli görevlerinin bilinciyle hedef saptırmamaları gerekir. Masonlukla doğrudan ilgili olmayan konuları görüşme ve tartışma yeri, güncel ve önemli de olsalar, localar değildir. Bunun anlamı, masonlar masonluktan başka şeyle ilgilenmemeli mi diye düşünülmemelidir. Her mason, zaten çok sınırlı olan masonik çalışma süresi dışında, farklı mekân ve zamanlarda istediği konuda istediği boyutta ilgilenmesini ve bilgilenebilmesini sürdürebilir; hattâ, bir aydın olarak mutlaka sürdürmelidir.

Masonluğun yayılması ve çoğalması hakkındaki samimî dilekler gönülünden desteklenmekle birlikte, memleketimizin sosyoekonomik

şartlarına göre ihtiyatla değerlendirilmelidir. Çünkü, masonluğun çoğalmasını isterken, **kalabalıklaşp haricileşmesinden** endişe duymak gerekir. Ayrıca, sadece sayısal kalabalıklaşmanın, masonik kalite zaafına sebep olmasından çekinilir. Masonik niteliğin, sayısal artışa fedâ edilmemesi temenni edilir. Masonluk şehir kültürü üzerine kurulduğundan, Bilgi Çağı'na uygun nitelikli mason adayının milyondan az hattâ belki beşyüzbin olduğu görülür. Bu nedenle, büyüme ve topluma yayılma konusunda, tehevüre kapılmadan, mevcut imkânları bilerek; temkinli, bilinçli ve basîretli davranmak gerekir. Masonik şevk ve ambiyans, hırs olmamalıdır.

Masonik potansiyel azımsanmamalıdır. Hedef kitlenin kalitatif ve kantitatif olarak bilinmesi önemlidir. Zaten kalitesinden dolayı şâheser olarak tanımlanır. Öyleyse, yayılma, çoğalma ama, öncelikle tanıtma politikalarının ve stratejisinin bu hedef kesim üzerinde yoğunlaşması gerekir. Üstelik potansiyel hedef kitlenin ve özellikle liberal entelejansiyanın özgün **habitatu**, masonlara yabancı olmadığından tanıtma ve yayılma çalışmalarında önemli paradoksla karşılaşıl-mayacağı sanılır. Tanıtma ve yayılma stratejisinin tesbiti ve optimum verimli uygulama için günümüzde bilim hâline dönüşmüş halkla ilişkiler ve medya değerlendirmesi uzmanlık kollarından yararlanılması zorunludur. Masonlara masonik propagandanın sadece hedef ve zaman kaybına yol açmasından endişe edilir. Doğrudan en etkin vasıtalarla hedef kitleye yönelinmesini önerilir. Böylesi topyekûn eylem için masonluk güçlü, tutarlı ve etkili olmalıdır. **Kardeşlik Zinciri**'nde masonlararası **Yardımlaşma** ve **Dayanışma**'ya maddî manevî özen gösterilmelidir.

Sonuç olarak, ilk mason yasası editörü **James Anderson**'un tanımladığı gibi önlük kuşanıp mason olmayı her erkek için bir imtiyaz olarak telâkki etmek ve "**Masonluk İmtiyazdır**" ifadesine katılmak masonlar için vebâldir. Bütün ahlâklı erkeklerin iyi ve yetkin insan olmaları için bu imtiyazı kazanmalarına çalışılmalıdır. **Memleketimizde 1995 itibarı ile sekizbin olan mason sayısının 2005'de ellibine çıkacağını ümit etmek hayalî bir hedef değildir.** Bu ellibin imtiyazlı masonun niteliksel ve sayısal olarak etkin bir **Nur Kaynağı** olacağına inancı içinde, Bilgi Çağı'na doğru çizilen masonik profili içeren açıklamalarımız, **Umut**'la noktalanabilir.

BİZİM LANDMARK'LARIMIZ

Faruk ERENGÜL

Tekris esnasında Üstadı Muhteremin, yeni Çıracak Masonlara ilk öğreti ve öğütlerinin başında : "Yasa ve tüzüklere uyacak, Landmark'ları uygulayacak ve bütün işaret ve çağrılara cevap vereceksiniz", ve," unutmayınız ki bilmeniz gereken pek çok şey, masonluğun yazılı olanlardan çok, yazılı olmayan ilkeleri içinde saklıdır. Bunları aramızda bulunduğunuz sürece, göreceğiniz davranış ve işiteceğiniz sözlerden öğreneceksiniz" sözleri gelmektedir. Masonluğun hukukî prensipleri açısından mütalâa edildiğinde landmarklar şöyle tanımlanabilir: "Yazılı olsun veya olmasın, kesin bir tarih verilemeyecek kadar eski zamanlardan beri mevcut olan, landmark adını verdiğimiz, kanun hükümündeki bu prensipler; 'değiştirilemez' ve her mason, dokunulmazlıklarını ve itibarlarını korumakla mükelleftir. Aksi takdirde en büyük cezalara çarptırılırlar". Kitab-ı Mukaddes'te adı geçen

Evamiri-i Aşere = On Emir'in de yazılı olmadığı, ancak transkripsiyonlarla yayıldığı ve yüzyıllar boyu geçerliliğini önemle koruduğu gibi "Landmark"larımız da "değiştirilemez-reform yapılmaz" özelliği ile masonluğun bekasını temin etmektedir. 1723 Yılında Spekülâtif Masonluk Anderson Anayasasının ilânı sırasında Payne'in genel kaidelerini sayarken en başa : "Provided always that the Old Landmarks be carefully preserved" şartını koymuştur. Prusya Kralı Büyük Frederik Birader'in 1786 Anayasasında; bunlarda reform yapmayı düşünecek Novatörlerin iyi karşılanmaması bildirilmektedir. Bu konuda Coil's ansiklopedisinde : "Early Landmarks admit no innovation = Eski landmarklar yenilik kabul etmez" diye bir hüküm vardır.

Bütün bunlara rağmen, 18. yüzyıl içinde; yeni ritüeller, yeni anayasalar, hattâ yeni rit'ler ortaya çıkarma modası öylesine al-

dı yürüdü ki, nihayet Büyük Frederik, 1786 Anayasasını tanzim, imza ve ilân ederek "Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti" için bu enflâsyonu durdurdu. O günden bu yana, bu düzen, bu disiplin hiç değişmemiş ve bu yüzden varlığını sürdürmüştür.

Dinlerde olduğu gibi, masonlukta da: bu gün burada bu novatörlerin istek ve temayüllerine uyarak yapılacak değişiklikler, yarın şurada, şu kimselerin yapacağı değişikliklerle arap saçına döner, vahdet ve disiplin kaybolur, ne dinden, ne de masonluktan eser kalır. Tarih sayfalarında böyle zeval bulmuş dinlere ve de masonik ritlere raslıyoruz. Maalesef, masonluğu bir din gibi kabullenen çok yanlış telâkkiler de ortaya çıkıyor. Landmarklar, ancak herkesin zâten tâbi olduğu dine daha sağlam bağlanmasını iltizam eden hükümler ihtiva etmektedir.

Landmark'ın etimolojik mânası "Hudut Taşı" veya, "Hudut Çizgisi" ise de, bence "Masonluğun Temel Taşı" deyimi daha yerinde olacaktır. Zira, temel taşlarından birisi bile yerinden oynatılırsa; taşıdığı yapı; duvarlarıyla, döşemeleriyle, çatısı ile yıkılmaya yüz tutar, eninde sonunda çökmeğe mahkûm olur.

Montesquieu'nün : "İktidarın, mer'iyetin denge unsuru; yazılmamış anayasalarındadır ve kuvvetini buradan alır" sözü her zaman tecrübelerle doğrulanmıştır ve görülmüştür ki: "İnsan bilinci, psikolojik bir eğilim ola-

rak, alelâde kanun ve anayasalar yerine, hiç bir kanun koyucunun değiştiremeyeceği postüla'ya (kaziye) itibar eder, ihtiyaç duyar. İşte landmarkların değeri ve önemi burada gizlidir.

Bizim Landmarklarımız da Operatif Masonluğun ilk çağlarında "Old Charges (Kadim Mükellefiyetler) adı altında sıralanmıştır: Tanrıya İnanç, Ahlâkî kaide ve kanunlara saygı, yalnız erkeklerle mahsus olma, ancak localarda çalışma, ketumiyet vs.. 14. Yüzyılda yazarı belli olmayan ve 19. yüzyılda keşfedilip, Quatuor Coronati tarafından açıklamalarıyla birlikte yayınlanan ve manuskri'si hâlen British Museum'da bulunan Old Charges'in Regius manzumeleri, Landmarkların didaktik şeklini belirlemiştir. İhtiva ettiği hükümler, operatif masonluktan spekülâtif masonluğa kadar transkripsiyonlarla gelmiş ve 1723 yılında ilân edilen Anderson Anayasası'nda Payne'nin "Umumî Kaideler"inin başında : "Bu Eski Landmarklar ihtimamla muhafaza edilmelidir" ibaresi ile, bunların tadilâtı hakkında herhangi bir önerinin gündeme gelmesinin, "En Muhterem Büyük Üstad tarafından reddedilmesi mecburiyeti" zikredilmiştir. Her masonun, "en ulvî ve tecavüz edilemez mükellefiyetler" zımında dokunulmazlığını kabule mecbur tutulduğu bu prensipler nelerdir?

1 - Landmark'lar hiç bir zaman reforma tâbi tutulamaz,

2 - Hiç bir yeni landmark yaratılamaz,

3 - Teorik bakımdan daima vâzih ve kat'idirler,

4 - Yeryüzünün bütün muhtazam masonlarının toplandığı bir "Dünya Konvansı"nda, oy birliği ile bir karar alınacak olsa bile önce zikredilen hükümlere uyulacaktır.

5 - Landmark: Ne bir sembol, ne de bir alegoridir, fakat bir kaidedir,

6 - Bununla beraber beşerî menseli bir dogma değildir,

7 - Her kim ki bu düsturlardan saparsa, masonik hakikat yolundan kendiliğinden "ipso facto" çıkmış olur.

Amerikalı âlim, yazar, büyük mason Dr. Albert G. Mackey; Encyclopaedia'sında sıraladığı ve tartışılabilir gözükten 25 landmark şunlardır :

1 - Tanınma zorunluğu. Tanınmış Büyük Localardan berat almadan, consecration'u yapılmadan kurulan hiç bir Büyük Loca ve buna bağlı Localar tanınamaz,

2 - Sembolik masonluk üç dereceye bölünmüştür,

3 - Üçüncü Üstad derecesinin menkıbesinin uygulanması şarttır,

4 - Kardeşliğin yönetimi ancak "Seçilmiş Büyük Üstad"la mümkündür,

5 - Büyük Üstad'ın, her masonik toplantıya başkanlık etme selâhiyeti vardır,

6 - Büyük Üstad'ın, her zaman dilediği kimseye, dilediği dereceyi bahşetme imtiyazı vardır,

7 - Büyük Üstad'ın, locaları açma ve kapama imtiyazı vardır,

8 - Büyük Üstad'ın her masonu müşahede ve murakabe imtiyazı vardır,

9 - Masonlar ancak Localarda toplanabilirler,

10 - Bir loca : bir Üstadı Muhterem ve iki nâzırla yönetilir,

11 - Her loca, muhafız tarafından korunmalıdır,

12 - Her masonun, Genel Kurul Toplantılarında temsil edilme hakkı vardır,

13 - Her masonun, kendi locasının kararlarına karşı, Büyük Loca nezdinde temyiz hakkı vardır,

14 - Her masonun, muntazam her locayı ziyaret ve oturuma katılma hakkı vardır,

15 - Hiçbir ziyaretçi, Muhakkik kontrolundan geçmeden Loca'ya giremez,

16 - Hiç bir loca, diğer bir locanın iç işlerine karışamaz,

17 - Her mason, bağlı bulunduğu jurisdiction'un kanunlarına itaata mecburdur,

18 - Tekris için önerilecek adayların, sakat olmaması, hür doğmuş olması (köleler kabul edilmiyor), ve olgun yaşta olması gereklidir,

19 - Bir mason, Tanrıya E.U.M. olarak inanıyor olmalıdır,

20 - Bir mason, sonraki hayatta ruhun ölmezliğine, ve, ba'sü ba'delmevt'e inanmalıdır,

21 - Mukaddes kitap ve kanun kitabı; locanın teşhizatının vazgeçilemez bir parçasıdır,

22 - Her mason eşittir,

23 - Ketumiyet şarttır,

24 - Operatif sanat üzerine, spekülâtif ilmin tesisi şarttır,

25 - Bu landmarklar değiştirilemez, içinden hiç bir şey çıkarılmaz ve bunlara hiç bir şey ilâve edilemez.

9 Ocak 1856 Tarihinde, kurulalı henüz üç yıl olan Minnesota Büyük Locası, çoğu yukarıda sayılan landmarklarda zaten bulunan, bazılarının da sıra numaraları değişik olan 26 landmark kabul etmiştir. Özellikle York Riti'nde itibar gören bu landmarkların hepsini uzun uzun açıklamaya yerimiz yetmeyecek. Ancak; birinci landmarkı; "Tanınma ve İntizam" yerine "E.U.M. adı altında Yüce Varlığa İnanç", olmak üzere, "Kardeşler arasındaki ihtilâflarda kanunî yollara başvurulmasının masonluğa aykırılığı", "Her masonun, dul hemşiresine, öksüz çocuklarına, muhtaç kardeşlerine şefkat göstermesi ve yardım etmesi", "Adayların erkek olması, görünür sakatlığı olmaması, sağır ve dilsiz olmaması, hafıza kaybı olmaması, hadım edilmiş olmaması", "Skrütenlerde tam oybirliği", "tekristen önce belirli bir aidatı ödemiş olması", "Localarda; din, mezhep, siyaset konularının tartışılması yasağı" gibi maddeler ihtiva etmektedir.

1856 Yılıının Haziran ayında ise

"kentucky Büyük Locası" 17 Landmark içeren bir liste yayınladı. Birinci maddesinde masonik landmarkların değiştirilemez oluşu ve riayet zorunluğu zikredilen bu landmarklar, yine ayrı bir sıralama ile: Masonluğun; sembolik olarak İnanç, Ahlâk, ve şahsî disiplinin talim ve terbiye edildiği ezoterik bir sistem olduğu, Üstadı Muhterem ve Nazırlara itaatın şart olduğu gibi maddeler ihtiva ediyor.

Bunların dışında, bilhassa, U.S.A. da bir çok Büyük Locaların kabul ve neşir ettikleri 7 landmarktan 54 landmarka kadar sayıları değişen çeşitli landmarklar mevcuttur. Bence, prensip itibarıyla birbirinden pek farklı olmayan neticelere ulaşmasına rağmen, kendine göre landmark tablosu yazma hevesine kapılmak ve bu yüzden bir landmark enflasyonu yaratmak doğru değildir. İlk haliyle doku-nulmazlığı üniverselleştirilebilseydi, yeryüzünde masonluk, bu günküden çok daha yaygın ve de saygın durumda olurdu inancındayım. Hele, bâzı landmarkların sembolik manalarına nüfuz edemeyip, zahirinde kalarak tenkit ve reform düşüncelerinde ısrar etmek, zararlı tesirlerini daha da artırmıştır. Nasıl ki, loca çalışmalarına kaçak bir yoldan şahit olma fırsatı yakalayan birisi olsa, bir sürü sembolik konuşmalarımız sırasında, meselâ; akşam karanlığında loca açılırken Üstadı Muhterem'le Nazırlar arasındaki "Vaktin, öğle güneşi-

nin tam tepemizde olduğu" diyaloguna ve buna, o kadar beyefendi görünüşlü insanın hiç bir itirazda bulunmadan kabullenmesine karşı "bunların tümü şaşkın" diye bir kanaate varırsa, bu landmarkların da batını manalarındaki hikmeti kavrayamayıp, reformlar yapmağa kalkışanların, aynı hatâya düşecekleri tabiidir. Arada sırada kulağımızı tirmalayan bu reform önerilerinden bâzıları, meselâ: 1 - Tanınma keyfiyetinin ulusal özgürlüğe aykırılığı,

2 - İnanç özgürlüğünün hudutsuz olması, dolayısıyla inançsızlığın da kabulü,

3 - Sosyal yapının çok değişmiş olması dolayısıyla kadınların da mason olabilmesi,

4 - Zaman değiştikçe, kaide ve kanunların da değişmesi ve çağın şartlarına uydurulması,

5 - Din ve bilhassa siyaset tartışmalarının resmî celselerde yapılabilir olması, ve daha bir çok landmarkın değiştirilmesi veya ilgâsı.....

Bu düşünceleri benimseyen, bilhassa Fransada bir çok Büyük Localar kurulmuştur. Bunların çoğu zeval bulmuş olmasına rağmen, hâlâ yaşamakta olanları da vardır. Yaşayabilmelerinin bir sebebi de : hakkında çok birşey bilmediği bu cemiyetlere, hasbelerde orada bulunan dostları tarafından önerilmiş ve orada böyle şartlanmış olan kimselerdir. Tekris edildikleri zaman, masonlukları doğudan batıya, kuzey-

den güneye bütün dünyaya duyurulmuş olmasının, sadece o toplantı salonunun kapalı dört duvarı içinde kaldığını, Tanınmış Loca'ların toplantılarına kabul edilmeyeceklerini nereden bilecekler? Bilâhare gerçeği görme ferâsetini gösterenler, muntazam Büyük Localara geçiş çârelerini araştırmakta ve lâyık olanlar, yeni bir müracaat ile aynı prosedüre tâbi olarak aramıza alınabilmektedir.

Yine bir örnek vereceğim: bir kaç yıl önce fransız gazetelerinde, bizce tanınmayan bir Grand Orient locasında, resmî celse esnasında, siyaset tartışması yapılırken, sağcı ve solcu grupların sille tokat birbirlerine girdiklerini okuduğum zaman; "Dokunulmaz olan landmarklara dokundukları hattâ kuvvetlice çarptıkları için, landmarklar da bunları çarptı galiba" diye aklımdan geçmişti.

Operatif masonluktan buyana varlığını sürdüren "Kadim Mukellefiyetler" in başlıca prensipleri olan: Tanrıya İnanç, Ahlâkî kaidelere hürmet, Erkek üye, Ketumiyet gibi değiştirilemez hükümleri ihtiva eden bu landmarkların, masonluğu anarşi ve kaos'tan koruyan bir kalkan manzumesi olduğuna kesinlikle inanmak gerekir. Bunlarda reform düşünmek, hele gerçekleştirmeye kalkışmak; kendi koruyucu kalkanımızla, kendi silâhlarımızla yıpratıp yaralamak demektir. Masonluk tarihi boyunca vukubulan bu çeşit girişimlerin sonunda, daima çoğun-

luğun aklı selimi galip gelmiş ve üniversal itibarlarını sürdüröbilmişlerdir. Reformatörlere katılarak yeni büyük localar kuranlar ise, bir süre yaralı yaralı süründükten sonra kendi sonlarını kendileri getirerek tarih sayfalarına intikal etmişlerdir.

Ne var ki: bu gerçeklerden haberi olmayan veya gördüğü halde ibret alamayan bâzı masonlardan, hâlâ yer yer bu reform heveslerinin açığa vurulduğuna şahit oluyoruz. Ezoterizmi, ketumiyeti terkedip "dışarı açılalım, kadınları da aramıza alalım, Tanrı inancı şartını kaldırıp inançsızlık özgürlüğünü de tanıyalım" gibi akıllarınca ilerici, çağdaş yaklaşımlarla masonluğa yeni bir görünümü kazandırmayı samimiyetle inanarak arzulamaktadırlar. Buna kısmen erişip, yine mason ismi altında faaliyetlerini sürdüren, çok az sayıda bu gibi cemiyetlerin hiç bir zaman muntazam mason jüridiksiyonları tarafından tanınmayacakları; hattâ, tanımağa kalkışanların ve herhangi bir şekilde ilişkiye girenlerin de intizamlarını derhal kaybedecekleri; landmarklarımızın âmir hükümleri arasında bulunmaktadır.

Çoğu defa, yeni mason olmuş genç kardeşlerimizin, cemiyeti-

mize olduğu kadar, vatan için de daha aktif ve hayırlı bir şeyler yapabilme arzu ve heyecanından kaynaklanan bu tür düşünce ve girişimlerini saygı ile karşılıyorum. Fakat, bu kardeşlerimizin zamanla olgunlaştıkça ve gerçeklere yakın hasıl ettikçe durulduklarını, ve, yapılacak en güzel hizmetin "bizzat kendi erdemli düşünce ve davranışlarıyla çevrelerine iyi örnek olmak" yoluyla gerçekleşebileceği bilincine eriştiklerini görmekte daha da çok seviniyorum.

Tekrisimizden itibaren yaşantımızın vazgeçilemez bir öğesi olan ve İnsanlık Mâbedi'nin inşasında bize, gerek bu dünyada ve gerekse ebediyen yaşayacağımız manevî değerleri kazandıran Masonluğun; bu, hiç bir hükmü değiştirilemez, iptal edilemez, yeni bir hüküm eklenemez landmarklarını aynen muhafaza etmek vecibesi; çırak masonluktan başlayarak her derece yükselmelerinde ettiğimiz yeminlerin içinde zimnen saklıdır. Bunun bilinci içinde masonluğumuzu temsil ve temessüle çalışalım. Ancak bu sâyede E.U.M. nın, hakikat yolunda ilerlememizde bizlere yardımcı olacağını ümit etmeğe hak kazanırız.

KAYNAKÇA

Alec Mellor : Dictionnaire de la Franc-Maçonnerie

Coils : Masonic Encyclopedia-Macoy

Bernard Jones : Freemasons Guide and Compendium

BİR HARİCİYE AÇIK MEKTUP

Sahir **ERMAN**

Aziz dostum,

Bana yazdığın bir mektupta, geniş ve âlemşumul mason ailesine katılmak istediğini söylüyor ve bu konuda bir hayli yüklü sualler soruyorsun. Nisbeten genç yaşına rağmen, Ülkemizin tanınmış fikir adamlarından biri olduğunu bildiğim ve yıllardan beri seni yakından tanıdığım, yazılarını zevkle ve ibret alarak okuduğum için bu arzun dolayısıyla seni candan kutlarım. Şüphesiz ki, sadece masonluğa değil, fakat herhangi bir derneğe intisap etmeyi düşünen Kişi, bu derneğin amaçları hakkında, benzer topluluklardan farkları hakkında ve kendi kişiliğinin gelişmesine yapabileceği katkılar hakkında bir fikir sahibi olmak ister. Bu onun tartışma kabul etmeyen bir hakkıdır ve esasen böyle bir önaraştırma yapmadan herhangi bir derneğe veya fikir akımına katılan kişinin geçici bir takım heveslerin esiri olarak hareket ettiğinden şüphe edilmemelidir.

Büyük Locamızın bütün aday adayları için hazırlamış olduğu broşürü okuduğunu, fakat zihninde oluşan bazı istifhamlara bu broşürde yeterli cevap bulamadığını yazıyorsun. Ben, senin gibi kültürlü bir fikir adamında bu gibi tereddütlerin doğmasını normal karşılıyorum. Her ne kadar, Büyük Locamız adına konuşmak yetkisini haiz değilsem de, sırf bir dostun olmam sıfatıyla, elimden geldiğince, yardımına koşmayı bir görev saymaktayım.

Her şeyden önce bir noktayı belirtmek isterim. Hür Masonluk, hiç bir suretle diğer akımlarla karıştırılmayacak hattâ kıyaslanmayacak bir hüviyete sahiptir. İnsanın düşünce hayatının ilk başladığı günden beri, düşünen her insanı tedirgin eden mistik ve sosyal problemler karşısında takındığı tavır, bu problemleri araştırmada kullandığı metod ve vardığı sonuçlar, hiçbir dinin, hiç bir felsefe veya düşünce akımının erişemeyeceği bir seviye ve berraklıktadır, çünkü bütün dinlerin, bütün akımların Hür Masonluğun sinesi içinde bir melce buldukları fakat, aynı zamanda incelemeye tâbi tutuldukları ve her türlü dogmatizmin reddedildiği görülmektedir. Bunun içindir ki, dogmalarla körükörüne kendisini bağlı saymayan her insan Hür Masonlukta bir düşünce ve ruhî gelişme imkânını bulur.

İşte bu temel görüş çerçevesinde, Hür Masonluğun bizlere sunduğu yenilik, saygı ve özgür ifade esaslarına riayet ederek en geniş bir anlayış ve hoşgörüye insanları davet etmek olacaktır. Ancak, tekrar edeyim ki, bu yeniliği kavrayabilmen için, önceden edinilmiş kanaatlerden ve akla aykırı inanışlardan kendini arındırmış olman şarttır.

Bana Masonluğun tarihini incelediğini ve bu tarihin seni bir hayli cezbedtiğini, çünkü Hür Masonluğun tarihin her döneminde ve her ülkede insanlığın sosyal bünyesinin iyileşmesinde, ilmî bilgilerin ilerlemesinde ve insanın ahlakî ve manevî yükselişinde büyük rol oynadığı sonucuna vardığını yazıyor ve Masonluğun bu şeref dolu geçmişine lâayık olabilmek için günümüzde ne yaptığını soruyorsun. İnsanın adalete susamışlığı, şiddetin sürekli tırmanışından tedirginliği, Devlet ve kamu işlerinin yönetimindeki taraf tutmalardan, her yerde görülen aldatma, istismar etme, çıkar sağlama hareketlerinden kaynaklanan şikâyetleri ve özellikle her yerde görülen en vahşi savaşların sürüp gitmesinden doğan feryadı ve bir şey yapamamaktan kaynaklanan aczi göz önünde tutulursa, bu suali sormakta haklı olduğun şüphesizdir.

Evet, aziz dostum! Bu sualin cevabını zannımca, yalnız biz Masonlar değil, fakat ikinci dünya savaşının cehenneminden çıktığı ve artık kurtulduğu, bundan sonra savaş çıkmayacağı, böyle bir ihtimal halinde Birleşmiş Milletlerin derhal harekete geçeceği ve barışı sağlayacağı yolundaki hayalleri çabucak yıkılan, bir takım ideolojilerin veya toprak kavgalarının körüklediği acımasız ve bir türlü sonu gelmeyen terör olayları içinde bunalan ve bir çıkış yolu göremeyen günümüz insan topluluğunun tümü vermek zorundadır; çünkü, hem her türlü sıkıntıya, her türlü vahşete, her çeşit çürümüşlüğe karşı koyacak, bütün sosyal problemlerin üstesinden gelecek, Devletler ve fertler arasındaki her uyuşmazlığın hal çaresini bulacak tek kuruluş Masonluk değildir, hem de Masonluk içinde yaşadığı toplumdaki, onun güncel problemlerinden soyutlanamaz ve bunları görmezlikten gelemez. Aksi halde ağız, göz ve kulaklarını kapayan, fildişinden bir kulede yaşayan, gaye

ve hedefini kendisi dahi bilmeyen bir topluluktan ibaret kalır ve o zaman senin gibi bir adamın "benim bu toplulukta işim ne?" diye kendi kendine sormasını tabii karşılamak gerekir. Gerçekten hepsi insanlığı birleştirmek, fikir ve inanç farklılıklarını, bunlardan doğan çekişme ve kavgaları ortadan kaldırmak, insanın sömürülmesine, başka insanlara kul ve köle olmasına son vermek iddialarıyla ortaya çıkan bütün dinler, ideolojiler veya felsefe akımları, neticede, başka bölünmelere, başka kamplaşma ve kutuplaşmalara, yeni yeni kavga ve uyuşmazlıklara yol açmaktan geri kalmamışlar; aynı dinin sinesi içinde gelişen çeşitli mezhepler bile mâbetlerini ayırdıkları gibi, mezarlıklarını da bölmüşler, hattâ ahirette de cenneti sadece kendileri gibi inananlara mahsus sayarak, orasını dahi parsellemekten geri kalmamışlardır. Aynı şey bütün dünyaya yayılmak iddiasıyla ortaya çıkan bazı ideolojilerde ve kitlelere hitap eden siyasî partilerde de görülmüş; onlar da çabucak parçalanmış ve iç kavgalara hattâ savaşlara vesile ve sebep teşkil etmiştir.

Bu manzara karşısında bugünkü insanlık bir çare bulabilmiş değildir. Her kavgaya karışmak, her parçalanma istidadına karşı cephe almak hem mümkün olmamakta hem de alınacak cephenin seçiminde veya kavgaya karışma yönteminin belirlenmesinde gerekli kararları vermek yani taraf tutmak diğer bir takım uyuşmazlıklara yol açmaktadır.

İşte, Masonluk bu noktada bize ve tüm insanlığa en isabetli metodu göstermektedir: bütün bu çekişmeleri, bütün bu çıkar uyuşmazlıklarını, bütün bu önyargıları, tarihten ve günümüz olaylarından kaynaklanan bütün bu düşmanlıkları çözümlenmenin bir tek yolu vardır ve bu yol da insanlar arasında diyalog kurulmasıdır. Ancak bu diyalogun meyva vermesi için iki şarta ihtiyaç vardır: bunlardan birincisi insanların -ne kadar sekter, yani önyargılı ve taraflı olurlarsa olsunlar- yine de kendileriyle bıkılmadan ve usanılmadan konuşulmak neticesinde bu önyargılardan vazgeçebileceklerine inanmak; ikincisi ise konuşmaktan, yazmaktan, anlatmaktan asla yılmamak, korkmamak ve vazgeçmemektir: Unutmamak gerekir ki, devamlı surette akan su damlaları dahi, eninde sonunda en dayanıklı kayaları bile delip geçerler.

Şüphesiz ki bu metod, bazı kurbanlar verecek, bazı kimseler, belki de en hunhar ve acımasız şekilde hayatlarını kaybedeceklerdir ve nitekim kaybetmişlerdir ve günümüzde de kaybetmektedirler. Ne varki hiçbir doğum sancısız olmak ve hiç bir mücadele sadece seyirciler tarafından kazanılmaz ve her şeyin ödenmesi gereken bir bedeli vardır. Masonluk bu mücadelenin aktif tarafı olmamıştır ve olamaz: sadece kendi mensuplarına bu yöntemi, o da bir takım semboller ve allegori-

ler, hattâ doğruluk derecesi bir hayli şüpheli efsanelerle dolaylı olarak tavsiye eder.

Böyle bir diyalogun kurulmasının bir şartı daha vardır, o da hasmın dahi haklarına saygılı olmak ve bu hakların koruyuculuğunu yapmaktır. İlerlemiş yaşında Mason olan ve kabul edildiği Locaya o tarihte ABD Büyük Elçisi sıfatıyla Paris'te bulunan Benjamin Franklin'in kolunda giren Voltaire'in bir sözünü her halde hatırlarsın. Bir hasmı ile giriştiği bir polemik sırasında şöyle demişti: "Sizin fikirlerinizi hiç beğenmiyorum, hattâ bunları zararlı buluyorum. Bunlara karşı çıkmak hakkımı saklı tutmakla beraber, bu görüşlerinizi açıklamak hürriyetinizin en ateşli taraftarı yine benim".

Ancak bu metodun bir yarar sağlayabilmesi, diğer bir deyişle akan su damlacıklarının kayaları delebilmeleri için bazı kavramlara açıklık getirmek, yani kavram kargaşasından titizlikle kaçınmak gerekir.

Gerçekten diyalog, bir anlaşmaya, bir uzlaşmaya varmak için denenilen bir yoldur ve biz bu yolda ilk adımı atmağa her zaman âmadeyiz. Ancak sırf anlaşma ve uzlaşma olsun, sırf çekişme ve didişme bitsin, sırf çıkmak istidadını gösteren yangın şimdilik binayı yakmasın gibi düşüncelerle doğruluğuna inandığımız prensiplerden taviz verilmesini asla kabul etmeyiz. Bütün Osmanlı tarihi, bütün son 54 yıllık Cumhuriyet tarihi, sırf Devletin başına bir belâ gelmesin veya gaile açılmasın diye verilen tavizlerle doludur ve sonunda bu ödünlerin toplumu muzu nereye getirdiği kimsenin meçhulü değildir.

Uzlaşma, şüphesiz ki, hoşgörülü olmayı gerektirir. Fakat hoşgörülü olmakla, göz yummak arasında büyük fark vardır. Nasıl ki bir bina, istatik kurallarına uygun bir şekilde inşa olunduğu takdirde ayakta durabilir ve aksi halde çökerse, öylece her toplum, her insan topluluğu hattâ kişi olarak her insan da bir takım prensiplere sadık kaldığı, bunlardan ödün vermek yoluna gitmediği takdirde kendi vakarını, saygınlığını ve inandırıcılığını korur ve aksi halde manen çöker. Şurasını da ilâve edeyim ki, her tâviz bir geri adımdır, fakat sadece "bir" geri adım değildir; belki yüzüncü, belki bininci geri adımın da birincisidir. Çünkü en esaslı prensiplerden sadece birisinden ödün vermeyi bir defa kabul eden kimse, hepsinden vazgeçmeyi de önceden kabul etmiş olur.

Masonluğun temelini teşkil eden prensiplerin başında şüphesiz ki lâiklik gelir. Dünyanın her yerinde ve tarihin her döneminde masonlar lâik Devlet, lâik ve sadece Devlet eliyle eğitim, din ve Devlet ayırımı, Devletin belirli bir din veya mezhebin koruyucusu veya uygulayıcısı olmaktan çıkarılması gibi esaslardan yana olmuştur ve çağdaş medeniyet seviyesine erişmiş olan veya bu seviyeye erişmeyi hedef bilen her toplumun bu esasları benimsemiş olması şarttır. Masonluk bu ve diğer

temel prensiplerinin birinden en ufak bir ödün verdiği takdirde, masonluktan eser kalmaz.

Şu halde, diyalog kuracağız, konuşacağız, insanların konuşa konuşa anlaşabildiklerine inanacağız, ancak bundan amacın gerçekleri başkalarına anlatmak, yanlış yolda olduklarına onları inandırmak olduğunu hiçbir zaman unutmayacak ve prensiplerimizden asla ödün vermeyeceğiz. Tâkip edilmesi gereken metod budur.

İşte dostum, böyle bir metoda yatkın isen, hürriyeti yalnız kendin ve senin gibi düşünenler için değil, hasmın için de savunabilecek derecede özgürlüğü seviyorsan, senin, sevdiklerinin canını yakanlarla bile diyalog kurabilecek ve onlara dahi dostluk elini uzatacak kadar mert ve başına gelebilecek felâketlerden yılmayacak kadar yürekli isen, Hür Masonluğun sana söyleyebileceği yeni bir sözü, sana gösterebileceği yeni bir hedefi vardır. Ancak bütün bu sonuçlara çabucak erişilebileceğini zannedersen çok yanılırsın. Mutlu son henüz çok uzaktır, fakat bu uzaklık bizleri yol almaktan asla alıkoymamalıdır, çünkü bu yolda adım atılmazsa hedef kısalmaz; çünkü yol yürünmek, borç ödenmek suretiyle tükenir. Unutmamak gerekir ki, bazı insanlar, en koyu istibdat, zulüm ve işkence dönemlerinde bile kardeşlikten, eşitlikten ve özgürlükten bahseden bir türküyü kulaktan kulağa fısıldamağa başlamasalardı, İnsan Hakları Beyannamelerinden ve sözleşmelerinden oluşan bugünkü muhteşem senfoniye hepimize duyuran muazzam orkestra bir türlü kurulamazdı. Şüphesiz ki, zaman zaman bu orkestranın nağmeleri, top sesleri, ölenlerin feryatları, çaresizlerin iniltileri yüzünden belirli yerlerde duyulamamaktadır. Ancak bu husus daha atılacak çok adımımızın olduğunu ve gecikmeden, oyalanmadan yola koyulmak zorunda olduğumuzu bize hatırlatmalı, bizi bedbinliğe değil aksine harekete geçmeğe sevketmelidir.

Bir noktayı da belirtmeme izin ver. Dünyada hiç bir şey mükemmel değildir. Esasen kendisinin hatâ yapmadığını, yapmayacağını, her şeyi gördüğünü ve bildiğini iddia eden bütün uyarı ve tenkitlere kulaklarını tıkayıp, hattâ bu uyarıları kendisine karşı oluşan bir husumet cephesinin girişimleri sayan, başkalarını kendinden küçük gören, onların belirli mevkilere gelmesini daima tenkid eden insan kadar, cahil ve görgüsüz bir başka birini bulmak bir hayli güçtür. Belki içimizde bu gibilerini de bulacaksın, hattâ belki de bunların başında ben geleceğim. Şunu bil ki, "kendini tenkid etmeyen kimse veya topluluk başkasını tenkid hakkını kendisinde bulamaz". ve Ziya Paşanın meşhur :

*Onlar ki verirler âleme lâf ile nizamât,
Binbir teseyyüp bulunur hanelerinde*

dizeleri asıl bu gibi kişi veya topluluklar hakkında geçerlilik kazanır.

Bu sebeptendir ki, herkesten önce, kendimi tenkid ve kontrol etmeyi ve her tenkid ve uyarıya gerekli önemi vermeyi ötedenberi kendime şiar edindim. Tavsiyem senin de öyle yapman ve en acımasız, en sert tenkid önce kendine yöneltmendir. Bu sayede o küçük gördüğün, o beğenmediğin o belirli yerler için lâayık görmediğin kimsenin de bir takım değerlerinin ve meziyetlerinin olduğunu görecek, anlayacak ve neticede onu da takdir edecek, sevecek ve bir takım komplekslerden kendini kurtaracaksın.

İşte, sana açık yürekle verebileceğim cevaplar bunlardır. Dikkat edersen hiçbir maddî veya manevî menfaat vaad etmiş değilim, çünkü hem böyle bir çıkar peşinde koşacak biri olmadığını yakından biliyorum, hem de biz böyle bir çıkar sağlayabilecek bir topluluk değiliz: içimizde bu gibi düşüncelerle bizlere katılmış olanlar varsa bil ki onlar "bizden değildir". Aksine kendinden çok şey verecek, fedakârlıkta bulunacak-sın. Fakat değmez mi? Bir düşün ve Fikret'in şu mısralarını hatırla:

"Ebna-ı beşer birbirinin kardeşi Hülya!
Olsun ben o hülyaya da bin canla inandım".

Hoşçakal dostum, yakında bir başka yerde de görüşmek ve kucaklaşmak ümidiyle seni şimdiden kutlar, gözlerinden sevgiyle operim.

LÂZİM VE KÂFİ KURALI

Raşid TEMEL

Hepimizin müşterek tarafı Masonluk olduğuna göre yazıma Masonluğun kısa bir özetini yapmakla başlamak istiyorum. Bunların neler olduğunu bilmemize rağmen her fırsatta tekrarında yarar görüyorum. Çünkü ne olduğumuzu hatırlamamıza yardım eder.

Masonluğu tarif edecek olsak, onun kendini Tanrıya adanmış, manevî değerleri maddî değerlerin üstünde tutan, Dünya üzerindeki en büyük kardeşlik topluluğunda birleşmiş, hür insanlardan meydana gelen, etkili alegori ve sembollerle çalışan, kardeşlik sevgisi ve yardım kurallarıyla beraber her zaman hakikatleri arayan, yasalara bağlı kimselerin oluşturduğu bir ahlâk sistemi olduğunu düşünür ve buna inanırız.

Masonlukta kardeş diye çağırılma bir imtiyazdır.
Kardeşliğe yaraşır şekilde hareket etmek bir mecburiyettir.
Sıkıntıda olan bir kardeşi ihmal etmek bir günahdır.

Masonlar olarak bunları da aklımızdan çıkarmayalım.

Yaptığımız işlerde, bilhassa konuşmalarda ve yazılarda etkisi olan üç şeyi önemli buluyorum. Bunlar da kafa, ses ve yürektir.

Evvelâ kafa. Kafa, insanın başıdır. Burada kafadan maksat görüş ve inanışların etkisi altında beliren düşünce ve yargılama yoludur. Kafası boş olmak hoş birşey değildir. Masonluğa alınan kimseleri dikkatle seçtiğimize göre, içimizde kafasızlar olduğunu düşünmek zordur. Kafamız sihatli olduğuna göre bir iş yaparken, yazı yazarken veya konuşurken kafamızı kullanmamız lâzımdır. Ne kadar bilgili isek, konuşmamız da o derece başarılı olacaktır. Bilmediğimiz konularda konuşmayalım. Ağzımızdan çıkan sözcüklerin hangi görevi yerine getirdiğini düşünmemiz lâzımdır. Herkesin her konuyu eniyi şekilde bilmesinin mümkün olamayacağını da unutmayalım.

İkincisi, ağızımızdan çıkan ses ve sözler. Sesin tonu vardır, söz olarak kalitesi vardır ve söylenenlerin miktarı vardır. Pısrık bir ses tonuna sahip olanlar evvelâ bu kusurlarını gidermeli, sonra konuşmalıdır. Yoksa dinleyenler uyur.

En az altmış yıl kadar önce birgün matematik dersinde bu şekilde bir tâbire rastladım: Bir şeyin tamam olması için kullanılanların lâzım ve kâfi olması gerekir. Bunun okadar etkisi altında kaldım ki, o günden bu güne kadar bunu kendime yön veren bir ilke olarak kabul ettim ve yaşamım boyunca uygulamaya hep gayret ettim. Bunun birçok yararlarından ufak biri de gevezeliği önlemesidir.

Sözlerin uzaması dinleyenleri yorar. Onun için evvelâ lâzım olanları söylemek; ondan sonra da bu lâzımların, anlatmak istediğimiz konu için kâfi olup olmadığını düşünmek lâzımdır. Örneğin iyi bir Mason olmak için aidatın ödenmesi lâzımdır, locaya devam lâzımdır. Bunlar lâzımdır, ama kâfi değildir. Kâfi olmak için daha başka şeyler de vardır. İşte, bu daha başka şeylerin sadece konuyu tamamlamaya yetecek kadar olanları düşünölmeli ve kullanılmalıdır. Lâzım olanlardan sonra gelen kâfilerin dışına çıkmak, boş yere lâfi uzatmak olur. Çünkü bunlar, artık söz olmaktan çıkmış lâf olmuşlardır. Lâf olsun, söz olsun bunları tadında bırakmak lâzımdır. Lâzım ve kâfi kuralı, her hareketimizde uygulanabilir ve uygulanmalıdır.

Üçüncüsü ise, yürektir. Yürekten his edilmeyen işler, yazılar ve konuşmaların fazla bir kıymeti yoktur. Kendi inandığımız, kendi düşündüğümüz ve kendi bildiğimiz şeyler üzerinde durmalıyız. Bunların dışına çıkarsak ya başkalarını taklit etmiş, yahutta iyi bilmediğimiz şeylere karışmış oluruz ki, buna da şarlatanlık denir. Şarlatanların en büyük silâhı seslerinin çok iyi olması ve dinleyenleri uyutmamalarıdır. Zaten bu sayede şarlatan olurlar. Eğer dinleyenin de kafası boşsa, zaten işin önemini kavramakta aciz kalacaktır.

Dikkat edilecek bir nokta da, insanın güç derecesidir. Örneğin mevki gücü, varlık gücü gibi. Ama hiçbir şüpheye ve gösterişe meydan bırak-

madan tam bir gücü olan tek şey vardır. Oda sevgidir. Çünkü sevgi olan yerde güç aranmaz. Zira aranan güç, sevginin içinde vardır. Ozaman yüreğin içine sevgiyi de katarsak, kolay kolay sırtımız yere gelmez.

Dünün düşleri ile, bu günün gerçekleri ve yarının ümitleri arasında kalmış kimseler olarak acaba bizim mesleğimizin bir gayesi var mıdır? Evet vardır. O da özveri, başkalarını düşünmek, ruhumuzu beslemek ve teşvik etmektir. Bu durumu gerçekleştirmek sadece Masonun görevi değildir. O, zamanımızda verebileceğimiz en yüksek bir hizmettir. Bu hesapları yaptıktan sonra, daha fazla hakikat ve daha fazla nur almak için yapacağımız çalışmalarla, palavrayı bırakıp insanların ve memleketimizin iyiliği için bağzı pratik sonuçlara varmamız gerekecektir.

Duyduklarınızdan, gördüklerinizden, olanlardan hiç rahatsız oldunuz mu? İnşallah olmamışsınızdır. Masonluğun öğrettiği idealler çürümez, ne kadar değişirse değişsin aynı kalır. O zaman rahatsız oluyor isek, kabahati Masonlukta değil kendimizde arayalım. Çünkü kusur, eğer varsa, Masonlukta değil Masonlarda'dır.

Uygulamada ise, Masonluk onu ne yaparsanız odur. Eğer rahat etmek istiyor iseniz, Masonlukla kendi aranızda hiçbir şeyi, hiçbir kimseyi sokmayınız. Kendinizi de kardeş sevgisine verin. İşte ozaman hem rahat eder, hem doğruyu bulur, en önemlisi de iyi bir Mason olursunuz. Masonluk Masonlar ne ise odur. Masonlukta yapılan herşeyin bir nedeni vardır ve bir Masonik ilkeye dayanır. Bunları anlamadan yapılan işler daima rahatsızlık verir.

Teşekkür etmek çok önemlidir. Uygarlık seviyesi uygun olanlar bu sözcüğü daha fazla kullanırlar. Bir insan ne olursa olsun, ne kadar yüksek mevkide veya varlıkta olursa olsun, kendine hizmet edenlere teşekkür etmelidir. Buna mecbur değildir. Ama bu her halde lâzımdır. Çünkü karşımızdakiler de insandır. Bu, lâzımdır ama acaba kâfi midir? Yani bazı hizmetlere karşı kuru teşekkür kâfi midir?

Bir yerin açılış töreni yapıyor. Makası alıp kordelayı kesiyorsunuz, sonra makası kaldırıp tepsinin içine atıyor ve tepsiyi tutarak size hizmet eden kişinin yüzüne bile bakmıyorsunuz. Bence ayıp etmiş olursunuz. Uygar kimse servis yapan garsona da teşekkür eder. Biz Masonlar olarak tabiatımıza çok uygun olan bu sözcüğü, daima hatırlamalı ve kullanmalıyız.

Erdem ile kötülük arasındaki sınır, bazen çok dar ve belirsizdir. Bunun nedeni, insan kötülüklerinin çoğunun kontrolden çıkmış ve dejenere olmuş erdemler olmasıdır. Yani lâzım ve kâfi kuralını bozmuş olmalarıdır. Örneğin dalkavukluk, samimi olmayan methetmedir. Yani

methetme için lâzım olanlardan sonra kâfilerin aşılmasıdır. Tutumluluk için ölçünün başı boş bırakılmasından aç gözlülük meydana gelir. Para gözlülükte böyledir. Halbuki para sahibi olmak, lâzım olsa bile kâfi değildir.

Para, ilâç alır ama sağlık almaz.

Para, yatak alır ama uyku alamaz.

Para, eğlence alır ama mutluluk alamaz.

Para, yiyecek alır ama iştah alamaz.

Para, bir ev alabilir ama yuva alamaz.

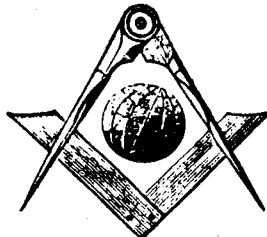
Yaşamda en iyi şeyler para ile alınamayanlardır. Aşırı hassaslık da, sevginin kâfilik sınırını aşmasıdır, ifrattır.

Erdemlerin bu tip ayarlamalara karşı bu kadar mütevazi kalması nedeniyle Masonlara çalışma avadanlığı olarak pergel verilmiştir. Bu sembolün anlamı, ihtiraslarımızı, kontrol etmek ve arzularımızı uygun sınırlar içinde tutmamızdır. Yani lâzım ve kâfi kuralını uygulamamızdır.

En güzel şey erdem, en kolay şey nasihat, en güç şey de kendini bilmektir. Kendini bilme ile lâzım ve kâfi kuralı arasında bir bağ olduğuna inanıyorum. Uzun konuşanlar, kâfinin ne olduğuna pek kıymet vermeyen kimselerdir. Uzun nasihat vermekte pek makbul sayılmaz. Ama nasihat vermekte pek makbul sayılmaz. Ama nasihat vermek bazen lâzımdır. İşte, ozaman kâfiyi iyi ayarlamak, sözü kısa kesmek daha etkili olur.

İnsanın en büyük düşmanları ihtiras (tutku), taassup (bağnazlık) ve cehalettir. Bunların en eskisi ve en kötüsü de cehalettir. Masonlukta cahil kalmamak için muayyen bir bilgimiz olmalıdır. Bu muayyen bilgi lâzımdır ama hiçbir bilgi kâfi değildir. Bir kardeşin her şeyi bilmesi mümkün olmayacağına göre, bilgisinin ne kadarının kâfi olabileceği üzerinde düşünmek yararlı olur. Zira bir kardeşin Masonik bilgisini arttırmaya ayırabileceği zaman bütün kardeşler için aynı değildir. Ama bu bilginin muayyen bir seviyeden aşağı olmaması da gereklidir.

Bütün bu anlatmaya çalışdıklarımı hatırlayarak lâzım ve kâfi kuralını uygulamada inşaallah başarılı oluruz kardeşlerim.

BEŞİNCİ BOYUT

Özkan ARAS

20. nci yüzyılın başlarında öne sürülen Özel ve Genel Görecelik, Kuantum Fiziği ve Hologram kuramları, bilim dünyasını temelden sarsan değişimlere neden olmuştur.

Zaman, uzam, madde, ruh gibi kavramlar, çok farklı anlamlar kazanmıştır. Determinizmle birlikte bir çok bilimsel ve felsefi değerler hakkındaki düşüncelerimizin yeniden ele alınıp değerlendirilmesi zorunlu olmuştur. Doksan yıl gibi çok kısa bir zaman dilimi, binlerce yıllık inanç, düşünce ve sistemlerini adeta geçersiz kılmıştır.

Devrim yaratan bu kuramları özetlersek;

Duygusal algı alanımızı aşan bir dördüncü boyutun varlığını öne süren, zaman ve uzayın gerçekte birbirinden ayrılmıyacağını, bazen de birbirine dönüştüklerini bize gösteren, böylece de madde- nin aslında bir enerji biçimi olduğunu kanıtlayan Einstein'ın "Özel Görecelik Yasası".

Einstein, hareket eden saatin, duran saate göre yavaş ilerlediğini gösterdi. Bu aynı zamanda, zaman göreceliğinin bir ifadesidir. Sezgilerimiz çelişkiye dönüştüğü için, uzay ve zamanın göreceliği bizi rahatsız eder.

Özel görecelik kuramının dünyası, ancak ışık hızına yaklaşıldığında ortaya çıkar.

Genel görecelik kuramı ise, Özel Görecelik Kuramına kütleli cisimlerin, karşılıklı yer çekimini de içine almasıdır.

Einstein'e göre yerçekimsel güç, uzay ve zamanı bükme ya da eğme özelliğine sahiptir. Bunun anlamı ise, Euklides geometrisinin eğik uzayda geçersiz olmasıdır. Bu da bir yıldız ya da gezegen şeklindeki kütleli bir cismin bulunduğu bir yerde, onları çevreleyen uzay biraz bükülecektir. Bu bükülme miktarı ise, cismin kütlesine bağlı olacaktır. Bunun yanı sıra görecelik kuramına göre, uzay ve zaman bir bütün oluşturdukları için, zaman da mevcut maddenin etkisinde kalacak; yani bir yerde, Evren'in diğer noktalarına göre farklı bir hızla ilerleyecektir.

Atomaltı dünyaya inerek, oradaki gerçekliğin bizim kendi algı dünyamızdan çok farklı olduğunu bulan, böylece Evren'de bağımsız ve tek tek nesnel olmadığını bize anlatarak, Evren'deki her şeyin birbiriyle özdeş olduğunu ortaya koyan KUANTUM FİZİĞİ.

Yine bütün var edilmişlerin aynı bütünü parçaları olduğunu, dolayısıyla hepsinin özleri bir ve birbirine eş bulunduğunu, her birimin bütünü bilgisini içinde taşıdığını ve ona uygun gelişme sağlanırsa, bütünü tam görünüşünü yansıtabileceğini ileri süren, bütün bilgilerin her an ve her yerde kullanıma hazır bulunduğunu söyleyen, böylece de bütün Evren'in biribirinin kardeşi

hattâ insanın kendisi olduğu bilgisini sembolize eden Hologram Teorisi. (F. Tao'su S.5)

Bilindiği gibi, insan doğası alışagelmış düşünce ve onun kalıplarından kopmayı kolayca başaramaz. Bu, sıradan insandan başlayıp filozof, bilim adamı ve mistik düşünürlere kadar uzanır.

Bertrant Russell, Akla yatar bir fikri belledikten sonra, bu fikre yapılan itirazlara kulaklarımızı tıkamak ve kendimizi rahatlık arzusuna bırakmak yüzünden felsefi gerçeği tanıma yolunda ilerleyemiyoruz, diyor. Profesyonel filozoflar çoğu zaman, bağlandıkları sisteme karşı duydukları büyük sevgi dolayısıyla KÖRLENME durumuna sebep olmaktadır.

Yine Pascal, Alışkın olmadığı şeylere dikkati çevirmenin insana zahmet verdiğini öne sürer.

Bu örnekler, konumu ne olursa olsun yeni şeylere karşı, insanın düşünce yapısını ortaya koymaktadır.

İlkel düşünceden bu güne kadar, Evren ve insan hakkında düşüncelerimizi şekillendiren, iki ana görüş vardır:

Madde - Ruh ayrılığı : Dualism.

Madde - Ruh birliği : Monism.

Primitif dönemde insan, bedenruh, gece-gündüz, soğuk-sıcak, doğum-ölüm ikilemleri içinde kendini doğa ile özdeşleştirip duyularını buna göre değerlendiriyor.

Mitos döneminde çevre ile ilgi arttığı için, beden-ruh dualizminin madde-ruh'a dönüştüğünü görüyoruz.

İyon felsefi düşünce çağında, chaos-cosmos ikilemi derinlemesine işlenir.

Jainizm'de, canlı-cansız. Brahmanizm'de, obje-süje. Çin'de, yin-yang. İran'da anşarkişnar.

Akıl ve tarihi düşünce devirlerinde ise, akıl-iman ikilemi gelişerek akıl yolu ile madde, iman yolu ile ruh iki ayrı cevher olarak ele alınır. Gök dinlerinde ise, melek-şeytan ikilemi ile karşılaşılıyor.

İlkel dinler ve gök dinlerinde şeytan-melek, beden-ruh ikiliği insanın tüm yaşantısını etkiliyerek düşünce yapısına yerleşmesi sonucu madde ikinci plâna itilerek, ruh önem kazanıyor. Tanrı, ruh'la özdeşleştirilerek kutsallaşılıyor. Madde anlamsız, geçici ve bir vizyon olarak felsefi savlarla, beyinlere işleniyor.

Bu gün bile bu güçlü akım, insanlığın genel düşünce yapısının temelini oluşturuyor. Modern bilim bile dalga-cisimcik, madde-enerji ikiciliğini kullanıyor.

Madde-Ruh birliği olan Monizm de her şeyi bir ve tek olarak ele alan bir düşünce sistemi olup, çok eski çağlardan beri süregelmektedir. Bilimsel düşünceden daha çok bir felsefi düşünüşün sonucu olarak görüyoruz.

Eski Hind düşüncesini yansıtan Upanişat'larda, Evren'in BİR'li-

ğinin işlendiğini biliyoruz. Ayrıca İskenderiyeli Plotin'in düşüncelerinin de temelinde bu görüşlerin derinlemesine işlenmektedir. Semavi dinlerde Vahdaniyet, Tasavvufta da Varlık Birliği olarak ifade buluyor. Batı'da Spinoza, Haechel, Emst Mach da Monist görüşlerin önde gelenlerindedir. Batının bu birleştirici düşünceden uzaklaşarak, tek yönlü maddeciliğe yönelmesini Emest Von Aster şöyle eleştirir: Batı, doğa üzerinde, bilimsel ve teknik üstünlük kurdu. Oysa Doğu, ruhun derinliklerine karşı, batıdan çok daha değerli ve büyük bir anlayış gösterdi. Bu gün iki tarafı da birleştirmek gerekir.

Bu konuda Toygar Akman'ın: Bu felsefi düşünce sistemlerine bağlı kalmadan araştırma yapılamaz mı? Bu bağlantı alışkanlığı nereden geliyor? şeklinde çok daha ilginç bir yaklaşımını görüyoruz.

Hepimizin daha önceki düşünce alışkanlıklarından kurtularak, yeniden fikirsel yapılanmaya gereksinimiz var. Yine hepimiz çok iyi biliyoruz ki eski düşünceler yaratıların esin kaynağı olduğu kadar, ayak bağı da olabilirler. Direnme odaklarının insanlığın gelişim hızına etkileri olsa bile, geçici ve sonuçsuz kalma durumundadır.

Maddeyi ele aldığımızda, bu konuda ilk görüşleri M.Ö. 2000 yıllarında VEDA metinlerinde "Acaba Tanrılar yok iken ne vardı" sorusunda buluyoruz. M.Ö.

600'lü yıllarda Hesiodos, bu soruyu yanıtlar gibi Chaos vardı demektedir.

Madde sorununu bilimsel diyebileceğimiz tarzda ilk olarak ele alan Thales'dir. Onun öğrencisi Anaksimandros, maddeyi sonsuz ve sınırsız olarak öne sürer. Pythagoras'a göre, evren bir ateş merkez olup, dünya ile diğer gezegenler bu merkez etrafında dönmektedir. Herakleitos, (evrenin ateşten var olduğunu ve tekrar ona döneceğini) söyler. Empedokles, (Uzamda boşluk yoktur. Her cisim ışın çıkarır) derken atom ifadesini kullanmadan MORION kelimesini kullanır. (Parçacık, kısımcık anlamında)

Maddeyi meydana getiren unsurlar, dört değil sonsuzdur. Yok edilemezler, doğmazlar ve ölmezler. Ancak başka cevhere geçerler. En küçük parça sonsuzdur. diyen Anaksagoras, Chaos'u eser haline getiren yaratıcıdır. Bu düşünen, hareket eden kuvvettir diyor ve ona NOUS (Akıl) adını veriyor. Lucippus, atom fikrini ortaya koyar, öğrencisi Demokritos onu geliştirir.

Aynı dönemlerin düşünürü olan Buddha'ya göre:

Her şey insana bağlıdır. Bir şeyi yok olarak da kabul edebilir, var olarak da. Ruhun güvenliği de bu var ile yok arasında denge kurmaktır. NİRVANA hem sıfırdır, hem de sonsuzluk. Evren'deki her şeyde böyledir. Atoma kadar inildimi, bir hiçlikle karşılaşırız. Atomların bir araya gelmesiyle

varlık doğar. Her şey bizim düşüncemizedir. İnandığımız şey vardır, inanmadığımız şey de yoktur. Bunun için de düşünce güçtür. Yaratır da, yok da eder.

Madde, bir takım elektriksel güçlerin şu veya bu şekilde düzenlenmesinden oluşur. Atomun da, gök cisimlerinin de düzeni birbirinin tıpkısıdır, gök cisimleri de bir maddedir. Ne var ki duyularımız, düşüncelerimiz, yargularımız yanılmadan uzak değildir. Bunun için biz bir şeyin özünü değil, dış biçimini görürüz. Maddeyi elle tutulur bir şey olarak biliriz değil mi? Hayır yanılıyoruz. Gerçekte madde bir güç ışınıdır. Atomlarla bunlar arasındaki boşluklardan meydana gelmiştir. Her madde gibi vücudumuz da sürekli değişim içindedir. Ancak ne bu günkü günde vardı, ne de yarın olacaktır. Ne bir dakika önceki durumdadır, ne de bir dakika sonra aynı durumda bulunacaktır. Biz, her şeyi vücudumuzun birer parçası olan duyularımızla kavradığımızı, vücudumuz da boyuna değiştiğine göre, hiç bir duyumuza güvenmemeliyiz. Ancak düşüncelerimizi geliştirmeye, böylece özüne varmaya çalışacağız.

Yine Buddha'ya göre :

Bir cismi, bir olayı yüzeyden incelemekle gerçeğe varılamıyacağı gibi, duyularımızla vardığımız yargılarda da gerçek yoktur. Çünkü biz bir şeye kendimize göre karar veririz. Kitabım, elbise dediğimiz vakit bu şeyleri

kendimize mal ederiz. Gerçekte ise onlar bir kitap, bir elbisedir. Bileşimlerini çözümleyip, özlerine vardığımız zaman ise başka maddeler ortaya çıkar. Öyle ise hayatın temelinde görecelik vardır.

Evren enerjidir, ya da sürekli değişim halindeki enerjinin çeşitli görüntüleridir. Bunlardaki eksi, artı yükler biribiri ardınca olaylar doğurur, böylece birinin sonu öbürünün başlangıcı olur, olaylar zincirleme uzayıp gider. Evren, atomdan güneşe kadar, baştan başa bu zincirleme enerji alışverişiyle doludur. Enerji de yoğunlaşma yasasına uyar. Kendi üzerine toplanıp madde olur. Maddeler arasında da boyuna bir enerji alışverişi vardır. Böylece evren hiç durmıyan bir gelişme halindedir. Üzerinde insandan daha gelişmiş yaratıkların yaşadığı, dünyadan daha büyük bir çok gezegenler, uzayı dolduran sayısız güneşler, uydular da doğarlar, milyarlarca yıl yaşadıkları sonra ölürler.

Atom'da biri artı biri eksi iki tür enerji vardır. Bunlar dengede buldukça madde olduğu gibi durur. Herhangi bir olay üzerine bu denge bozulacak olursa, atomun birliği de bozulur, serbest kalan enerji korkunç bir hızla boşalır. Atomların dönme hızı bütün evrende aynıdır. Buna karşılık, cisimlerle ilgili zaman, evrenin çeşitli bölgelerinde değişir. Ayrıca dünyanın da dönme hızı 5000 yılda bir değişir. (Buddha. Doğan Kardeş Yay. 1972).

Buddha'nın bu düşünceleri ile, çağdaşı olan Milet'li atomcuları aştığını ve 20.nci yüzyılın üç büyük kuramının temellerini de açıldığını görüyoruz.

Düşüncenin ve onun yarattığı şuur'un her şeyi var ya da yok eden bir güç olduğunu vurgularken, doğadaki yerini ve onunla özdeşliğini de ortaya çıkarıyor.

Buddha hem materyalist monistlerin, hem de idealist materyalistlerin görüşlerine katılmaz, "Pek çok ve sayısız gerçekler mevcuttur, ancak bu karışık ve çok olan fenomenler (olaylar, görüntüler), hiç bir şahsa, ruha ya da varlığa ait değildir. Bu fenomenler devamlı olarak değişmektedir" düşüncesini ileri sürer.

O'na göre evreni meydana getiren unsurlar, toprak, ateş, su, hava, esir ve BİLGİ dir.

Sonuç olarak Buddha'nın bu düşünceleri, evren ile birlikte sürekli gelişen ve değişen insanın varlığını ön plâna çıkarır.

Konumuzun temeli insan. Eflatun'da İDE, Buddha'da BİLGİ, Brahmanizm'de ZİHİNDUYUŞ, Tasavvuf'ta ŞUUR olarak ifade edilen yetenek sayesinde insan, dört boyutlu evrende yaşayan, gelişen, birleştiren, ayıran, yaratan, belleyen ve hayal gücü ile geçmiş ve geleceğe uzanabilen bir varlıktır.

Toygar Akman, "Dört boyutlu evren ancak şuurumuzla anlam kazanır" düşüncesinden yola çıkarak

rak, insanı beşinci boyut olarak ele alır. Fakat ileri sürdüğü beşinci boyutla olan bütünlüğünü de şöyle dile getirir. "Şuurumuz dört boyutlu evren dışında bir yapıya sahip değildir. Öyle olsaydı beşinci boyut olmayacaktı. Böyle bir şuura evren dışında bir ruh, ya da TANRI adını verecektik."

Konunun başlığı olarak, beşinci boyutu seçmemizin nedeni, hızla değişen bilimsel bulgular karşısında insana bakış açılarının da, zorunlu değişime uğrama gerçeğidir. Yeni gelişmelerin ışığında, artık insana çok daha farklı bakma ve onu çözümlemek zorundayız.

İnsanın bu gün için bilinen algıları dışında sezi, duyular dışı kavrayış, telepati, fizik zaman ve uzamı aşan duylulara sahip olduğunu biliyor fakat yeterince açıklayamıyoruz.

Çok eskilerden gelen TUMEL BİLİNÇ düşüncesi evrenin var oluş temeli olduğu kadar, Tanrısal özür. İnsan da bu evrenin bir varlığı olduğuna göre, bu var oluşun fiziksel ve bilinçsel bir parçasıdır. Bu nedenle şuurumuzun bilinçlenip geliştiği oranda, Tümel Bilinç'le özdeşleştiğimiz farkına varacağız.

Bu nedenle, bilimsel araştırma, konsantrasyon, meditasyon, her ne isim alırsa alsın düşünce yoğunluğu, zihinsel açılmanın yani aydınlanmanın yollarını açar.

Sonuçta, insan dört boyutlu evrenin bir parçası olarak bunları kavrayacak bir boyuta ulaşır. Bu ister beşinci boyut adını alsın, ister dördüncü boyutun uzantısı olsun. Bir gerçek var ki o da insan şuurunu olmadan HİÇ BİR BOYUTUN ANLAMI OLAMAZ.

KAYNAKÇA:

1- Einstein ve Evren	Lincoln Barnet	1959	Işık Yay.
2- Rölativitenin Alfabesi	Bertrant Russell	1974	Onur Yay.
3- Fiziğin Evrimi	A. Einstein-L. Inferd	1972	Onur Yay
4- Rastlantı ve Zorunluk	Jacques Monad	1983	Dost Yay.
5- Fiziğin Tao'su	F. Capra	1991	Aritan Yay.
6- Zamanın Kısa Tarihi	Stephan Hawking	1988	Milliyet Yay.
7- Kozmik Kod	Heinz R. Pagels	1992	Sarmal Yay.
8- Stephan Hawking'in Evreni	J. Bosliough		Sarmal Yay.
9- Fizik ve Felsefe	W. Heisenberg	1993	M. Öner
10- Parça ve Bütün	W. Heisenberg	1990	Düzlem Yay.
11- Buddha		1972	Doğan Kardeş
12- Beşinci Boyut	Toygar Akman		

BİLİM VE DİN

"Bilim ve Din, aynı Nur Kaynağından gelen iki ışıktır"

Yusuf KÖKDAMAR

Bilim ve Din, insanlığı evrenin sırlarının çözümüne, tekâmüle, hakikat'a götüren, ancak alanları ve yöntemleri farklı iki sistemdir. İnsanlığın ikisine de ihtiyacı vardır; her ikiside zaruridir. Zira, aynı demiryolunun iki rayı gibi olan bu iki sistemin varlığıyla maddesel tatmine ve tinsel (Ruhsal) mutluluğa kavuşulur.

Allah, görünen âlemde kendini; madde ve doğa yasaları olarak belirtir buna BİLİM diyoruz; insanın ruhunda ve gönlünde ise, iman olarak belirtir buna da DİN diyoruz. Bu durum, aynı yaratıcı kudretin iki alanda belirmesidir. bu alanlardan birini kabul, diğeri ni reddetmek, birlik ve bütünlüğü görmezlikten gelmek olur.

İnsanlığın maddesel ve ruhsal tekâmülünü yüklenen bilim ve din, insan aklının ve ruhunun ihtiyaçlarına ve arayışlarına tatmin edici cevaplar vermeye çalışan iki sistemdir. Ruh ve imandan hareket eden din ile, madde ve akli esas alan bilim, kendi sistemlerine has metodlarıyla seyrederek, tek olan Hakikat'ta birleşir ve bütünleşirler.

Önümüzde başı ve sonu bize verilmemiş, yarı aralık bir kitap var. Madde ve mana âlemini açıklayan bu kitabı, sadece din veya sadece bilim dili ile okumaya girişmek, ona bütünüyle nüfuz edememek olur. Madde âleminin gerçekleri maddî ilimlerle, mana âleminin hakikatları da manevî ilimlerle çözülür.

Kâinat, madde ve manadan müteşekkil bir bütün olduğuna göre, Bilim ve Din de bir bütünlük içerisinde birbirini tamamlayan iki müessesedir. Bu sebeple bilim dine, din bilime muhtaçtır. Bilimsel olsun dinsel olsun, sistemlerden birini tutup diğerini reddetmek taassuba sapanmak demektir.

Nobel ödülü alan Fransız fizyoloji bilgini olan Alexis Carrel, fizik olayları ile, ruhi hayat arasındaki bağıllığı inceleyen "Man the Unknown" (Bilinmeyen İnsan) adlı eserinde şöyle diyor :

"Hayatın gayesi ilim değil, kutsiyettir. Ama kutsiyet ilimsiz olmaz; ilmin yardımı olmadan da hayat yürümez"

Faydasız bir sistem yoktur, yeterki ona önyargısız olarak bakılsın. Her sistem, insanlığın ona duyduğu ihtiyaçtan veya koşulların yarattığı zaruretlerden doğar. Bu sebeple sistemlerin ilmi, dinî, felsefî veya ahlakî açılardan, insanlığın gelişmesinde payları vardır.

Din; Tanrı'yı, Tanrı-Âlem ve Tanrı-İnsan ilişkilerini işleyen, iman, ibadet ve ahlâk konularını içeren bir inanç sistemidir. İnsanı ahlâklı ve özverili olmaya yönelten din, bireysel bir müessesedir. Ancak, toplumun fertlerini kaynaştıran, toplayıcı ve birleştirici olan hattâ toplumları ve ulusları dahi birbirine yaklaştıran sosyal ve toplumsal bir niteliği de vardır.

Dil, kültür ve siyasal sınırların darlığına karşın, din, hudutları aşarak ülkeleri kapsar. Kutsal bir inanç müessesesi olması dolayısıyla, bireysel ve toplumsal düzen ve nizamın sağlanmasında, ahlâksal otoritenin oluşumunda, önemli ölçüde bir etkinliğe sahiptir.

Vasat ve gelişmiş dinler vardır ama kötü din yoktur. Her din kutsaldır. Her din, insanı iyiye, hayra, olgun bir iman ve ahlâka ve bilhassa yüce bir varlığa yöneltmeyi amaçlar.

Çalışmamızın başında söylemekte yarar vardır; konumuzu anlatırken, açıklama bakımından Hıristiyanlık ve Müslümanlıktan örnekler verdik. Ancak çalışmamızın içinde din derken; şu veya bu din değil, sistem olarak din müessesesini kastediyoruz. Keza din derken; hangi din olursa olsun bütün dinlerin saptırılmamış, yozlaştırılmamış ve dejenere edilmemiş saf, temiz ve gerçek halini kastediyoruz. Cahil ve bağnaz kafaların din diye uydurdukları safsatalardan, bâtil, hurafe,

boş inanç ve yobazca düşüncelerden uzak, arı ve duru dini kastediyoruz.

İnsanlık tarihinde ilk oluşan sistem dindir. Ancak, mahiyeti ve niteliği icabı dinin cevap veremediği, dünyayı ve evreni tanıma, varlık âlemi hakkında bilgi edinme ihtiyacı sebebiyle daha sonra felsefe müessesesi doğdu. Felsefe, dinin vazettiği değer hükümlerini ve insanla evren arasındaki ilişkileri akla ve mantığa göre inceleme ve irdeleme yöntemiyle, dinî hükümler meyanında yeni bir aydınlatma sistemi olarak ortaya çıktı. Felsefe; maddî kâinat, insan ve Tanrı arasındaki olay ve ilişkileri ve onlarla ilgili düşünceleri, aralarında müşterek bağlar bularak ve bir senteze vardırıarak izah etmeye çalışır.

Ancak, yüzyıllar geçtikçe, insanoğlunun evren ve varlık âlemiyle ilişkileri arttıkça ve evren olaylarıyla karşılaştıkça, bilgi sınırları yükselmeye başlamış, dolayısıyla öğrendiklerini felsefenin sınırları içinde tutması zorlaşmış ve giderek felsefe de onu tatmin edemez olmuş. Böylece, âlemi bir bütün olarak gören ve olayları birleştirerek izaha çalışan felsefenin yanında, aralarında ilişki bulunan bilgi ve olayları teker teker ve derinliklerine inerek tetkik ve inceleme ihtiyacı ve doğa yasalarını arayıp bulma zaruretleri hasıl olmuş ve birer birer ilimler doğmaya başlamış.

Kısacası; sırasıyla, Tanrısal ilham ve ilâhî Vahiy'den din, filozofların düşünce ve sentezlerinden felsefe, ilim adamlarının deney ve gözlemlerinden de ilimler ortaya çıkmış. Bu üç sistemin insanlığa verdiği dinsel bilgi, felsefesal bilgi ve bilimsel bilgi, tekâmülü sağlayan ve besleyen kaynaklar olmuş.

Bilim sadece fizik ve madde âlemiyle ilgilenirken, felsefe; zekâları uyarma ve yönlendirme görevini, din ise; insanın manevî âlemini ve iman duygusunu doyurmaya, insan gönlünü ezeli ve ebedî ufuklara çevirmeye çalışır. Allah'ın mutlak ilminden ve bilgisinden kaynaklanarak, insanlık âlemine yansıyan ve birbirlerini tamamlayan bu üç büyük sistem, bir bilgi yumağı halinde toplulukların gelişmesinde yararlı faktörler olmuşlar.

Böylece bilgisi artan ve zekâsı genişleyen insan, dinle oluşan imanında şuurlu bir zemine ihtiyaç hisseden bir düzeye ulaşmış. İmanını oluştururken, hem felsefî, hem de ilmî verilere açık, onların desteğine ve onlarla barışık bir inancın ancak, gelişen insanı tatmin edebileceğini düşünmeye başlamış.

Fakat, görülen ve bilinen insanlık tarihi içinde, bilim ile din barışık olmanın yanında, birbirleriyle dalaşık ve çelişik hallere düşmüşler. Aslında çelişme ve sürtüşme, sistemler arasında değil, insanlar arasında olmuş, insanlar yaratmış sürtüşmeleri.

Bu srtmelere sebep olan en belirgin neden, her iki sistemin mahiyetlerinin ve metodlarının farklı oluundan kaynaklanır. Bilim, deney ve ispat yöntemiyle, bu budur, bunu böyle bilmek gerekir der. Din ise, deneye gütmeden, bu budur, buna böyle inanacaksın der. Konuları farklıdır; bilimde nesnel ve somutsal, dinde öznel ve soyutsaldır. Bilim devamlı ve sratlı değişir. Din ise (ağda yorum ve uyum hariç) değişmez. Bu sebeple birinin yöntemini diğerine uygulamak ve o açıdan bakmak olanağı yoktur. Aksi halde, dine bilim gzlğyle, bilime de din gzlğyle bakıldığında, din dinliğini, bilim de bilimliğini kaybeder.

Kâinat veya evren; sadece nesnel, maddesel ve somutsal yanıyla değil, öznel, ruhsal ve soyutsal yanı da olan bir varlık lemdir. Bu aynen, insanın bedensel ve ruhsal btnlğ gibidir.

"İlim ve Din" deyimi yerine, özdeş olan "Akıl ve İman" deyimi de kullanılır. Din, felsefe ve düşünce sistemlerinde hep böyle söylenir. Akıl ve İman (İlim ve Din) birbirini tamamlayan iki nosyon olup, sadece akıl ve sadece imanla bir yere varılamaz.

Akıl, Beden gözü; iman ise, gönül gözü (Basiret) dr. Varlık âleminin nesnel ve somutsal yanını beden gözü (Akıl); znel ve soyutsal yanını da gönül gözü (İman-Basiret) görür ve mahade eder.

İlim; somutsal ve görünen madde âleminin, Din ise; soyutsal ve gizli olan mana âleminin yasa, prensip ve sırlarını inceler ve açıklar.

Bilimin ve inancın akışı içinde, her iki sistem çok konularda gelirler bir yerde karılaırlar. Bu bakımdan, birbirleriyle srtme yerine, o konuda, hem bilimsel hem dinsel yanlarını ele alarak, gerek akıl mantığına ve gerekse iman mantığına dayanarak, her iki sistemin varlığına ve prensiplerine saygı duyarak, zamanın realitesine uygun, gerçeğe ve hakikate en yakın bir çizgide birbirlerini tamamlayarak buluşmaları, insanlığın tekml ve selmeti bakımından, zarur olarak uyulması gereken bir davranış olur.

Batıda bilim-Din Srtmesi

Batıda bilimin tepkisi ve oluan reform hareketleri, Hıristiyan dinine karşı değildi. Bir dinin ana prensipleri ve esasları onun kutsal kitabında yazılıdır. Kutsal kitabın münderecatı (içeriği) değişmez. Öyle de olması gerekir. Aksi takdirde yazboz tahtasına dönüşen dinin ne ciddiyeti, ne otoritesi ve ne de kutsallığı kalır. Nitekim rönesans ve reformla gelen hareketler, incilin bir tek cmlmesini dahi değitirmemitir.

Peki değişen nedir?

Her din içinde bulunduğu çağa, bulunduğu ülkenin realitesine, bilimine ve ulusal kültürüne uyum sağlayarak yorumlanmalı ve uygulan-

malıdır. Bunlarla uyum sağlanamadığı ve bağdaştırılamadığı takdirde din, cevap veremeyen, doyurmayan ve tatmin edemeyen bir inanç sistemi haline getirilmiş olur.

İşte batının reformu, dine karşı çağın gelişmesine ve realitesine ters düşen dış kutsal kilise dogmalarına, Hz. İsa'nın yerine geçtiğini iddia eden kilisenin dinî taassubuna, tahakkümüne ve bilhassa insan vicdanına, halka, bilim adamlarına ve hattâ hükümdarlara zulmeden engizisyona karşı olmuştur. Buna, bilimin dine karşı gelmesi veya Bilim-Din çatışması ve sürtüşmesi denilemez. Bu olsa olsa aklın ve bilimin ve saf imanın; din müessesesini taassuptan, boş inanç-lardan, hurafe ve dış kutsal dogmalardan ayıklanması, vicdan özgürlüğünü ortaya çıkarmasıdır.

Batının bu reformu başarılmasında; batılı ilim adamlarının dine karşı katı tutumlarının değişmesi, din adamlarının da dinde hücum edilmeye müsait konuları ciddi şekilde ele alarak yeni ve akılcı bir yoruma tabi tutmalarının etkisi olmuştur.

İslâmiyette Bilim-Din İlişkisi

Konuya girmeden önce, İslâm dininin bilime verdiği değeri kısaca dile getirmeye çalışalım.

Fransız bilgini Alfred Bossue'nin bir açıklamasıyla girelim.

"Doğada herşey Allah'ın 'OL' emriyle olur, ama, müslümanlığın Hak Kitabı olan Kur'an'da, bütün doğa olaylarının teknik ve fennî yönden oluşmasına da ayrıca yer verilmiştir."

Allah, pozitif ilimlere konu ve malzeme olacak bir kâinat yaratmıştır. Kur'an doğanın determinizmini açıklar. Bu bakımdan İslâm dini, doğayla ve pozitif ilimlerin sonuçlarıyla asla çelişmez.

Sn. Cemil Sena "Hz. Muhammed'in Felsefesi" adlı eserinde;

"Hz. Muhammed yalnız bir Tanrı bilimci ve filozof gibi değil, akla ve deneye dayanan bir doğa bilgini gibi, evreni dikkatle gözetleyerek, gördüklerini mutlak gerçeklik olan Ulu Tanrı'nın varlığına bir kanıt olarak saymıştır" der.

Kur'an varlık ve hayatın açıklamasını vahyin tekelinde bırakmaz. Vahiy açıklama getirir, ancak onun ötesinde başka boyutları da davet eder. Akli kullanmaya, düşünmeye, görmeye, araştırma ve incelemeye, dolaşmaya ve bütün bunlardan sonuçlar çıkarmaya, imanı doğayla, hayatla ve ilimlerin gerçekleriyle bütünleşmeye çağırır. **Zira, insan ve doğa ilimleri olmadan vahiy çözülemez, vahiy kitabı olmadan da insan ve doğa gereği gibi anlaşılabilir. Dinin temel**

kaynağı Vahiy, akıl üstüdür, ancak akıl dışı değildir. Bu özelliğiyle İslâm dini akılla asla çelişmeye ve çatışmaya girmez. Cehalet baş düşmandır, hatta putpereslikten daha da zararlı görülür.

Hz. Muhammed iki Hâdis'inde şöyle der :

"Kur'an ancak bilimle yarar sağlar"

"Bilginin ibadet üzerine olan üstünlüğü, ayın dolunay gecesini öteki yıldızlardan üstünlüğü gibidir."

Kur'an bilime dönük yanı ile, yaradılıştan, insandan, doğa yasaları ve nizamından bahsederek Allah'ın Mutlak ilmini ve kudretini tasvir eder. Doğa yasalarından, güneşin ve ayın yörüngelerinden bahsederken, o sıralarda Avrupa, dünyayı düz ve evrenin sabit merkezi olarak kabul ediyordu. Kur'an'ın VII yüzyılda açıkladığı bu bilimsel gerçeğe Avrupa insanının ulaşması için, XIV. yüzyıla kadar yani Kopernik'e, daha sonra Galile'ye kadar beklemesi gerekiyordu.

Kur'andaki bu gibi bilimsel gerçekleri ve diğer hakikatleri, sıradan bir beşerî kavrayış ile anlamak zordur. Zira âyetlerde, Allah kelâmına (sözüne) özgü bir yetkinlik, bilgi ve anlam derinliği vardır. Şayet Kur'an'da bilimle çelişir gibi görünen bazı hususlar varsa, bu, ya O'nu noksan veya yanlış değerlendirmeden, yada insan bilgisinin henüz O'nu kavrayacak, ihata edebilecek seviyeye gelmemiş olmasındandır.

Kur'an bu durumu şöyle açıklar :

Fissulet-35: (Vahyin) gerçek olduğu onlara besbelli oluncaya kadar, delillerimizi gerek dış âlemde ve gerekse kendi nefislerinde göstereceğiz.

"Kitab-ı Mukaddes, Kur'an ve Bilim" adlı eserin yazarı Prof. Dr. Maurice Bucaille, Kur'an ve İslâm dini hakkında bakınız ne diyor :

"Okuyucu kitabımın 3. kısmında, bilimin bir kutsal kitaba beklenmedik uygunluğunu göreceğiz, günümüze kadar muamma sayılmış, hatta anlaşılmasız sayılmış bazı Kur'an Ayet'lerinin çağdaş bilimin verileri sayesinde, en iyi şekilde açıklanmasına şahit olacaktır. Kur'an ile bilim arasında, ortak tarafların bulunması ilk bakışta insanı hayrette bırakır. Zira bu ikisi arasında uyuşmazlık değil, uyum vardır. İslâm nazarında din ile bilimin ikiz kardeş telâkki edildiği bilirse, bundan şaşılacak hiçbir taraf kalmaz. Bilimsel gelişme başlangıçtan beri, İslâm dininin emirlerinden sayılır."

Sayın Cemil Sena "Hz. Muhammed'in Felsefesi" adlı eserinde :

"İslâm toplumlarının geri kalmalarındaki türlü nedenlerin yanında, insanlığın hangi yönlerde ilerlemekte olduğunu göre-

meyecek, ve dinin gerçek amaçlarını kavrayamayacak kadar aciz ve bilgisiz kişilerin tutkuları gelir... İslâm dininin kutsal dogmalarında ve Hz. Muhammed'in kendi hayat girişimlerinde, uygarlığı durduracak hiçbir işaret yoktur.. Hz. Muhammed ve onun dini, ilerlemeye engel değildir. Hattâ özünün dinamik özelliği dolayısıyla ilerlemeyi emreden bir dindir" diyor.

Bilindiği gibi, islâm âleminin XIV. yüzyıla kadar bilimde, bilhassa pozitif ilimlerde olan gelişmesi ve batının bu gelişmeyi örnek ve kaynak olarak alması, bu ilimlerden yararlanması, bilim tarihinin en onurlu sahifelerini oluşturur. Nitekim, "The Making of Humanity" adlı kitabında yazar R. Briffault, bu gerçeği ne güzel açıklar: "İslâm tarihi ve biliminin, batıda fikir alanında ve bilhassa tabiat ilimlerinde ilmî zihniyette derin tesirleri ve katkıları bulunduğu inkâr olunamaz."

Doç. Dr. Yaşar Nuri Öztürk "Kur'an'ı Anlamaya doğru" adlı eserinde (Sah. 90-98) imanla ilme musallat olan körlükten bahsederek:

"İmanın körlüğü; varlık kanunlarına, eşyaya, kısacası görülene ve onu değerlendiren akla sırt dönmesidir. İlimin körlüğü ise; elin ve gözün dokunup göremediğini, kısacası sezgiyle ve akılüstü'yü inkârdır."... "Kur'an'a göre imanla ilim, (Veya Vahiy ile Akıl) aynı varlığın gerçekte bir ve bölünmez olan realiteye bakışının değişik aşamalarındaki adlarıdır. O halde Akıl ve Vahiy, ilimle İman, birbirini tamamlamak ve realiteyi kavramada güç birliğine varmak durumundadırlar... Bunlardan birini benimsemek için ötekini inkâr gerekmez. Aksine, bunların birinin hedefine tam varabilmesi ötekini ihmal etmemeyi zorunlu kılar... Kur'an dogmayı, aklın ve araştırmanın elini gözünü bağlamak için değil, bilime kol-kanat takmak için devreye sokmaktadır... Kur'an düşüncesiyle bilimsel faaliyet arasında zıtlasma değil, kucaklaşma esastır" diyor.

İslâmiyetin akıla, bilime ve gelişmeye değer veren bu yaklaşımları dolayısıyla, islâm dünyasında ilmin geliştiği yüzyıllarda, gerek ilimden dine gerekse dinden ilme, ciddi bir müdahale ve sataşma olmamıştır. XIV. yüzyıldan sonra ise, islâm ülkelerinde ilim ve felsefe durakladığından Bilim-Din çatışmasında hemen hiç rastlanmaz.

Ancak çeşitli maksatları ve bilgisizlikleri sebebiyle, Kur'anda yazılı gerçek dini halka yanlış anlatanlara bakarak, taassubî bir tutum ve yobazca davranışlarla, batıl, hurafe ve boş inançları din diye tezgâhlamaya çalışanlara bakarak, okullarda ingilizce ve Fransızca yerine Arapça öğretilsin diyen bir cahilin ağzına bakarak, gâvur icadıdır diyerek batının ilim ve fennini, teknolojik ürün ve vasıtalarını reddedenlere, örneğin; matbaanın yurda girmesini üç asra yakın bir süre geciktiren bir şeyhülislam fetvasına bakarak "İslâm dini gericidir, ge-

lişmeye karşıdır, islâmiyette Bilim-Din sürtüşmesi vardır" diyenler olmuştur.

Gerçek dinle yakından ve uzaktan hiçbir ilgisi olmayan bu gibi uydurma ve dışkutsal dogmatik düşünce ve davranışlara bakarak, islâm dini ile Bilim arasında bir çatışma ve sürtüşme vardır demek büyük yanlıdır.

Keza, dine cephe almayı bilimselliğin bir koşulu imiş gibi düşünenler, din müessesini cehaletin ve gericiliğin bir simgesi gibi görenler, dini bilmeden uluorta tenkit etmeyi sanki bir medenilik ölçüsüyümüş gibi düşünenler, bilimde ve teknolojiye gelişmemizi istemeyenlerin türlü engellemelerini, menfi tutumlarını ve kısıtlamalarını görmemezlikten gelerek ve kendi tembelliklerini ve bilgisizliklerini gözardı ederek, geri kalmışlığın sebebini sadece dine yükleyenler ve buna benzer davranışlarda bulunmayı entellektüel (Aydın) kişilik ve batılılaşma imiş gibi telâkki edenler vardır. İşte, aydın kişilikle ve bilimsellik ile ilgili olmayan bu tarz düşünceleri "Bilimselliğin dinle veya bilimin dinle çatışması" şeklinde mütalea edenler vardır. Bu da büyük yanlıdır.

Bilimsellik gerçek dini bilmeden ona cephe almak değildir. Bilimsellik ve aydın kişilik; gerçek dinin ne olduğunu; Kutsal Kitabı, aydın ve bilgili din adamlarının açıklama ve çağdaş yorumlarını okuyarak öğrenen, sonra da; dini yozlaştırmaya ve saptırmaya çalışan, dine musallat olan dış kutsal dogmalara, batıl, hurafe ve boş inançlara taassuba, cehalete ve yobazlığa karşı cephe alan ve dini bu safsatalardan kurtarmaya ve arındırmaya yönelik bir karakterdir, bir kişiliktir. Ama bunu yapmak için yürek gerek, cesaret ve azim gerek, gerçeği ve Hakikat'ı sevmek gerek. Bütün bunlara gözünü kapayan, kulağını tıkayan ve ağzını kilitleyen aydın, gerçek aydın değildir.

Bilim-Din Yakınlaşması

Asırlar, hattâ binlerce yıllar boyu oluşup gelen, dinsel, felsefesal, bilimsel, ahlâksal ve sosyal her sistemin amacı, insanlığa iyiyi, doğruyu ve faydayı sağlamak olmuştur. Sistemler birbirleriyle kavga etmez. Onları yozlaştırıp saptıran, birbirlerine hasım gibi gösteren ve sürtüşmeleri yaratan insanlardır.

Ancak, bilimsel ve düşünsel alanda giderek tekâmül eden insan, bunun bilincine varmaya ve sistemler arası uyum'u su yüzüne çıkararak, hakikat'a giden yolu daha sağlam zemine oturtmaya başlamış.

Çalışmamızın bu bölümünde kısaca, Bilim-Din yakınlaşmasını gösteren bazı hususlar üzerinde duracağız.

Yaradılış hakkında bilimsel görüş ile dinsel görüşün birbirlerine yaklaşımları vardır. İlmî teoriye göre; 15 Milyar yıl önce **sonsuz yoğun-**

lukta ve sıfır hacimde olan "Evren Çekirdeği" büyük bir patlama (The Big Bang) ile parçalandı. Uzay ve zaman bu patlama ile başladı, buna bilimsel olarak evrenin yaradılışı deniliyor. Patlama saniyenin 100000/1 i kadar küçük bir zaman parçacığı içinde gerçekleşti. Patlamadan 100/1 i saniye sonra evrenin sıcaklığı yüz milyar santigrad ve yoğunluğu ise suyun dört milyar katı idi. Patlama ile uzaya dağılan parçacıklar hidrojen ve helyuma dönüştüler. Böylece dört buçuk dakika içinde evrenin kimyasal yapısı ortaya çıkmış oldu.

Bilimin bu söyledikleri ancak Tanrısal bir yaratıcı kudretin açıklanmasından başka birşey değildir. Sıfır hacimde ve sonsuz yoğunlukta bir çekirdeğe koca bir evreni programlamak, saniyelerle sınırlı bir yaradılış olayı ve dörtbuçuk dakikada oluşan evrenin kimyasal yapısı. Bütün bunlar "Kâinat Allah'ın -OL-emriyle olmuştur" (Yaradılış Allah'ın kudretinin, nurunun, hikmetinin, e'alinin (Fiillerinin) ve enerjisinin kâinat olarak tezahürüdür) diyen dini görüşle hemen hemen aynı değil midir?

Keza bilime göre; büyük patlama ile oluşan evren devamlı genişleyen bir evrendir. Ancak bir zaman gelecek genişleme duracak ve evren kendi içine doğru büzüle büzüle (Çökerek) **sıfır hacimdeki ilk evren çekirdeği** haline dönecektir. Sözü edilen **sıfır hacim** insanın izafi (Göreceli) aklına ve idrakine göre **yokluk** değil midir? O takdirde, bilimin dediği "Sıfır hacimden gelme ve sıfır hacme dönme "ile dinin dediği" Yoktan varedilme ve tekrar yok olma" arasında ne fark vardır ki?

Bu örnekte görüldüğü gibi, bilim ve din, kendilerine özgü metod ve terminolojik ifadeleriyle değişik gibi görünen açıklamalar yapıyor gibi olsalar da, neticede, aynı mahiyette olan aynı sonuçta birleşmektedir.

Bilim; yaradılıшта, önce jeolojik yapıların, sonra sırasıyla bitkilerin, hayvanların ve insanların oluştuğunu söyler. Din de hemen hemen aynen böyle der. Bilim, sıcak ve su ve çamur ortamında ilk amino asitlerin, protein moleküllerinin ve canlı hücrenin oluştuğunu ilmî olarak açıklar. Dinsel görüş de; insanın topraktan, sıcak sulu balçık çamurdan uzun süre sıcak altında kalarak yaratıldığını söyler.

Dini yorumlayan dinsel kitaplarda da; Allah, sıcak balçık çamurdan insanın bedenini yaptıktan sonra, ona ruh (can) verinceye kadar 40000 yıl kızgın güneşin altında kaldığı belirtilir. Görüldüğü gibi dinsel görüş, insanın yaradılış ve oluşumunda, bilimsel görüşe paralel bir evrim sürecinin geçtiğini belirterek, bilime bir yaklaşım sergiler.

Bilindiği gibi, canlıların oluşumunda, Darwin'in "Evrin Teorisi" ile dindeki "Yaradılış" inancı, ötedenberi Bilim - Din sürtüşmesinin en tipik örneği olmuştur. Darwin "Evrin Teorisi"yle, dindeki "Yaratma"

modeline ters düşmektedir. Ancak Tanrı'yı ve O'nun yaratıcı kudretini de reddetmez. Eserinde şöyle der:

"Her aynı şeye, özel bir düzenlemenin sonucu olarak bakamıyorum; ama gördüğümüz haliyle dünyanın bir tesadüf eseri olduğunu da düşünmüyorum."

"Mesele bütünüyle insanoğlunun zihni gücünün ötesindedir. Herşeyin ne zaman başladığı bir sır olup bizce çözülebilecek bir mesele değildir."

Darwin'in "Türlerin Menşei" ndeki görüşlerini dinin aleyhine çeviren, daha ziyade dine karşı olanlar ile taassubi bir tutum içinde olan katı dincilerdir. Bunun yanında, Darwinizm'in, Tanrı anlayışını daha da güçlendirdiğini öne sürenler olmuştur.

Mekanist açıklamasına rağmen, kitabının son bölümünde; Tabiat kanunlarının yaratıcı tarafından maddeye hâkkedilmiş olduğunu, hayatın da yaratıcı tarafından nefhedildiğini söyleyerek, dinsel düşünceye yumuşak bir yaklaşımda bulunur, Darwin.

Din de tabiatıyla insanın maymundan geldiğini kabul etmez, ama, dinin "Allah evreni Yarattı" demesi de, bilimsel yaratılış kuramını tam red anlamına gelmez. Zira din, Allah'ın evreni yaradırken ona doğa nizam ve yasalarını ve pozitif ilimleri mündemiç (içkin) kıldığını; evrenin bu yasa ve nizamlara tabi bir oluşum, gelişim ve evrim süreci içinde olduğunu; Tanrı'nın yarattığı kâinatın her zerresinin statik değil dinamik, yaratılış, varlık ve oluşun da sürekli olduğunu açıklar ve böylece bilimsel teoriye yaklaşır.

Kur'an, insanın yaratılışının ve oluşumunun bir süreye münhasır olduğunu belirtir.

Secde Suresi Ayet 7-9: "Allah insanı yaratmaya topraktan başladı. Sonra onu tamamladı. Ona ruhundan nefhetti"

Bu Ayet'e göre, insan pat diye birden yaratılmadı ve oluşmadı. Ayet; Allah insanı yaratmaya başladı ve sonra onu tamamladı diyor.

Çok ilginçtir, İslâmî Tasavvufun bir görüşünü açıklayan Mevlana'nın şu mesnevisi bakınız Darwin'e nasıl bir yaklaşım göstermektedir :

"İnsan, önce cansızlar ülkesine gelmiş, cansızlıktan bitkiler âlemine düşmüştür. Yıllarca nebat olmuş, bu âlemde ömür sürmüştür de cansız şeylerin zıddı olduğu halde, bir vakitler cansızlar ülkesinde bulunduğunu hatırına bile getirmemiştir. Nebattayken hayvanlığa düşünce de nebat olduğunu, o zamanki halini hiç hatırlamaz... Nihayet Yaratıcı onu hayvanlıktan insanlığa çekip getirir. Böylece iklimden iklime gide gide nihayet insan âleminde akıllı, bilgili bir yüce hal alır."

Darwin kuramı bir ölçüde, yaradılışla ilgili oluşum, gelişim kalıtım ve doğal ayıklama olaylarını su yüzüne çıkarmıştır. Kutsal kitap pozitif ilim kitabı değildir. Evren ve üzerindeki canlı cansız herşey, Tanrı'nın takdiri ve vazettiği yasalar ile yaratıldığı için, din buna "Herşey tanrı'nın yaratmasıyla olmuştur" diyerek genel bir açıklamada bulunur, ancak detaya girmez. Yasaların ne olduğunu, yaradılışın nasıl bir süreç içinde cereyan ettiğini, detayların ve olayların teker teker incelenmesini insana ve insanın ilmî araştırmalarına bırakır. Bu sebeple din, ilmî buluşları reddetmez.

Katı bir dinsel anlayışla Darwin kuramını reddetmek akıl ve bilim mantığına nasıl ters düşerse, salt ilmî bir anlayış ile de dinin yaradılış inancını reddetmek iman ve moral mantığına ters düşer. Her ikisinde de gerçekler ve hakikatler var, ancak bunu anlamak için her iki sistemin içine girmek ve düşünmek gerekir. Her iki görüşün de yaradılış olayının açıklanmasında payları vardır.

Diğer bir yaklaşma (Materyalizm-Pozitivizm ile Spritüalizm-İdealizm arasında) :

Materyalizm ve pozitivizm, gerçek varlığın madde olduğunu, ruh diye bir şeyin olmadığını, ruh denilen şeyin aslında maddenin ürünü olan şuur'dan başka bir şey olmadığını, maddenin de şuurun da sonlu olduğunu; karşıt görüş olan Spritüalizm ve idealizm ise, asılvarlığın ruh ve maddenin de ruhun ürünü olduğunu, ruhun ölümsüz, maddenin ise sonlu olduğunu söyler.

Klasik fizik ve ötedenberi pozitivist ilim adamları, atom'u katı ve gözle görülmeyen demir bir bilye gibi düşünmüşler ve tanımlamışlar. Ancak Einstein ve Max Planck'la başlayan yeni (Modern) Fizik; Maddenin açığa çıkmasıyla enerjiye dönüştüğü, evvelce katı denilen atomun bir enerji paketi ve dalgacıkları halinde ruh gibi avuçların içinde dağılıp gittiği ve neticede maddenin, enerjinin yoğunlaşmış şeklinden başka birşey olmadığını saptamıştır.

Madde enerjinin yoğunlaşmış halidir diyen ilmî görüş, dinin üzerinde durduğu "Allah'ın nuru, ilmi ve enerjisi görünen âlem olarak tezahür etmiştir" düşüncesine yaklaşıyor mu? Böylece, maddenin aslı üzerinde bilimsel ve dinsel görüşler aynı paralelde olmuş olmuyor mu?

Dr. H. Frieting ilmî bir yazısında şöyle diyor :

"Madde artık uzayda yer işgal eden bir cisim olarak anlatılmıyor... Bugün maddenin sadece bir hareketten, elektronların bir sürat yarışından başka birşey olmadığı anlaşılmıştır. Elektronların tasavvurumuzun kavrayamayacağı sürattaki hareketleri, bu hareketi temsil eden enerji; bütün varlığın gerçek kaynağını oluşturuyor. Belki bu yeni dünya anlayışı, Mutlak'a dönük bir görünüştür."

Yeni fiziğin getirdiği bu bilgiler ve gerçekler, materyalizmden idealizm'e geçişi gündeme getirmiştir.

İngiliz Astrofizik bilgini, Sir James Jeans, yeni fizikten bahsederken bakınız ne diyor:

"Evren bize artık büyük bir makine gibi değil, büyük bir düşünce, belki bir ruh gibi görünmeye başladı. Şimdiden sonra, zekâyâ, maddenin ülkesine kazara girivermiş bir sığıntı gözüyle bakamayız. Hattâ onu maddeler âleminin yaratıcısı hâkimi gibi selâmlayabileceğimizi zannediyoruz."

Aynı bilgin; Tabiat olaylarını matematik kavramlarla açıklamaya çalışırken, doğa kanunlarını düzenleyen bir (Akıl-Ruh) un varlığını kabule kadar varır ve buradan yeni fiziğin daha ziyade idealist - Spiritüalist bir yola girdiğini söyler. Pozitif ilim adamlığının verdiği ihtiyatlıkla "Sarkaç aksi yöne doğru dönmedikçe, evrende bulduğumuz kanunlar idealizm'e uygundur, İdealizm dili ile açıklanabilir" der.

Yeni (Modern) fiziğin babası Einstein; önceleri sadece gözlenebilir sonuçların esas olduğunu düşünürken, daha sonra Spinoza'cı bir Ulûhiyet (Tanrı'lık) anlayışına, yani Panteist - Doğatanrıci bir anlayışa ve sonunda da "Yaratıcı Ulûhiyet" inancına sahip olmuştur. Einestein, yeni fiziğin temelini ve esasını oluşturan çalışmalarını anlatırken; "Bütün yaptıklarımız, Allah'ın daha önce çizmiş olduğu çizgileri, onu takip ederek çizmekten ibarettir" diyordu.

Keza Einestien; "Hayatın içyüzündeki esrar dinin kaynağıdır. Gerçek varolan, bizim için gayri kabili nüfuz olandır. Gerçekten var olana bizim nüfuz edemeyeceğimizi bilmek, bu en yüksek bir hikmet ve en ülvî bir güzellik olup, melekelerimizin ancak en basit ve iptidai şekilde kavrayabileceğini sezme hakiki dinin çekirdeğidir."

"Dinsiz bilim topal, bilimsiz din ise kördür" der.

Yeni fizikte Einestein'dan sonra gelen ve Kuantum fiziğinin babası denilen Max Planck'ın aşağıdaki açıklamasını, kelime kelime üzerinde durarak okumak gerekir :

"Rölativite ve kuantum fiziğinin, katı pozitivist ve materyalist türden felsefeleri devre dışı bıraktığına inanıyorum... İlâhî kanunlar âlemde tecelli etmektedir. Bu kanunları biz zihnimizde icad etmiyoruz, şartlar bizi onları keşfetmeye mecbur ediyor. Alemde aklî bir düzen vardır ve bu, kadir bir aklın işidir."

Yine Max Planck'a göre; din ile bilim arasında zıtlık ve çatışma yoktur, tam tersine biri ötekine daima yardımcı olur. Din ve fiziki ilimler; hurafelere, inkâr'a ve şüpheyeye ortaklaşa bir savaşa katılırlar. Bu savaşta her ikisinin yöneleceği ortak ses daima Allah'a doğru olacaktır.

İngiliz Astrofizik bilgini A. Edington şöyle diyor :

"Fiziğin genel şeması o surette kurulmuştur ki, o şemanın; daha geniş bir şeyin kısmî bir görüntüsü olduğu meydandadır.

Bu açıklama; dindeki; "Kâinat Mutlak Kudret'in, rölatif (izafi) bir Alem olarak tecellisidir; tezahürüdür." şeklindeki tasavvufi düşünce-sinin, bir bilim adamı ağzıyla bilimsel olarak ifadesinden başka birşey değildir.

Bütün bu açıklamalardan; evrenin yaratılış veya oluşumunda ruh veya enerjinin esas olduğunu, nasıl izah edilirse edilsin (İster bilimsel olarak madde enerjinin yoğunlaşmış halidir, ister dinsel olarak Tanrısal nur, ruh veya enerji kâinat olarak tezahür etmiştir, denilsin) neticede Materyalizm - Pozitivizm ile Spritüalizm-İdealizm sistemleri arasında bir yakınlaşmanın olduğu, diğer bir ifadeyle bu konuda Bilim - Din birliğinin tahakkuk ettiği müşahede olunmaktadır.

Her tür bilgiye açık olmak ve saygı göstermek gerekir. Bilimsel ve dinsel olsun bilgi görelî (izafi) dir ve hiçbir zaman tam değildir. Giderek yükselmesine rağmen bizim için bilginin önü ve arkası daima meçhullerle dolu olacaktır, çünkü bilgi sonsuzdur.

Bir şeyin iyi veya kötü, noksan yada tam oluşu, bizim bakış açımıza, bilgimize, düşüncemize ve ona yaklaşımımıza göredir. Kötü veya noksan gibi görünse de, o şeyin, insanlığın gelişiminde bir payının ve katkısının bulunduğunu kabul etmek gerekir. Bu sebeple ayırım yapmadan her tür bilgiye, her farklı düşünceye, olguya ve olaya olumlu yaklaşıp, gerçeğin ve hakikatın ortaya çıkarılması, gelişmenin ve yücelmenin vazgeçilemez koşulu olmalıdır.

Buraya kadar yapılan açıklamaların ana fikrini şu iki cümlede toparlayabiliriz acaba :

- Ne dogması içine kapanmış, kalıplaşmış ve dondurulmuş bir din,

Ne de maddeye hapsedilmiş bir bilim.

- Ne akıl aleyhinde bir iman,

Ne de iman aleyhinde bir akıl.

Ashında, bilim ve din arasında bir zıtlık ve sürtüşme değil, bilim ve din etrafında yaratılan ve sürdürülen kavgalar vardır. Kavga; bir yandan dini dışlayarak ve "Sadece İlim" sloganı ile önüne çıkan tüm mukaddesleri çiğnemeyi meziyet sayan tip ile, diğer yandan "İlme yönelmek dine ihanettir" önyargısı ile pozitif ilmin imkân ve nimetlerine karşı olan cahil ve yobaz tip arasındaki kavgadır. Bu kavga din ve bilim arasındaki kavga değil, tek yönlü katı ve dogmatik saplantılı iki ayrı ucun zihniyet kavgasıdır. İnsanlık tarihi içerisinde, ne gerçek din müesse-

sesi bilimin ve gelişmenin karşısına, ne de bilim gerçek dinin karşısına geçerek, ciddi bir sürtüşme ve husumet yaratmıştır. İki müesseseden hiçbiri, diğerini reddetmemiş ve geçersiz saymamıştır. Sürtüşmeyi ve husumeti; bir taraftan spritüalizmi, idealizmi ve din müessesini reddeden salt materyalist kafaların, diğer taraftan da uydurma ve dış kutsal din dogmalarını, boş ve batıl inançları, hurafe ve yobaz düşünceleri din olarak benimseyen kafaların dogmatik zihniyetleri yaratmıştır. **Müspet bilimin reddedilmesi, dinin yaşam ve dünya ile ilişkisinin kesilmesi demektir. Dinin reddedilmesi de, insanın ruhî, manevi ve moral varlığının yok farzedilmesi olur.** Aklı ve ruhî faaliyetlerin verimli ve sağlıklı olabilmesi, kişinin olgun bir iman ve bilimsel bilgi ile mücehhez olmasına bağlıdır.

Yukarıdan bu yana yapılan açıklamalardan anlaşılıyor ki, bilim ve din birbirinin zıddı değil, metodları ve gidiş yolları farklı, ancak birbirlerini tamamlayarak aynı ve tek olan amaçta yani Hakikat'ta buluşan iki sistemdir. Hakikat'ın aranmasında yollar sonsuzdur, çünkü Hakikat sonsuzdur. Tek amaca yönelen, ancak yöntem ve gidiş yollarının farklılığı dolayısıyla bu iki sistemi birbirine hasım göstermek büyük yanılgıdır.

Dünya insanının realitesinin giderek yükseldiğini görerek, Tanrı ve iman anlayışında akla ve çağdaş yoruma daha fazla yer verilmesi gereğinin bilincine varan bu günün insanı, dini; bilimsel açıklamaların katkısıyla daha iyi anlayacağını, dinsel inancın bilimsel bilgiyle bağdaşmasının ve beslenmesinin daha doyurucu, daha tatmin edici olacağını, daha mükemmel bir imanı tesis edeceğini idrak etmelidir artık.

Einstein der ki: "Kâinatın bünyesini, ilmî ve aklî bir şekilde anlamak, insana en derin bir iman duygusu verir."

İlmî gerçekler ortaya çıktıkça, evrende mündemiç bilimin sonsuzluğunu, evrenin yapısındaki mükemmeliyet ile akıl almaz düzeni ve yasalarındaki muhteşem nizamı görerek; bütün bunların rastlantı sonucu oluşan bir âlemin ürünü olmayıp, onu yaratan yüce bir Tanrının varlığına inanan bugünün bilim adamı da; "İnanmak için görmek ve dokunmak gerek" düşüncesinde ısrar etmeyerek, bilimin ötesinde ve üzerinde Mutlak Hakikat'ın ve Mutlak bilgi'nin varlığını kabul ederek, her açıklanamayanı ve bilinmeyi inkâr etmeden, açıklanacağı ve bilineceği zamana kadar beklemesinin bilim ve din açısından daha yararlı olacağını, kendi metodlarıyla yakalayamadığı hakikatleri yok farketmenin hatâ olacağını bilerek bilimsel çalışmalarını sürdürmelidir.

İnsanın ve insanlığın gelişmesi ve yücelmesi; bilim ile dinin birbirlerini ve metodlarına saygı göstermelerine, birbirlerini tamamlamaları-

na ve yöneldikleri Hakikat'ın ve kaynağın aynı olduğunu kabul etmelerine bağlıdır.

Bilim ilerledikçe bilginin kaynağı olan Hakikat'a yani Allah'a yaklaşılacaktır. Dinde de amaç Allah'tır, benliği yücelterek, ruhu, geldiği ilâhî kaynak olan Allah'a ulaştırmaktır. Her ikisinde de istikamet (Yöneltili) ve netice birdir.

Bu iki sistem; aynı başın iki gözü gibidir. Tek gözle bakıldığında iki boyutlu, iki gözle bakıldığında ise, üç boyutlu gerçek görüş elde edilir.

Bir gün gelecek insanlık öyle yücelecek ki Bilim adamı ve Din adamı aynı dili konuşacak, aynı Hakikat'ta buluşacaklardır. Bu süreç başlamıştır, gelişerek devamı insanlığın en büyük arzusudur.

Çalışmamıza, Sahir Erman K.: in bir konferansından aldığım bir pasajı naklederek son veriyorum :

"Mason ilimle dini, felsefe ile ilâhiyatı da telif etmesini başaracak ve bunların hiçte birbirlerini nakzedemeyen bilgiler olmadığını, aksine birinin diğerini tamamladığını anlayacaktır.

Dini inkâr eden ilim noksan kalmağa nasıl mahkûmsa, ilmi inkâr eden din de öylece noksandır. Tam ve kâmil mason, bu ikisini telif etmesini becermiş; ilim yolu ile edindiği bilgilerle dini daha iyi anlamaya ve din sayesinde ilim yolunda ilerlemeye muvaffak olmuş kimsedir."

ERDEM

Enis Nihat ECER

Erdem sözcüğünün karşılığı fazilet, virtue, merit, Tugend, vertu'dur. Erdem veya fazilet, iyi, faydalı, güzel, olgunluk, cesaret, bilgi, ahlâk, iffet, namus, meziyet, sevgi vb. sözcüklerin hepsini kapsar. Ancak bu sözcüklerin başına "en üstün" ön ekinin getirilmesi suretiyle ifade edilir. Örnek olarak, Erdem en üstün iyi (souverain bien, somnum bonum/dur. Erdemle ilgili sözcüklerin hepsinde insanı yücelten kavramlar, temel teşkil ederler. Erdem, kendini tanımak ve kendini idealleştirme çabasıdır, Yine erdem, çok yönlü gelişim imkânlarına, en kapsamlı ve derin ölçüde katılmak suretiyle kendini yenileyip, aşmayı sağlayan hikmet, cesaret, adalet, iffet, iyilik, doğruluk, çalışkanlık, alçak gönüllülük, öfkeye kapılmama, nezaket, cömertlik, sabır, tolerans gibi ilkeleri kapsar. Eğer bir insan faziletli değilse zenginliği, bilgisi, mevkii, bedensel üstünlükleri, zekâsı ne kadar üstün olsa da gerçek anlamda kişilik kazanmadığı için insan sayılmaz. İnsanı insan yapan erdemli olmasını sağlayan yeteneklere sahip olabilmesidir. Evrende faziletten daha üstün ve değerli hiçbir şey yoktur. Kişi, kendi iradesiyle nefsinin ve buna bağlı tutkularını denetime alarak fazilete erişebilir. Böylece evrimin son aşamasına erişerek yüce hayat yasası ve selim akla varabilir. Üstün düzeyde yaşamın, mutluluğun amacı budur.

Faziletin karşıtı rezilettir (rezillik). Cahillerde, geri zekâlılarda, akıl hastalarında, psikopatlarda, hayvanlarda fazilet yoktur.

Zararlı, kötü, tiksindirici, aşağılık davranış ve tutumlar, nefret, kin, hırs, intikam gibi duygular rezillik olup faziletle ilgisi yoktur. Bunlara karşın hümanizm, vatan ve millet sevgisi, fedakârlık, hak ve adalet, günah ve haram korkusunun ise, rezillikle ilgisi yoktur. Duygu düşünce ve irade güçlerinin artması ile insan kendini yenileyip gittikçe evrimleşir ve fazilete erişir. Dünya yaşantısının amacı da bu tekâmüldür. Kendini aşmak için hikmet (bilgelik), gerçekçilik, iyilik, cesaret, adalet, cömertlik, öfkeyi yok eden hoşgörü, kişiliğin gelişip idealleşmesi, mutluluğu sağlayarak fazilete eriştirir.

Din ve fazilet: İnsanı iyi davranışlarda bulunmaya, ahlâki kurallara uymağa iten manevi güç olan din, kişiye erdemleşme yolunu açar, çünkü imansız bir erdem düşünülemez.

Hıristiyanlıkta; kişi hıristiyan dininin ödevlerini yerine getirmeye, âyinlerini yapmaya yönelen davranışlarda bulunmak suretiyle erdem erişir.

Müslümanlıkta ise, Kur'an hükümlerine uyma ve her davranışta hayrı, iyi olanı amaç edinme halidir. Kur'anda Hz. Muhammed için söylenen ve "güzel örnek" anlamına gelen "üsve-i hasene" deyiimi islâm ahlâkına göre fazileti temsil eden kimseyi anlatır. Ayrıca haramdan kaçmak, helâli istemek de fazilet olarak benimsenir. Faziletin temeli, bilgi ve Kur'andır. Bu bakımdan islâmda ilme, erdemlerin anası (ümm-ül fezail) denir. Kendini, dinin makbul saydığı ilme verme; edindiği makbul ilimle amel etme, ona göre davranışlarını düzenleme fazilettir. Fazilet, nefsin eğitimi (takva) ile kazanılır. İslâm anlayışına göre faziletli olma, sadakat, istikamet, adalet, ilim ve iman sahibi olmayı gerekli kılar. Tasavvufta ise, insanın bütün varlığı ile Allah'a yönelmesi, her olay ve eşyada Allah'ın tezahür ettiğine inanması, hem dil, hem gönülle Allah'ı zikretmesi fazilettir.

Kur'an ve büyük din adamlarının fazilet hakkındaki sözleri :

"Allah büyük faziletin sahibidir". (Kur'an-62/4)

"İmanlılar eşittir ve kardeştir; hiç kimsenin kimseye üstünlüğü yoktur; şeref ve üstünlük, ancak faziletli olandadır... Fazilet, şeref üstüne şereftir; faziletli, köle bile olsa onu hükümdarlar mertebesine yükseltir." (Hz. Muhammed).

"En zarif, en güzel elbise fazilet elbisesidir". (Hz. Ali)

"Fazilet insanı mutluluğa götürür." (Hz. Muhammed).

"İyilik ve fazilet, huy güzelliğidir. Kötü şey senin göğsünü tırmalayan ve halkın bilmesini kötü gördüğün şeydir." (Hz. Muhammed).

"İlim ve faziletin birleşmesinden daha güzel şey yoktur." (Hz. Muhammed)

"Fazilet ve ihsan Allah'ın elindedir, onu dilediğine verir."

"Allah dilediği kimseye üstünlük verir, rahmeti bol olandır." (Kur'an 16/14)

"Allah'ın âhlâkı ile âhlâklanın!.. Allah islâmı faziletin güzellikleri ile hafifletti." (Hz. Muhammed).

Akıl gücünün fazileti, "hikmet",

Öfke gücünün fazileti, "cesaret",

Şehvet gücünün fazileti, "iffet",

Toplum gücünün fazileti, "adalet", diğer faziletler de bu aslı faziletlerden çıkmaktadır." (İmam Gazalî).

Erdemli kişiliğe varabilmek için gerekli olan şeyler :

Doğuştan zeki olmak, genlerinde hiçbir bozukluk bulunmaması, zekâsını bilgi ile geliştirip akla erişmesi, iyi terbiye görerek âhlâken yücelmiş olması, kültürünü arttırması, aşağı nefsinin (İd ve Ego) iradesiyle baskıya alırken, yüce nefsinin (Süperego) hürmet göstermesi, imanlı olması, meziyetlerini geliştirmesi, rezil bireylerin kötü, zararlı, alçak intikamcı, gerici davranışlarına karşı uğraş gösterecek uygarlık cesaretine sahip olması lâzımdır.

Din, ahlâk ve eğitimin amacı, fazilete erişmektir. Fazilet ruhun asaleti, insanlığın meziyeti, yüceliği ve kusursuzluğun ideal kişiliğe kavuşmasının ifadesidir. Kendini bulup, kendini bilir hale gelen insan fazilete kavuşmuş olup huzur ve mutluluk hisseder. Aksi taktirde vehim, kuruntu, endişe, keder içindedir ve şifayı ilâçlarda arar.

Bilim, felsefe ve edebiyat âleminin dehalarından bazılarının fazilet hakkındaki fikirleri :

· Bir günümüzü bile bilgi ve fazilet hazinemizi zenginleştirmeden geçirmeyelim. (La Tourneu). Fazilet, akla uygun hareket veya mutluluğa götüren yaşama sanatıdır. (Augustin).

İnsanın en büyük amacı gerçek insan olmaktır; bunun da yolu faziletten geçer. (Scheffer).

Fazilet sahibi adam akıllıdır; akıllı adam iyidir; iyi adam da mutludur. (King Alfred Boetinius).

Erdem, ne kadar sade, alçak gönüllü ve gösteriş düşmanı olursa o kadar saygı görür. (Fenelon).

Fazilet ölçülerinin dışında kalan bilgi, hilecilikten ibarettir. (Eflâtun).

Öyle hareket et ki davranışın yer yüzünde, yıldızların altında yapılabilecek davranışların en iyisi olsun! (E. Kant).

İnsanlar! Aydınlık yoldan yürüyün, koşun, hakikat; alev aynalardan ve fazilet, yalçın dağların doruğundan sizlere gülümseyecektir. (F. von Schiller). Şeref, faziletin ödülüdür. (Çiçero).

Şeref, faziletin parmağına taktığı bir pırlanta yüzüktür. (Voltaire).

Fazilet, kötülöklere karşı kalkan görevi yapar. (Horace).

Asil düşüncelerin alevleriyle aydınlanmayan bir ruh, şüphenin, korkunun ve cimriliğin kandillerine kalır. (Cemil Sena).

Mutluluk, faziletin kendisidir. (Spinoza).

Konuşulmaya değer adam, sözünü bir fikir için, fikri de hakikat ve fazilet uğruna kullanan adamdır! (Fenelon).

Fazilet olmayan her işin sonunda utanç ve kötölük vardır. (Eflâtun).

Sakin ve mutlu bir hayata ancak fazilet yolundan ulaşılabilir. (Juvenal).

Fazilet, insanın ruhunu, zenginlik evini süsler. (Konfüçyüs).

Hepimiz eşit doğduk, yalnız faziletlerimizle birbirimizden ayrılıyoruz. (Lâtin atasözü).

Güzellik kaybolur, fazilet devam eder. (Goethe).

Altın gümüşten, fazilet altından daha değerlidir. (Horace).

Bir ulusun büyüklüğü, nüfusunun çokluğu ile değil, akıllı ve fazilet sahibi insanların sayısı ile belli olur. (Victor Hügo).

Fazilet, bilgi, adalet, ılımlılık, cesaret ve olumlu dindarlıktır. (Sokrat).

Fazilet uğruna ölen insan yok olmaz. (Eflâtun).

Faziletleri yalnızca bilmek yetmez, ona sahip olmak, onu tatbik etmek gerekir. (Aristo).

İşte, kendini aşma ortamını veren, hikmet, gerçekçilik, iyilik, cesaret, adalet, cömertlik, öfkeyi yenme gibi ruhun amacına uygun olan, kişiliğin dengesini, gelişip idealleşmesini, böylece mutluluğunu sağlayan ve gönle hoş gelen insanlık meziyetleri içinde olma haline, fazilet denir. (Ahmet Kazancıoğlu).

Suçludan öç almak adalet, onu bağışlamak fazilettir. (Câmi).

Başkalarının faziletlerine karşı takdirkâr, hatâlarına karşı biraz kör olunuz!... (M. Prior).

Fazilet ne kadar sade, alçak gönüllü ve gösteriş düşmanı olursa, o kadar saygı görür. (Fenelon).

Rudyard Kipling K.: aşağıdaki Őirinde erdemli kiŐiyi Şu Şekilde belirtmiŐtir:

E Ğ E R

"Eğer, evrendekiler lllğn yitirip de seni sulandırdığı zaman, sen soğukkanlılığını koruyabilirsen;

Eğer, herkez senden kuŐkalandıėı halde, onların bu kuŐkusunu hoşgörü ile karŐılayabilir ve kendine olan güvenini yitirmezsen;

Eğer, bekleyebilir ve beklemekten yorulmazsan; yada senden nefret edilip de sen nefretle karŐılıktta bulunmazsan ve yine de ne çok iyi görünmeye çalışır, ne de çok akıllı lflar etmezsen;

Eğer, hayal kurabilir, fakat hayallerinin esiri olmazsan;

Eğer, düŐünebilir, fakat düşüncelerinin kölesi olmazsan;

Eğer, zafer ve yenilgiyle yüz yüze gelir ve (bu) iki sahteciyi de aynı tavırlı karŐılayabilirsen;

Eğer, doğru olan sözlerinin hileciler tarafından, ahmakları kandıracak bir tuzak haline getirilmesine dayanabilirsen;

Eğer, hayatını verdiğin Şeylerin bir anda yıkılıŐını seyredebilir ve durup kırık dökük, yıpranmıŐ araçlarla onu tekrar kurabilirsen;

Eğer, bütün kazançlarını bir hamlede Őansın kucağına atıp kurban edebilir ve sonra yeni baştan baŐlayabilir ve kaybından ötürü hiç sesini ıkarmazsan;

Eğer, iş iŐten geçtikten sonra, kalbini, sinirlerini ve enerjini tekrar seferber edebilir ve amacına ulaŐmaya alıŐabilirsen; ve sana "dayan" diyen iradenden başka hiçbir Şeyin kalmadığı zaman diŐini sıkmasını bilirsen;

Eğer, cahil insanlarla konuŐtuėun halde, faziletlerini koruyabilirsen, ya da krallarla dolaŐtıėın halde gururlanıp benliğini yitirmezsen;

Eğer, ne sevdiğin dostlarının, ne de düŐmanlarının sözleri seni incitmezse;

Eğer, herkeze değer verir, fakat kimseye fazla güvenmemeyi bilirsen;

Eğer, her dakikanın altmış saniyesini yararlı olarak doldurabilirsen;

İŞte o zaman dünya da, içindeki her Şey de senindir; ve hattâ daha fazlası...

Sen o zaman bir ADAM OLURSUN, oğlum!...

M. Kemal ATATURK fazilet yolunu şöyle ifade etmektedir:

"Asıl uğraşmak zorunda olduğumuz şey, yüksek kültürde ve yüksek fazilette, dünya birinciliğini tutmaktır!... Gerçekleri bilen, kalbinde vicdanında manevî ve kutsal hazlardan başka zevk tanımayan insanlar için, maddi makamların hiç bir değeri yoktur... Cumhuriyet faziletir!. Cumhuriyete güçlü ve yüksek karakterli, fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller gerekir".

Fazilet yaratılmışın, Yaratan'ına lââyık olma çabasıdır!.. Bu fikri, Epicetetus şöyle ifade eder: "Eğer Tanrı'nın her an yanınızda olduğunu her davranışınızı gördüğünü bilerseniz, hiç bir zaman hatâlı iş yapmazdınız..." "Ruhunuzun simgelerle konuşmak istediği her saati kollayın kardeşlerim: Oradadır faziletinizin kaynağı. Yükselir o zaman gövdeniz ve dirilir; sevinciyle kendinden geçirir ruhu; o da böylece ve değerlendiren ve seven ve herşeyin yardımcısı olur..." (Nietzsche).

"Tanrının emir ve tenbihlerine göre yaşayan kişi şerefli; aklına göre insanlık eder, güzel huylarla soyunu, sopunu yükseltir, kendine de şeref kazandırır. En faziletli olan da bu insanlardır". (Robert Loh). İyiliği, dünyanın bütün sefillik ve çıkarları üstüne yükselten ve iyi önünde hiçbir fedâkârlıktan çekinmeyen ruhsal, ahlâksal enerji fazilettir." (Çiçero).

"Fazilet, ancak demokraside gerçek anlamına kavuşur." (Ahmet Kazancıoğlu).

"Akıl-Mantık-Şuur üçgeni ile, öz koordinatlarını kurabilen K.:lerimiz, her şeyin en mükemmelini kendi bilinçleri ile yapabilme yeteneğini de kazanırlar. Kutsal kitaplarda bu yeteneğe Akıl ile Gönül'ün bir olması denilir". (Bilgi kitabı Proforması'ndan değiştirilerek). Sonuç olarak erdemli düzeye yücelmiş olan kişi, artık gerçek insan ve âli M.:luğa erişmiş olur. Erdemsiz bir M.: tasavvur edilemez. İnsanlığın erdemi M.:luktur. Dileriz öyle olsun.

KAYNAKLAR :

- HANÇERLİOĞLU Orhan : *Felsefe Sözlüğü*. 1970.
KAPLANCALI Kemâl : *Masonik Şiirler. Mimar Sinan, Sayı 38, Sayfa 43*. 1980.
KAZANCIOĞLU Ahmet : *Üstün Yaşamak*. 1994.
Meydan Larousse : *Cilt 6, Sayfa 567*.
KIPLİNG Rudyard : *"Eğer" adlı şiir. Mimar Sinan, Sayı : 10, Sayfa : 8*.
TARHAN Tayfur : *"Fazilet". Mimar Sinan, Sayı 28, Sayfa 60*. 1978.
ÖNSÜ V. Bülent : *Bilgi Kitabı Proforması, Sayfa 378*.

KAVRAM OLARAK HOŞGÖRÜ

Güngör ÖCAL

Kavram, dış dünyamızda var olan nesnel veya düşünce bazındaki herşeyin beyinlerimizdeki yansıma biçimidir.

Bilindiği üzere kavramlar, sözcüklerle dile gelirlirse de birer sözcük değildirler. Kavram, o sözcüğün zihinlerimizde oluşturduğu ve birçok değişik algılarımızı da kapsayan bize ait bir düşünce, bir anlamlar tasarımıdır.. Ancak bu tasarım, o kavram için toplumca benimsenmiş bir "Genel Düşünce" nüvesine bağımlı olarak, bireylerin kendi zihinlerinde oluşturulmaktadır. Dolayısıyla, bir kişi tarafından nüvenin dışına kurularak daha geniş bir

hale getirilirken, diğer kişi tarafından da küçültülerek nüvenin içine yerleştirilmesi de söz konusudur. Bu durumda aynı kavram, kişilerden birine göre toplumun benimsediği "Genel Düşünce" hudutlarının dışına doğru uzanırken, diğerine göre içinde kalabilmektedir. Bunun tek sebebi, insan bilincinin algılama ve düşünme görevlerini üstlenmiş olan "zihin bölümünün" bireyler arası farklılıklara sahip olmasıdır.

Bu durumda, kavramların çoğunun bireylere göre değişik anlayış ve uygulama esnekliğine maruz kalmaları da, kaçınılmaz ol-

maktadır. Ne var ki, bu esnekliğin "gevşekliğe" kadar uzaması durumunda, kavramlar arası sınır ihlalleri ortaya çıkmaktadır.

Bazı kavramların, komşuları ile aralarındaki sınırın aşılması halinde, toplum zararına sonuçlar oluşacağı gerekçesi ile yukarıda sözünü ettiğimiz esnekliğe kesinlikle izin verilmemiştir. Örneğin, iki ayrı kavram olan "kabahat" ile "suç" arasındaki sınırın, kabahatin ne kadar uzağında başladığı, konusu eğer töre ve yasa- larla belirlenmemiş olsaydı, bu hususla bireysel anlayış esnekliklerine bağlı kalacaktı ki; sonuç her halde pek iç açıcı olmazdı.

Hoşgörü ilk olarak 15. yüzyılda Rönesans'ın büyük düşünürlerinden Nicolaus Cusanus tarafından, felsefi bir kavram olarak ileri sürülmüştür... 16. asrın başlarında da, İngiliz düşünürü ve devlet adamı olan Thomas More'un kaleme aldığı "Ütopya" isimli eserde; insanların farklı dinsel inançlara karşı hoşgörülü olmaları şartının yer almasıyla, bu kavram asıl temeline oturtulmuştur.

Bu dinsel hoşgörü anlayışı, Ortaçağ'ın karanlık örtüsünün Avrupa üzerinden çekilmesini sağlayan Rönesans devriminin ilk büyük adımlarından olmuş ve dönemin düşünce akımı "Hümanizm" in de prensiplerinden biri haline gelmiştir.

Masonluk'ta ise, 1723'de yayımlanmış olan Anderson Yasası'nın, Tanrı ve Din konusundaki

1. maddesinin Deist bir anlatım ile çok geniş bir hoşgörüyü kapsadığını görmekteyiz. Ne var ki, bu boyuttaki hoşgörü, İngiliz Masonluğunda 1751'den 1813 yılına kadar sürecek olan "bölünmüşlük sancılarının" yaşanmasına neden olmuştur.

1813 yılında "İngiltere Birleşik Büyük Locası" olarak gerçekleşen bütünleşmenin getirdiği ilk büyük değişiklik de, sözünü ettiğimiz maddenin, bu kez Teizm düzeyindeki bir hoşgörü ile yeniden düzenlenmesi olmuş ve 62 yıl yaşanmış üzücü bölünmüşlüğün sebebi de ortadan kaldırılmıştır.

Kanaatimizce, bu bahsettiklerimiz hoşgörü kavramının, uygulamada nerelere kadar uzanmasının yararlı veya zararlı olabileceğinin bizim mesleğimizdeki ilk ciddi işaretidir. Spekülâtif Masonluğun ilk bir asıra yakın döneminin, hoşnutsuzluk ve huzursuzluk içinde geçmesine neden olan bir hoşgörü uygulamasındaki "niceliğin" önemi, daha o sıralarda kanıtlanmış bulunmaktadır.

Bütün kavramlar gibi hoşgörü de, doğduğu 15. yüzyıldan günümüze kadar bazı değişikliklere uğrayarak, yenilendi. Hattâ farklı alanları da kapsayarak, başlangıçta sınırları içinde kısıtlandığı din ve inanç platformunun da dışına çıktı. Zaman içinde sosyal, politik ve ekonomik ortamlarda da etken olacak şekilde bir yayılma ile varlığını pekiştirdi.

Ancak, bu süre ve süreç içinde, bir kavram oluşu nedeniyle, bireylerin zihinsel biçimlendirmelerine bağlı olduğu için, kişilere göre farklılıkları olan hoşgörü uygulamaları da, daima yaşandı.. Zaman içinde bu kavram, nicelik itibariyle, başlangıçtaki güzel amaçlı şeklinden, küçümsemeyecek ölçüde saptırılmış oldu. Hattâ, bu yanlış tutum adeta yapısallaştırıldı.

Bakınız, en eskisi 1947 ve en yenisi 1993 basımlı olmak üzere, baş vurduğum çeşitli ansiklopedi ve sözlüklerde, hoşgörü kavramının açıklamasını üstlenen sözcükler olarak bulduklarımın hepsi "müsamaha, göz yumma, insaf, tahammül, bağışlama, katlanma" gibi sırlıklam bir merhamet yumağı oluşturan kelimeler yığını halinde karşıma çıktı. Fazla yorulmadan yapılacak bir irdeleme ile anlaşılacağı üzere, bir kavramın tanımını üstlenen bu sözcükler, aslında kendi aralarında dahi eş anlamlı değildirler. Dolayısıyla, hoşgörü niceliği ile ilgili yanlış tutumun yapısallaştırıldığını dile getirmek; bu savın doğruluğu ile birlikte düzeltilmesi gerekenin ne olduğuna da ışık tutmaktadır. Zira, 1947 ve 1993 arasında yayımlanmış, gerçek anlamda ciddi yapıtlarda dahi, bu husus bir "genel kabul görmüşlük" şemsiyesi altına yerleşmiş bulunmaktadır.

Oysa, "Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik" bağlamında yaşam paylaşan kişiler arasında, hiçbirinin

diğerini bağışlaması veya ona tahammül etmesini gerektirecek bir ortamın oluşması, zaten mümkün değildir. Hoşgörü kavramının tanımına, maalesef büyük birer yanlış olarak dahil edilmiş bulunan, bu tür sözcüklerin anlamları ile, hem "karşı olmanın" hem de "eşitsizliğin" kavram içindeki varlıklarını kabul etmek gibi bir durumda kalınmaktadır. Nicelik sınırlarının çizilmediği durumlarda, hoşgörünün bu başıboş hale getirilmişliği ile; Eşitliğin ve dolayısıyla da, Özgürlüğün sağlamlığına zarar verildiği, yadsınamayacak bir gerçektir.

Bütün bu, hoşgören ile hoşgörülen farklılığını barizleştirmekten öteye gitmeyen yanlış anlayışları çağrıştıran sözcüklerin dışına çıkılarak, hoşgörü kavramının yaşadığı gerçek evrim ile ulaştığı, bugünkü en uygun tanımı, herhalde şudur :

"Hoşgörü, karşısındakine, onunla paylaşılmasa dahi, düşünce, duygu ve davranışlarında özgürlük tanımak ve bunların doğru olabilecekleri varsayımını da kabul etmektir."

Yukarıda bahsettiğimiz "tahammül, bağışlama" ve benzerleri sözcükleri, bu kısa fakat anlamca yeterli olan tanımın içine dahil etmek, kesinlikle mümkün değildir.

Dikkatlerimizin yoğunlaşması şart olan bir husus da, bu hoşgörü açıklaması içinde, hiç kimsenin "kendi doğrusunun kesinliği"

saplantısına kapılmaması gerektiğinin tam bir açıklıkla belirtilmiş olduğudur.. Görülüyor ki, insanlar arası eşitliğin korunduğu ve ayrıca, karşı tarafın savunduklarının doğru olabileceği ihtimaline de saygı gösterildiği böyle bir ortamda uygulanan, Gerçek Hoşgörü anlayışıdır.

Bugünün insanları olarak, geçmişte kesinliği ve değişmezliği kabul edilmiş pekçok kavramın ve bilimsel yasanın, zaman içinde, noksanlarının farkına varılarak, değiştirildiğini bilmekteyiz. O halde günümüzün doğrularına da, geleceğin bir takım değişimler hazırlaması ihtimalini kabul etmekte fayda mevcuttur. Dolayısıyla benimsediğimiz ve doğru bildiklerimizde fazla ısrarlı olmamak, o sırada bize yanlış görünen savların, doğrulukları olabileceğini de gözardı etmemek gerekmektedir.

Evrende herşeyin bir karşıtının bulunduğu, bir başka deyişle de, herşeyin karşıtı ile "var olduğunu" bilmekteyiz. Örneğin, gece ile gündüz, sıcak ile soğuk, ak ile kara gibi..

Mâbetlerimizin girişindeki "İkiz Sütunlar", bu tür ikilemlerin varlığını simgelemektedirler. Ritüellerimize göre, bu sütunlarca sembolize edildiği kabul edilen kavramlar arasında "Adalet" ile "Hoşgörü" de yer almaktadır. Burada ortaya çıkan çok önemli husus, Adalet ile Hoşgörünün Masonik belgelerde de birbirine

mutlak karşıt kavramlar olarak yorumlandığıdır. Üstelik bu karşıt oluş, spekülâtif Masonluğun yaşı kadar eskiye uzanmaktadır.

Birbirlerini kabul etmeyip, daima iten ve çatışma içinde bulunan karşıt kavramlar, aynı zamanda birbirinin koşuludur. Yani, biri olmazsa, diğeri zaten yoktur. Ancak biri eğer ötekini aşarsa, o takdirde; istenmeyecek sonuçların doğmasına hazır olmak zorunluğu da kendini gösterebilir.. Burada, karşıt kavramlar arası dengeden söz ettiğim sanılmamalıdır. Zira böyle bir denge, hiçbir şekilde kurulamamıştır. Fakat, bir "uyum" sağlanması daima mümkündür. Hele konu adalet ile hoşgörü arasındaki uyum olursa, terazinin kefeleri büsbütün hassaslaşmalıdır.

Hoşgörü bolluğu ve sınırsızlığı ile böyle bir uyumun bozulmasına izin vermek; Gönnye'mizin kırılması, Şakul'ümüzün ipinin koparılmasına razı olmak gafletinin ta kendisidir.

Günümüze kadar bulunanlar arasında en eski tarihli Masonik belgenin Regius olduğu hepimizin bilgisi dahilindedir.. 1390 yıllarında yazıldığı tahmin edilen ve Latince'de sözcük olarak "düzen" anlamına gelen Regius'un Masonların tutum ve davranışlarına ilişkin "15 Nokta Bölümünün" onbirinci noktası, konumuzla çok yakından ilgilidir.

Bakınız, onbirinci nokta neyi öğütüyor:

"Bu sanatı iyi bilen bir Mason, kardeşlerinden birinin yonttuğu taşı bozmak üzere olduğunu görürse, kardeşinin bu yanlışını hemen düzeltmeli ve ona bu düzeltmeyi de öğretmelidir."

Bu çok değerli Masonik tavsiyede dikkatlerimizi yoğunlaştırmamız gereken ilk iki husus, "yanlışın düzeltilmesi" ve "o düzeltmenin öğretilmesi"dir.. Regius'un yazıldığı feodal Ortaçağ döneminde dahi gerçek kardeşlik anlayışıyla davranarak, yanlış düzeltmek ve bunun nasıl yapılacağını öğretmek kurallaşmıştır. Bu, bir asır sonra şekillenmeye başlayacak hoşgörünün, günümüze kadar geçen zaman içinde, bugünkü genişletilmiş, hattâ biraz da dağıtılarak getirilmiş olduğu biçimde çok daha doğru olan uygulamasıdır. Taşı yontanların yanlışlarını düzeltmek yerine, olayı hoşgörülüklerinin "saptırılmış değerlendirmesi" ile göz ardı etmek, o yanlışın, tarafımızdan rıza gösterilmiş bir kemikleşmeye dönüşmesine neden olacaktır.. Daima hatırlanması ge-

reken bir diğer husus da, kabul görerek biriken yanlışlıklar yığınının, bir süre sonra doğruyu unutturacağına kesin olduğudur.

Yukarıdaki Regius öğütlemesinde gözden kaçırılmaması şart olan bir diğer gerçek de, düzeltme ve düzelmenin öğretilmesi işlemlerinin "bu sanatı iyi bilen bir Mason" tarafından yapılması önerisidir.. Burada kastedilen elbette ki, "Üstad Mason"dur. Ne var ki, zamanımızın uygulamasında bu görevin asıl sorumlusu, taşı yontan kardeşin rehberi olmakla onurlandırılmış bulunan Üstad Mason'un bizzat kendisidir.

Masonik yaşamın düzenleyicisi ve vazgeçilmezliği kesin erdemlerinden olan hoşgörüyü, zihinlerimizde kavramlaştırırken hem bilimsel ve akılcı, hem de duygusal yaklaşımlardan gerektiği kadar katkılar yapmak suretiyle, dengeli bir "nicelik sentezi" oluşturmak hepimizin görevidir.

KAYNAKLAR :

- 1- Dr. Necdet EGERAN "Gerçek Yüzüyle Masonluk" Başnur Matbaası-Ank. 1972.
- 2- İ.A.GÖVSEA-S.G.SAVCI "Ansiklopedik Sözlük" İskit Yayınevi-İst. 1947-54.
- 3-..... "ANDERSON NİZAMATI-1723"
- 4- Murat Ö. AYFER "Masonluk Nedir ve Nasıldır?" Logos Yayıncılık-İst. 1992.
- 5- Murat Ö. AYFER "Ansiklopedik MASON Sözlüğü" Cem Ofset A.Ş.-İst. 1992.
- 6- Orhan HANÇERLİOĞLU "Felsefe Ansiklopedisi" Remzi Kitabevi-İst. 1993.
- 7-..... "Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi" Ana Yayıncılık-İst. 1986-90.
- 8-..... "Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi" Gelişim Yayınları A.Ş.-İst. 1986-90.

İZLANDA - EFSANELER ADASI - VE MASONLUĞU

Dimitri ATANASOF

En eski kayıtlara göre İzlanda adasında Norveçli Viking İngolf Arnarson'un 874 senesindeki ziyaretine kadar bir kaç keşiş'ten başka kimse yaşamıyordu. Arnarson, bu ıssız adanın ilk müstemlekeçisi olup bugünkü başşehri Reykavik'e yerleşmişti. 60 yıl sonra, 930 senesinde Thinvellir'in, Althing'in (bir nevi yaşlılar heyeti veya senato) ve tek düzen bir adalet ve yaşama sisteminin kuruluşundan sonra İzlanda mamurlaşmıştı.

Bu şekilde doğan devlet değişikti - şöyle ki: hem yasama, hemde kanuni iktidar Althing'in elinde idi; fakat ne bir devlet başkanı, nede bir icra kuvveti vardı. 300 yıldır bir grup çiftçi'den oluşan bir hükümet, adayı idare ediyordu. Bu, "altın devri" olarak anılan yıllarda İzlanda bazı sebeplerden dolayı çok zengin olmuştu. İzlandalılar büyük ticari filolarıyla Atlantik okyanusunda dolaşp, tekstil, yün ve Sulfatı, Avrupa'ya satıyorlardı. 985 senesinde "kırmızı Erik" lâkaplı filo reisinin gemileri, Grönland adasını keşfettiler. Oğlu Leif Erikson daha sonra Christof Colomb'dan 500 yıl önce Kuzey Amerika'yı (Vinland)ı keşfetmişti.

1962 yılında İzlanda bağımsızlığını kaybetti; sebebi, siyasal ve ekonomik sorunlar idi. 12. ci yüzyılda iklim soğumaya ve bununla beraber tarım azalmaya başladı. İhracatın azalmasıyla filonun yenilenmesi imkânsız oldu ve böylece İzlanda Avrupa pazarını kaybetmeye mahkûm oldu. Ayrıca bu ekonomik problemlere birde sosyal sorunlar eklendi.

1000 senesinde Althing, Hristiyan dinini kabul etmişti ve böylece eskiden varolan içtimai nizam yok edildi. Başka bir sorun da bazı liderlerin ötekilerinden çok daha varlıklı olmalarından meydana geldi. 1220 yılında İzlanda adası aralarında kavgalı olan varlıklı bazı aileler tarafından idare edilmekte idi; ancak Norveç kralı IVüncü Hakan 1262 senesinde bu duruma el koyup adanın bağımsızlığına son verdi.

Bağımsızlığın son bulmasıyla İzlanda için çok zor seneler başladı. Ada, Norveç'in egemenliği altına girmeye zorlanmıştı. 1387 yılında İzlanda, Norveç ile beraber Danimarka Krallığına dahil edilmişti; fakat durumu yine düzelmemişti. Bağımsızlığın yok olmasıyla adanın ekonomisi de bir hayli değişmişti. Eskiden ihraç edilen malların yerini kuru balık ve balık yağı aldı; fakat balık tutma ihtiyacı, İngiliz ve Alman balıkçı filolarını da İzlanda sularına çekti. Bu durum, hem İzlanda ve hemde Danimarka Krallığı için büyük sorunlar yarattı; şöyle ki, Danimarka Krallığı sonunda İngiltere ve Almanya ile tüm ticari ilişkilerini kesme zorunda kaldı.

1537 senesinde Danimarka kralı 3.üncü Christian tarafından adaya Lutherism getirildi. Bu din değişikliğine karşı hissedilen direnç, teröre ve huzursuzluğa yol açtı. Sonunda, rezistansın başı olan Holar Metropolitani Jan Arason ve iki oğlunun idamı, hem yeni dini hem de Danimarka'nın egemenliğini uzun zaman için İzlanda'da yerleştirdi.

Bundan sonraki yıllar, İzlanda tarihinin en karanlık senelerini kapsıyor. Danimarka, bütün ticareti inhisarı altına aldı ve tabii ki İzlanda da bunun bedelini ağır şekilde ödedi. Siyasette de ada büyük kayıplara uğradı. Althing, 1662 senesinde Danimarka kralının mutlak hükümlerliği altına girmeye mecbur edildi. Az sonra kanunî idare yetkisi de ellerinden alındı.

Bundan sonraki yüzyılda ayrıca birçok doğal âfet de adayı sarstı. 1700 yılının başındaki çiçek hastalığı salgını; yüzyılın ortasındaki büyük kıtlık olayı ve 1783 de Laki adlı volkanın patlaması, nüfusun % 20 sinin ve ürünlerin % 70 inin yok olmasına sebep oldu. 19. uncu yüzyılın ortalarında Danimarka, yasalarda bazı değişiklikler yapıp İzlandanın durumundaki gidişi iyiye döndürdü. Artık tüm Danimarka mallarına karşı ticari serbestlik uygulanmaya başlandı.

1845 senesinde ticaret her bakımdan serbest bırakıldı. 1874'te yeni bir Anayasa çıkarıldı ve İzlanda'ya ilk insan ayağının basışından sonra

geçmiş olan, 1000.ci yıl kutlandı. Bu kutlama, bağımsızlığın da bir simgesi olarak görüldü; ancak ada, gerçek bağımsızlığına bir yüzyıl sonra kavuştu. Danimarka, 1 Aralık 1918 de İzlanda'nın bağımsızlığını resmen kabul edip İzlanda ile bir birlik antlaşması imzaladı. Böylece İzlanda, müstakil bir Krallık oldu; fakat yine de Danimarkanın etkisi altında kalmaktan kurtulamadı.

İZLANDA'DA MASONLUK

Masonluğun nuru, bu "efsane adasına" Danimarka tarafından getirilmiştir. Bu yüzden de Masonluk, bu adada bir hayli genç sayılır. Adanın masonlukla ilk tanışması, kurulmasından bir kaç yıl önce olmuştur. Kendi adalarının hudutları dışındaki masonlar'la temasta olan İzlandalılara, toplantı yapma izni verilmişti. 20.nci yüzyılda bilhassa kıyı şeridinde oturan İzlanda'luların çoğu sık sık seyahat edip, dış memleketlerde masonlarla tanışmışlardı. Bu kimseler, evlerine döndükleri zaman öğrendiklerini başkalarıyla da paylaşmak istediler ve böylece mason grupları oluşturdular. 1.ci dünya savaşından önce bu grupların en çalışkan üyeleri, Reykjavik'te EDDA adı altında ilk kardeşler derneğini kurdular. İzlanda'daki Masonluğun asıl başlangıcını bu hareket oluşturdu. İzlanda'nın siyasal bağımsızlığını kazandığı 1919 senesinde EDDA kardeşlik grubu "St. Johns locası St. Edda" adlı ilk mason locasını kurdu. İkinci locanın açılışına kadar tekrar bir on sene daha geçti. 1934 de Akureyrit'teki ilk Skoç locası olan St. Andrews locası Helgafjell kuruldu.

2. ci dünya savaşında Danimarka, Almanya tarafından işgal edildi ve bu nedenle de birlik antlaşmasında belirtilen yükümlüklerini yerine getiremedi. İzlanda hükümeti, o zamana kadar Danimarka tarafından idare edilen dış politikasını, hemen kendi ellerine aldı. Savaş sırasında 1942 senesinde Akureyrit'de "St. Andrews locası Einweisung" kuruldu. Bu locanın adı, savaştan sonra 1949 senesinde "St. Andrews Lütuf" locası olarak değiştirildi.

Bir yıl sonra Rykjavik'te, büyük bir organizasyonun öncülüğünü oluşturan Prebenda Chapter (Yüksek dereceler) faaliyetleri başlatıldı. İzlanda'da artık bir büyük locanın kurulma zamanı gelmişti.

17.6.1941 tarihinde İzlanda, tamamen bağımsızlığına kavuştu. Sve inn Byornsson, Althing tarafından hükümdarlığa ve devlet başkanlığına seçildi. 1944'de, savaşın daha ne kadar süreceği belli değildi; İzlanda hükümeti, Danimarka ile arasındaki birlik antlaşmasını iptal etme kararı aldı. Kararın kabulü için de bir referandum yapıldı. Referandum sonunda halkın % 98.6 sı antlaşmanın iptaline ve bir Cumhu-

riyetin kurulmasına karar verdi. Bunun üzerine, 17.6.1944 de Sveinn Byornsson, İzlanda'nın ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

İzlanda'nın bağımsızlığıyla beraber Masonlar da kendilerini masonluğun bağımsızlığı için hazır gördüler. O tarihe kadar İzlanda locaları ile ilgili tüm işlemler, Danimarka Büyük Locası tarafından yapılmıştı. Bu konuda, Kopenhag'daki Danimarka Büyük Locasına gönderilen yazıya olumlu cevap alınmıştı. Danimarka Büyük Locasının Büyük Üstadı En Muhterem Frode Rygaard, Reykjavik'i ziyaret edip İzlanda'nın ulusal büyük locası "Frimurarrglan a İzlandi"yi açtı. 1951 senesinde ilk Büyük Üstad, Sveinn Byornsson oldu. Büyük Locanın parolası, "Su Specie Aeternitas" (Ebediyete bakış açısı) olarak saptandı. 1961 senesinde 3.üncü Büyük Üstadlığa, Sveinn Byornsson K. gibi eskiden Cumhurbaşkanı yapmış olan en muhterem Asgar Asgarsson K. seçildi.

Bütün bu anlattıklarımızdan, İzlanda localarının İsveç-Ritine göre çalıştıkları anlaşılıyor. Bu günlerde İzlanda'da 9 adet St. Johns ve 3 adet de St. John Einweisung locası mevcuttur. St Andrews localarının sayısı, Büyük Locanın kuruluşunda olduğu gibi halen ikidir. Yüksek dereceli iki yeni locadan, biri Reykjavik'te (VII-X) dereceler diğeri de ve Akureyri'de (VII derece) olarak açıldı.

Son olarak ilginç bir bilgi daha vermek istiyoruz : İzlanda'da tüm nüfusun % 1'inden fazlası mason localarında üyedir. Bu, bütün dünya ülkeleri içinde en yüksek katılım oranıdır.

Not : 1) İzlanda'nın kıyılarının toplam uzunluğu 4.800 km.dir.

2) Yüz Ölçümü 103.000 km.² dir.

3) 1991 verilerine göre nüfusu 258.000 kişidir.

KAYNAKLAR :

Ecro L. Ekman

"Highlights of Masonic Life in Nordic countries"

Localarda Verilen Konferanslar

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İSTANBUL			
İdeal	Aktan Okan, Başar Nuhoğlu, Timur Erk, Ahmet Han Eralp Özgen	Cehalet ve Taassubla Mücadele Cumhuriyet Döneminde Eğitim sorunumuz	24.04.1995 22.05.1995
Kültür	Erdur Bekiroğlu	Her Yanlış Olmayan Güzeldir?	21.04.1995
Ükü	Cem Mahruki	1965 Olayları	23.03.1995
	Murat Eriç	Mabed	06.04.1995
Kardeşlik	Ahmet Erman	Düşünce Özgürlüğü	08.06.1995
Hürriyet	Aziz O. Baőan	Ahi Ocaklarının Türk Kimliği Üzerinde Etkileri.	14.03.1995
	Necati Böke	M.:luğun Yararlar Üzerine	28.03.1995
	Erkol Tüzgiray	Gümrük Birliği ve Türkiye	25.04.1995
Sevgi	Şükrü Alpaslan	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	20.03.1995
	Salim Rıza Kırkpınar	Sevgi Bahçesi	17.04.1995
	Sevil Çalışkan	Spekülatif M.:luğu Evrimi	01.05.1995
Atlas	David Kohen	Uzayın Fethi ve Ayda İnsan	29.03.1995
	Sami Bonfil	2000 Yılından Sonra İnsan	12.04.1995
	Mehmet Fuat Akev	Büyük Bir Filazof "İbni Meymun	02.05.1995
Müsavat	Őevki Figen	İnançta Çağdaşlaşma	31.03.1995
	Fuat Göksel	Müsavat	14.04.1995
	Sahir Erman	Bir Hariciye Mektup	28.04.1995
	Celil Layıktez	Aydınlanma Çağında Masonluk	26.05.1995
Libertaő	Dimitri Atasanoğ	Efsaneler Adası İzlanda	19.04.1995
	Tevhit Arıkan	"Zeytin" Masonik Bitki	17.05.1995
Hakikat	Yani Karamiti	Sukût ve Ketumiyet	30.03.1995
	Yani İőçen	Müzüğün Gücü	13.04.1995
	Yani Paisios	Derecenin Sembolik Kelimeleri	27.04.1995
	Andon Parizyanos	Hoşgörü ve Masonluk	08.06.1995

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Ahenk	Rıdvan Dursun	Masonik Ahlâk	05.04.1995
	Reşit Ata	Masonik Davranış Biçimleri	03.05.1995
Fazilet	Mithat Özkök	Behzat BUTAK K.: Efsanesi	21.03.1995
	Abdurrahman Erginsoy	İnisiyasyon	03.04.1995
	Demir Tiryaki	Genetik Bilginin Serüveni	16.05.1995
	Ercan Öngör	İnsan Hakları	30.05.1995
Erenler	Ahmet Akkan	Vefa Hakkında	31.03.1995
Delta	Albert Bilen	Dünya Deęiőimi	20.03.1995
	Orhan Basav	Yahya Kemal ve Ç aędaőlıęı	03.04.1995
	Cüneyt Tetikkurt	Masonluk Öğretileri	03.04.1995
	Mükerrem Hiç, İker Birdal	Gümrük Birliği ve Sorunları	17.04.1995
	Halit Kemal Elbir	Ötenazi	29.05.1995
Sadık Dostlar	Ahmet Esen	Bilim ve Din	30.04.1995
	Hasan Akdeniz	İnisiyasyon	27.04.1995
Ülke	Ersin Alok	Dünyanın Damı NEPAL	28.03.1995
	Seyfi Müezinoğlu	Akdeniz Barış Denizi	25.04.1995
Şefkat	Yüce Sun	Mitos, Dogma ve Bilimsellik	13.03.1995
Hümanitas	Moris Alfandari	F.: M.: 'luk, ne yapmak için?	21.03.1995
	Mehmet Fuat Akev	Büyük bir filozof "İbni Meymun"	02.05.1995
	Sahir Talat Akev	Ritüeller	16.05.1995
	Alex Kapudağ	Savaş ve Savaşa Karşı Önlem	30.05.1995
Hulus	İstavro Yoanidis	Zadiak	29.03.1995
	Lefter Karakaő	Büyük İnisiyeler	19.04.1995
	Dimitri Voynas	Zaman ve Evren	17.05.1995
	Dimitri Karacakardeőler	Şiir ve Gerçek	31.05.1995
Freedom	Uyanık Yıldırım	Demokraside Yeni Eğilimler	06.04.1995
	Tuncay Altuğ	İnsanın Yeni Oyuncakları - Genler	20.04.1995
	Haluk Bai	Bilgisayar ve Geleceği	04.05.1995
Devrim	M. Serdar Peksöz	Anderson Anayasası	15.03.1995
	Sahir Erman	Kalfa Derecesinin Sembolizması	12.04.1995
	Cavit Yenicioğlu	Masonluk da İntizam	26.04.1995
	Reşit Ata	Masonlar Nasıl Çalışırlar	07.06.1995
Hisar	Cevat Çatalbaő	Tolerans	18.04.1995
	Orhan Barlas	Beynimiz ve Akıl	16.05.1995
	Edin Akdemir	Yaşamın Boyutlarında Zaman	13.06.1995
Üçgen	Mehmet Uçan	Bağnazlık	31.03.1995
	Tamer Ayan	M.: 'ik Açıdan Piri Reis ve Eserleri	26.05.1995
Üçüőik	Mete Akyol	İnsan Olmak-Demokrat Olmak	17.04.1995
	Nail Güreli	Bir Rehberin Not Defterinden	01.05.1995
	Ahmet Şenkut	G. Washington K.: 'in M.: 'ik Anıtı	29.05.1995
	Ergun Zoga	Bir M.: 'nun Vageçilmez Görev ve Sorumlulukları	12.06.1995
Gün	Reşit Ata	Avrupa Gümrük Birliği ve Masonluk	23.03.1995
	Aydın Uluyazman	Neyzen Tevfik	04.05.1995

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Tanju Koray Ediz Hun	Masonluk Üzerine Ortak Amacımız: Birbirimizi Sevgi ile Kucaklamak	18.05.1995 01.06.1995
Özlem	Coşkun Aydınoğlu Hüseyin Afşar	Dostluk Akılcılık	27.03.1995 24.04.1995
Başak	Temuçin Kocatürk Oktay Yanç	Tolerans Tarihte ve Cumhuriyet Devrinde Kadın	05.06.1995 06.04.1995
	Türker Sandallı Ertan Birkan	Bir Ma.: 'nun Çocuğuna Öğütler Osmanlıların Operatif M.: 'luğa Etkileri	04.05.1995 01.06.1995
İrem Evren	Konuralp Başaral Engin Gürmen Erol Keskin Azat Can İskender	Teknik Sanatı Molière Tiyatro ve İnsan Operatif Masonluk ve Mimarlık Tarihi	24.03.1995 30.03.1995 13.04.1995 27.04.1995
Piramit	Alber Uziyel Halit Kemal Elbir Haluk Sezgin Erol Akçam	Dr. Alber SCHWEITZER Masonluk ve Kişilik Düşünce Özgürlüğü Evren ve İnsan Tekamülü	25.05.1995 24.03.1995 07.04.1995 02.06.1995
Burç Sembol	Ahmet Erman Cumhur Şenol Çetin Us	Düşünce Özgürlüğü Masonik Felsefede Ezoterizm L.: 'mızın Kuruluş Tarihçesi	15.05.1995 13.03.1995 27.03.1995
	E. Koray Onan, Yalçın Turhan Ahmet Han	Orta Sütunlar Cehalet ve Taassupla Mücadele	10.04.1990 24.04.1995
Güven	Bülent Necipoğlu Selami Çakmak Ergun Zoga	G Sembolü Sahip Olmak Bir M.: Vazgeçilmez Görevleri	20.04.1995 04.05.1995 18.05.1995
Meşale	Cemal Kozacı İzi Görmezano	Harici Teklifi Özgürlük Düşüncesi ve Dil	22.03.1995 19.04.1995
Anadolu	Nail Güreli Cihat Beşe	Medyanın İşlevi C.: K.: 'lere M.: 'lik Öğütler	25.04.1995 06.06.1995
Sezgi	Süreyya Öney Fikret Hızlıalp Ahmet Arol	İnsanın Tekamül Safhaları İnsanlık Sanatı "İnsanlık Sanatı" Mükemmel İnsan	21.03.1995 18.04.1995 02.05.1995
Akıl ve Hikmet	Mete Akyol Dicle Evren, Can Alpergün	İnsan Olmak, Demokrat Olmak Hukuk Paneli	13.04.1995 25.05.1995
Boğaziçi Yeditepe	Gökhan Uzgören Ediz Hun Taner Düzyol	Tolerans ve Hoşgörü Doğan İkinci Güneşi (Sevgi) Bahailik	29.03.1995 04.05.1995 01.06.1995
Gönye	Atıf Güven Günal Erköse	Masonik Açıdan Ahlak Laiklik	20.03.1995 03.04.1995

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Tanju Koray	TaŐları Doğru Oturtalım	01.05.1995
	Vitali Gzelbahar	Mutluluk ve Erdem	15.05.1995
	İlhan Cedimağar	Moriah'tan Arafat'a	12.06.1995
Güzel İstanbul	Tamer Ayan	Bilgi Çağına Doğru Bir Masonik Profil	28.04.1995
	Kamil Kes	Masonluk ve Hukuk	26.05.1995
GniŐiđi	Ediz Hun	Sevgi, Yaşam ve Dostluk	13.03.1995
	Mehmet Toplar	Kabalizm	27.03.1995
	Ahmet Erman	Düşünce zgrlğ	10.04.1995
	nal Kuzgun	İnanđ, Hürriyet ve Masonluk	05.06.1995
	Abdurrahman Erginsoy	Masonik Sohbet	02.06.1995
Sadakat	Avni ŐahinbaŐ	Ritüel ve Günlük YaŐamımız	14.03.1995
	Ahmet Akkan	Dostluk ve Vefa Hakkında	11.04.1995
Marmara Dostluk	Orhan Őekiĉ	Atatürk'n Laiklik Anlayışı	14.06.1995
	Tuğrul Őavkay	Meddah Hikayelerinde 3. D.: Efsanesi	03.04.1995
	Sezgin Köksal	TaŐrada Mason Olmak	17.04.1995
	Engin Eker	zgrlğmz Ne ile Sınırlıdır?	01.05.1995
	Nail Greli, Ahmet rs		
	Mete Akyol	İnsan Hakları ve Medya	15.05.1995
Gelişim	Rıdván Dursun	Felsefenin Tanımı ve İŞlevi	21.03.1995
	Kenan ziĉ	Gümrük Birliği	02.05.1995
	Yalĉın Erceber	İngiltere Birleşik Büyük Locasını Ziyaret İzlenimleri	13.06.1995
Onur	Ali Dinĉol, Koray Dinĉol	1. .:D Ritüel Hakkında	21.03.1995
	Abdurrahman Erginsoy	İnisiyasyon Felsefesi	02.05.1995
	Aron Kaston	Ritler, Obediyanlar,	16.05.1995
	Koray Dinĉol	Hiram Efsanesi	30.05.1995
Umut	Yusuf Nomal	M.:ik Adap, Erkan ve Etiket	24.04.1995
	Reşit Ata	Vefa	22.05.1995
	Ahmet Erman	Düşünce zgrlğ	05.06.1995
Yakacık	Ahmet AŐĉı	Sadakat	31.03.1995
	İsmail Hakkı Demirci	Masonlukta Disiplin, İntizam	14.04.1995
	Bülent Őetinor	Dünden Bugüne Yakacık	24.04.1995
	Cemil Sođukĉelik	Ezoterik ğretiler	22.05.1995
Kadıköy	Nail Greli	İnsan Hakları ve Masonluk	10.04.1995
	İsmail Metin Bener	Masonluğun Hedefi.	24.04.1995
	Ömer Faruk Kurt	İnsan ve Felsefe	08.05.1995
	Naci Karakullukĉu, Őetis Us	Dünya Masonluğu'nun	
	Tanju Koray	Bir Konfederasyon Halinde BütünleŐmesi Mümkün müdür?	22.05.1995
	Necdet Bayraktar	Bir İnsan Nasıl Olmalıdır?	05.06.1995
Geometri	Ethem Demircioğlu	3 Hırs	15.03.1995

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Doğu	Tanju Koray	Konvan Çalışmaları Hakkında Bilgi	26.04.1995
	Yılmaz Gümürlügil	Kuzey Sütunu ile Sohbet	28.03.1995
	İbrahim Türker	Allah Kavramı ve DOĞU	11.04.1995
	Reşit Ata	Masonik Davranış ve Landmarkalar	23.05.1995
Ülküm	Vural Şekerel	Niçin Buradayız?	14.03.1995
	Reşat Özkan	Çağdaşlaşma ve Masonik Yorumu	28.03.1995
	Sinan Erdem	Olimpizm	11.04.1995
Ufuk	Gündüz Karul	Doğa, İnsan ve Sanat	05.05.1995
Doruk	Nedim Erağan	Mesleğimiz ve Sanat	21.03.1995
	Cumhur Ferman	Toplumsal Kalkınmada İnsanın Yeri ve Önemi	16.05.1995
	Semih Tezcan	SULTAN MURAT V'in İnsanlık Yolundaki Gayretleri	16.05.1995
	Hoşcan Tura	Osmanlı İmparatorluğundan Günümüze Türk Masonluğu I Bölüm	13.04.1995
Örs	Özcan Tezel	Osmanlı İmparatorluğundan Günümüze Türk Masonluğu	27.04.1995
	Rahmi Aksungur	Geçmişten Masonik İzler	08.06.1995
	Kutsal Tülbentçi	Bilim Tarihi	25.05.1995
Tesviye			
ANKARA			
Uyanış	Eralp Özgen	Cumhuriyet Döneminde Eğitim	31.03.1995
	Ömer Lalik	Neden Hoşgörü Yılı	07.04.1995
Doğuş	Ertan Karasu	Landmarkalar Anderson Yasası ve Eski Yüklülükler	28.02.1995
	Şarlı Şensoy	Masonlukta Muntazmlık Gayrimuntazamlık	28.03.1995
	Sedat Tenik	Masonluk Görev ve Bilinci	25.04.1995
	Oktaç Emed	Masonluğun Kişiliğimiz Üzerindeki Etkileri	30.05.1995
Yükseliş	Tuncay Kesim	Masonluk ve Özgürlük	13.06.1995
	Erdem Yormuk	Mason Olduktan Sonraki Duygular	30.03.1995
	Güngör Erdumlu	Bilgi ve Bilgi Çağı	04.05.1995
	Seyhun Tunaşar	Aydınlanma Felsefesi ve Özgür Düşünce	20.04.1995
İnanış	Ercüment Kahvecioğlu	Doğru Sözlülük	13.03.1995
	Turhan Alkan	Masonluk Yapısı ve Tezyini	27.03.1995
	Ethem Sena Çınar	I. Derece Ritüel Cümlelerinden	10.04.1995
	Rauf Birol	Masonluğumuz Hakkında Düşünceler	22.05.1995
	Cahit Meço	Ruhun Ölmezliği	29.05.1995

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Şafak Benadam	M.: 'lar neden Kutsal Kitaplara Saygı Duyarlar	12.06.1995
Bilgi	Tuğyan Dinç	Derecenin Felsefesi	15.02.1995
	Tuğyan Dinç	Dünya Edebiyatında M.: 'luk ile Tanışma ve Bir Tekris Töreni	01.03.1995
	Şuayip Balta	Vefa	15.03.1995
	Avni Yazan	Bilgi	03.05.1995
	Mustafa Özgüç	Değişen Dünya ve M.: 'luk	17.05.1995
	Tevfik Orbey	M.: 'luğa Karşı Akımlar ve Öneriler	07.06.1995
Barış	Ercan Tura	M.: 'lukta Değişim ve Gelişim	20.03.1995
Dikmen	Celil Layıktez	Türk Masonluğunun Gelişmesi ve Dünyadaki Masonik Yaklaşımlar	30.03.1995
	Ziya Tanalı	Mavi ve Kırmızı Localar	18.05.1995
Yıldız	Behçet Sepici	Tenkit Sanatı	09.03.1995
	Murat Dorkip	I. Derecenin Felsefesi	08.06.1995
Arayış	Ahmet Ecevit	Evren ve Bilgi	21.03.1995
	Seyhun Tunaşır	Ben ve Benlik	04.04.1995
Behçet Sepici	Vefa	18.0.1995	
	Seyhun Tunaşır	Ben öve Benlik	04.04.1995
Üçgöl	Yahya Zabunoğlu	Antimasonik Akımlar ve Etkileri	04.04.1995
	Metin Ger, Onur Arsal	Kamu Gücü Kullanımında İdarenin	
	Refik Çeltikçi, Metin Günday	Günümüzdeki Uygulamaları	08.03.1995
	Ahmet Onbaşıoğlu	Kalfa Derecesi Felsefesi	12.04.1995
	İnal Uşşaklı, Şahin Yenişehirlioğlu		
	Sümevir Akçasu	Vefa ve Masonluk	26.04.1995
	Sabih Arkan	Özelleştirme Sorunlar	24.05.1995
	Orhan Sağcı	Üstat Derecesi Felsefesi	14.06.1995
Ahiler	Erdem Özsinmaz	Ham Taşın Seçimi	20.04.1995
	Ömer Lalik	1930-1965 Dönemi Türk Masonluğu	25.05.1995
	Metin Bostancıoğlu	Ahlak Hukuk ve Masonluk	22.06.1995
Çağ	Tankut Ünal	Spekülatif M.: 'luğun Efsaneleri ile Sembollerinin Kaynaklarını Aramak	17.04.1995
	Aybars Altay	Ahilik Felsefesi	29.05.1995
Gönül Mimarları	Ahmet Ecevit	Evren ve Bilmek	21.03.1995
Eşitlik	Cem Dilçin	M.: Kimliği	28.02.1995
	Kamuran Gürakan	M.: İlike ve Kurallar	25.04.1995
	Hüseyin Avni Öktem	Amino Asitten İnsana	23.05.1995
	Talat Öncü	Robotlr ve İnsanlar	11.04.1995
	Ayhan Erler, Günay Küçük	Müzik ve Masonluk	13.06.1995
Yunus Emre	Vedat Yıldız,		
	Hasan Alün	Masonluk bir Okulmudur?	27.02.1995

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Cemil Lalik	L.: 'mızın Tarihçesi	10.04.1995
	Hasan Köni	Osmanlı ve Türkiye'de Etnik Sorunlar	24.04.1995
	Cemil Lalik	M.: 'mızın Tarihçesi	10.04.1994
İlke	Engin Olgun	M.: 'luk M.: 'a ve Topluma Neler Vermelidir	24.02.1995
	Okan Işığ	Ezoterik Öğreti Metodunda Sembolizmanın Hür Masonluk İçinde Gelişimi	14.04.1995
	Bokurt Güvenç	Hoşgörü	26.05.1995
Atanur	Avarkan Atasoy	Burada Ne Amaçla Toplanıyoruz	20.02.1995
	Ali Kalıpçı	İletişim ve M.: 'luk	03.04.1995
	Gürhan Özdora	Küreselleşme ve M.: 'lik Felsefe	15.05.1995
Çukurova	Işık Olcay	Rehberlik	16.03.1995
	Coşkun Ertürk	Sevmek sanatı	18.05.1995
Erdem	Zafer Akyol	M.: 'luk ve Radyo Televizyon Spikerliği	07.03.1995
	Mehmet Başçavuşoğlu	Akil Hikmet Kuvvet Güzellik	02.05.1995
	Halil Mülküs	Hoşgörü	04.04.1995
Erkan Yücel	M.: 'luk ve Hoşgörü	30.05.1995	
	Teoman Güre	Nur	06.06.1995
Doğan Güneş	Okan Işın	Orta Çağ Üstad Masonları	27.02.1995
	Mete Türdü	Yücelme Olmalıdır	13.03.1995
	Tugay Ateş	İnsan Hakları I	24.04.1995
Tolerans	Bedri Yiğit	Günümüzde Hür M.: 'luk Kurumlaşması	22.02.1995
	Metin Heper	Eşitlik ve Hürriyet	12.04.1995
	Tuncay Birand	İnsanlık Hizmetinde Bilim ve Teknoloji	24.05.1995
Kutup Yıldızı	Aydın Sefa Akay	Uluslararası Hukuk Açısından İnsan Hakları	16.03.1995
	Tevfik Hadi Küçükpınar	Kader	16.02.1995
	Orhan Vural	M.: 'luğun Ahlaksal Evrimi	20.04.1995
	Osman Köseoğlu	Sevgi ve Dostluk	01.06.1995
Üçnur	Yalım Dalkılıç	Semboller ve Müzik	27.02.1995
	Metin Aydemir	Tolerans ve Hoşgörü	24.04.1995
Başkent		M.: 'luk Öz ve Biçim	20.03.1995
	Erdem Yormuk	M.: ' Olduktan Sonraki Duygularım	30.03.1995
	Ersan Yedier	Aydın Kimdir	03.04.1995
	İlhami Çelen	Çağdaş İnsan ve Masonluk	29.05.1995

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Okan Işın	Bir Yaşam Tarzını Birlikte Paylaşmak	19.06.1995
	Şükrü Demirel	Yalnızlık	05.06.1995
Gökkuşáđı	Dursun Ali Kaş	Neden Sembol ve Alegorilerle Konuşuyoruz	17.02.1995
	Ahmet Erhan Işık	Nafaka Arttırılması	07.04.1995
Hoşgörü	Ercan Tura	M.:t İç ve Dış Gelişmeler	19.04.1995
	Numan Ekim	Hava Kirliliği ve İnsan	17.05.1995
Antalya	Ethem Sena Çınar	Mesleğimizde Olgunlaşma ve Düşüncenin Yeri	06.04.1995
Ekin	Ergun Gökten	Geçmişten Günümüze Bilim Felsefesi	28.04.1995
	Okan Işın	Spekülatfi Hür M.:lukta Ev.: Ul.: Mi.: Sıfatının Anlamı	09.06.1995
Yörünge	Şener Koçyıldırım	Psiko Sosyal Yönüyle Gönüllülük ve Gönüllü Çalışmalar	14.03.1995
	Murat Aşkar	Tad ve Fizik	11.04.1995
	Erdal Bargut	Derneğimizin İdari Yapısı ve İşleyişi	28.03.1995
Uyum	Ziya Utkutuğ Tanju Gültekin	Goethenin Mektupları	09.03.1995
	Ahmet Onbaşıoğlu, Ergin Çitipiti	Yunan Mitolojisi	23.02.1995
	Tuncer Tükel, Cihat Taneri	Toplumsal Ahlak ve Değişim	13.04.1995
	Aytekin Ülger, Koray Özalp	Aydınlanma ve Özgürlük Voltaire	25.05.1995
	Ziya Aktaş, Tuna Aksel	Yönetim Biliminde Yeni Yaklaşımlar	08.06.1995
Pergel	Necmeddin Eş	Yalnızlık	21.03.1995
	Metin İmir, Kenan Çınar,	Gezgin Beşli Teatral	
	Ünal Sakıncı, Arsan Aktaş	M.:luk Yolunda Çıraklık Eğitimi	18.04.1995
	Ural Ada	İnsan Hakları ve M.:luk	02.05.1995
	Nesrettin Kılıç, Nazif Altunışler		21.02.1995
Güney Yıldızı	Kayhan O. Polat	Klandesten Localar ve Bazı Masonik Terimler Hür Masonlukta Hür Sıfatının Tarih İçinde	09.03.1995
And	Okan Işın	Masonlara Tanıdığı Ayrıcalıklar	08.06.1995
	Avarkan Atasoy	Burada Ne Amaçla Toplanıyoruz	27.04.1995
İZMİR			
İzmir	Reha Erdur, Cahit Ülkü	Cehalet ve Taassuba Karşı Savaşta M.:un Görevleri	20.04.1995
Nur	Enver Necdet Egeran	Masonik Kavramların Sosyal Hayata Yansıması	23.05.1995

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Gönöl	Reşit Ata	Vefa	25.05.1995
İrfan	Üzeyir Kırca	İnsan Haklarında Dün ve Bugün	06.02.1995
	Ahmet Özkurt	M.:luk Nedir?	17.04.1995
Ümit	Metin Güner	14 Mart Hekimlik Özgürlük	
		Demokrasi ve M.:luk	14.03.1995
	Aydın Özbey	Hakikatin Nuru	11.04.1995
	Enver Necdet Egeran	Masonik Kavramların Sosyal	
		Yansıması	23.05.1995
Ephesus	Yusuf Kökdamar	Masonluk ve İnanç	30.01.1995
Işın	Haluk Cansın	Günümüzde Medyanın Yarattığı	
	Murat Tuncay, Şeref Ünal	Sorunlar	22.05.1995
	Sahir Erman	Bir Hariciye Açık Mektup	08.05.1995
Başarı	Ali Barutçu	Medeniyetin Beşığı Anadolu	24.02.1995
Üçsütun	Yusuf Kökdamar	Masonlukta İntizam	09.03.1995
	Tuğkut Çelik	Simurg	23.03.1995
	Mazhar Aykol	Tolerans	23.03.1995
Şakul	Reşit Ata	Çağlıostro bir şarlatan mıydı	03.04.1995
	Celil Layıktez	Aydınlanma Çağı ve Üst	
		Derecelerin Gelişmesi	06.03.1995
Karşıyaka	Fahri Coşkun	Hukuk Toplum ve İnsan	06.06.1995
Ocak	Günal Akalınlı	Hukuk ve Masonluk	25.05.1995

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	EB. MAŞ. İNTİKAL TARİHİ
Orhan Ünsaç	İstanbul 1917	10.11.1955	Ülkü	05.03.1995
Abdülhalik Şahillioğlu	Antakya 1924	04.12.1973	Şefkat	22.03.1995
Kamil Ergin	İstanbul 1922	15.06.1950	Kordon	19.03.1995
Cevat Memduh Altar	İstanbul 1902	14.07.1929	Ülkü	24.03.1995
Berkalp Hasan Özkan	Ankara 1957	19.11.1993	Uyanış	22.03.1995
Haluk Gönencer	İstanbul 1938	14.12.1965	Sadakat	26.03.1995
Tuncay Beyhan	Ankara 1937	13.05.1975	Ankara	27.04.1995
Nesim Behar	Ankara 1904	04.03.1931	Atlas	01.06.1995
Meriç Bilginer	Denizli 1942	17.10.1975	Uyanış	15.05.1995
Muzaffer Egesoy	İstanbul 1917	06.10.1956	Pınar	21.05.1995
Orhan Demiriz	Tokat 1926	02.06.1969	Üçgen	15.04.1995

HİÇ BİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Eb. Maş'a İntikal eden kardeşlerimize Ev. 'in U. . MI. 'ndan sonsuz mağfret
ve kederli ailelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.

MIMAR SİNAN

Organ of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

CONTENTS

4. Message of the M.W. Grand Master..... Can ARPAÇ
11. We have lost Bro. Cevat Memduh Altar Cumhur FERMAN
13. Masonic profile towards the Information Age Tamer AYAN
27. Our Landmarks Faruk ERENGÜL
33. Open letter to a Non-Mason..... Sahir ERMAN
39. Balance between Need and Sufficiency..... Raşid TEMEL
43. The Fifth Dimension Özkan ARAS
49. Science and Religion..... Yusuf KÖKDAMAR
64. Virtue..... Enis Nihat ECER
70. Tolerance as a concept Güngör ÖCAL
75. Iceland - Island of legends
and its Freemasonry..... Dimitri ATANASOF
79. News from Lodges Mimar SİNAN
88. Obituaries Mimar SİNAN

Adress : 25, Nuruziya Sokağı — Beyoğlu / İSTANBUL

YEAR : 1995

NO : 96